

Kultur – en lösning på lärarbristen?

En seminariserie i tre delar:

Karlskrona den 28-29 september 2000

Umeå den 11-12 oktober 2000

Karlstad den 16-17 november 2000

Förord

Att utveckla kontakter mellan skola och kultur är ett angeläget område för Stiftelsen framtidens kultur. Erfarenheterna visar att en viktig roll är att ordna mötesplatser som ger möjlighet till diskussion och utbyte av erfarenheter.

Stiftelsen framtidens kultur anordnade ett seminarium i Borås under hösten 1999: ”Skola – kultur, kultur – skola”. Som uppföljning på detta har ytterligare tre seminarier anordnats under hösten 2000, vilka är tänkta att ligga till grund för en fortsatt diskussion om stiftelsens roll.

På dessa seminarier presenterades ett antal projekt. Dessutom diskuterades frågan ”Kultur – en lösning på lärarbristen?” särskilt, utifrån en skiss framtagen av Christer Bjerregård. Som samtalspartners hade Stiftelsen inbjudit representanter för olika projekt, skolledare, kommun, lärarutbildning, universitet och högskolor, Statens kulturråd, Skolverket med flera.

Seminarierna ägde rum på tre platser – från söder till norr. Det första hölls i Karlskrona den 28-29 september, det andra i Umeå den 11-12 oktober och det tredje i Karlstad den 16-17 november. Detta en dokumentation från dessa tre konferenser.

Dokumentationen består av tre delar:

- En genomgång av de projekt som presenterades under seminarierna.
- Christer Bjerregårds föredrag ”Kultur – en lösning på lärarbristen”.
- De avslutande diskussionerna på respektive seminarium.

Dokumentationen avslutas med en adresslista över samtliga deltagare på seminarierna.

För mer information, kontakta gärna Lena Pahlman, Stiftelsen framtidens kultur, telefon: 018-17 19 46, e-post: lena.pahlman@framtidenskultur.se

Innehållsförteckning

Förord	2
Skolan mitt i byn, Kalmar	4
Ateljéristautbildning, Malmö	8
Tre steg, Södertälje	11
Samtidskonsten som verktyg, Sollentuna	16
Skola – konstnärer – Akvarellmuseet, Skärhamn	19
Rötter och vingar, Karlskrona	26
SkogKulturSkola, Lycksele	29
Samverkan grundskola – arkiv, Östersund	33
Kultur och ny teknik i skolan, Piteå	36
Dans i skola, Skellefteå	43
Rinkr – kulturarv som verktyg mot rasism, Rinkeby	47
Musik som pedagogiskt verktyg i skolarbetet, Göteborg	52
Konstnärligt/pedagogiskt utvecklingsprojekt, Nykvarn	62
Datorgrafisk bilddokumentation, Varberg	67
Museet som skola (Noll koll), Stockholm	69
Arkiv och skolungdom i Värmland, Karlstad	75
Kultur – en lösning på lärarbristen?	84
Karlskrona – avslutande diskussion	92
Umeå – avslutande diskussion	101
Karlstad – avslutande diskussion	109
Adress- och telefonlista	120

Skolan mitt i byn, Kalmar

Mats Andersson (projekt 99/576). Projektet presenterades i Karlskrona.

Jag är en gräsrotseldsjäl, en grundskolelärare med båda fötterna på jorden. För 25 år sedan utbildade jag mig till mellanstadie lärare, men upptäckte snart att jag inte var riktigt mogen för det ännu. Jag vände mig i stället till det jag var bäst på – musik.

Jag arbetade i tio år på en högstadieskola som utbildad musikle lärare och fann att det var min grej. Jag gick vidare och utbildade mig till musikle lärare, och nu på senare år har jag börjat med forskning. Jag har en färsk filosofie magister i musikpedagogik.

Mitt projekt heter ”Skolan mitt i byn”. Min skola var från början en högstadieskola som de senaste tre åren har utvecklats till en 1-9-skola. I början var jag skeptisk till att arbeta med mindre barn, men jag har upptäckt att det är världens lyft!

Jag har egna barn, och en gång när jag deltog på ett mycket traditionellt föräldramöte med enkelriktad kommunikation slog det mig plötsligt att det var helt vansinnigt! Där satt vi vuxna människor och led – för det är precis vad man gör på sådana möten. Varför måste det vara så stelt? Varför kan man inte ha roligt tillsammans?

Sedan upptäckte jag att jag stormtrivs ihop med små barn och även med deras föräldrar. Då var inte steget så långt att försöka knyta ihop det hela. Det finns inga åldersgränser inom musik. Själva spelandet kan möjligen ha åldersgränser, men upplevelsen är fri.

Min skola har en estetisk profil. Vi har haft estetiskt inriktade skolledare som har insett vikten av att ungar ska få praktisera med hela kroppen. Vi är duktiga på estetisk verksamhet, framför allt vad gäller musik, bild och slöjd. Vi har dessutom arbetat i projektform under många år. Det har varit vårt naturliga arbetssätt.

Med ”Skolan mitt i byn” ville jag försöka att få med föräldrarna i arbetet, att föräldrarna skulle komma till skolan och ha roligt tillsammans med sina barn. Min första tanke var att de vuxna själva skulle ha roligt tillsammans, men sedan insåg jag att ungarna måste vara med.

”Skolan mitt i byn” är en travesti på uttrycket ”Kyrkan mitt i byn”. Samma uttryck används även i Skolkommitténs slutbetänkande (SOU 1997:121) – en verkligt visionär skrift på alla nivåer!

I betänkandet finns bl.a. ett avsnitt om ”community schools” – en skolform som finns i England, Tyskland med flera länder. Dessa har startat när man har varit tvungen att göra något för att få ordning på närområdet, på problemskolor. Idén är precis den jag hade. Visserligen är min skola ingen problemskola – tvärtom. Men varför skulle man inte kunna göra det här i positiv bemärkelse också?

I min projektbeskrivning skrev jag att det skulle vara ett lokalt framtidsprojekt för skolutveckling. Jag ville att det skulle vara något inom skolan, men det skulle även knytas ihop med något utanför skolan.

Mina utgångspunkter var följande:

- Kommunen anser att driften av skollokaler är för dyr, utifrån frekvensen av användningsgrad. Det finns intresse av att använda skolorna mer.
- Skolpersonalen vill ha fler vuxna i skolan.
- Kommunen vill öka föräldrainsflytandet på skolorna, t.ex. genom aktivare brukarråd.
- Föräldrars besök på skolorna inskränker sig till anmodade samtal, klassmöten, krismöten samt positiva kulturbelägenheter som skolavslutningar osv.

Min tanke formulerades enligt följande:

- Tänk om man kunde få föräldrarna att komma till skolan för att göra något positivt tillsammans med barnen – inte av plikt eller tvång utan för sin egen skull.
- Tänk om skolans, föräldrarnas, barnens och kanske även föreningslivets intressen kunde samlas under ett tak. Vad roligt vi skulle kunna ha, och vilken resurs vi skulle kunna utgöra för barnen. Skolan skulle återigen hamna mitt i byn.

Min målsättning var att lilla Lisas och busige Benkes föräldrar skulle komma till skolan, gärna på kvällstid, för att tillsammans med varandra och sina barn syssla med något positivt.

Mitt projekt var uppdelat på tre steg. I det första steget ville jag undersöka om det fanns något intresse för det här hos kollegorna. Kunde vi hitta någon smidig form som inte kostade pengar? Det handlade också om att undersöka vad kommun, föreningsliv och skolans övriga personal tyckte. Jag fick 25 000 kronor från Stiftelsen framtidens kultur för att undersöka detta. Detta steg är nu genomfört.

De andra två stegen är följande:

- Mindre försöksverksamhet med musikaliska verksamheter som grund. Detta var tänkt att äga rum år 2000, men det har inte börjat ännu.
- Genomförande i full skala med ett brett utbud av aktiviteter som t.ex. bild, slöjd, drama, dans, data, temakvällar, konserter, litteraturkvällar och viskvällar. Detta ska ske under 2001-2002.

Intresseundersökningen visade att det helt klart fanns ett intresse. Flera av mina kollegor var heltända på idén, speciellt sådana som jag inte hade trott – svenskläraren, biologiläraren osv. Samtidigt visste jag att bördan för mina kollegor inom estetämnen var tung, så det gällde att ta det väldigt försiktigt. Ni som är verksamma i grundskolan vet att bördan är enorm, och den har blivit tyngre de senaste åren. Därför går jag fram väldigt försiktigt.

Jag har tagit fram en enkät där man fyller i vad man är intresserad av. Enkäten innehåller påståenden att ta ställning till som t.ex.:

- ”Jag har hela mitt liv velat försöka spela gitarr. Det vore kul att äntligen prova på.”
- ”Jag spelar redan för husbehov. Det skulle vara roligt att spela med andra.”
- ”Jag är intresserad av datakvällar, där vi kan lära oss nätets för- och nackdelar.”

Jag har även med påståenden om teckning, litteraturkvällar, friskvård, temakvällar osv. för att få en bredd i verksamheten.

Jag vill givetvis komma utanför skolan också och få in andra verksamheter – kommun, studieförbund, scouterna eller vadhelst som finns i närområdet. Jag har därför kastat ut några trevare, och det verkar finnas ett intresse. Men man måste hålla det familjärt, så därför har jag utgått från skolan i ett första skede.

Vi är alla eldsjälarna som har många järn i elden, och min roll är inte att utföra det här själv. Min roll är att organisera, och i förlängningen ska projektet bli självgående. Jag är livrädd för projekt där man får pengar för att göra något och sedan gör en enorm kraftansamling på skolan, jobbar intensivt – och så går luften ur allt. Det tar lång tid innan man kommer igång igen efter en sådan ansträngning.

Jag tar det hellre väldigt försiktigt. Har jag satt igång det här, ska jag veta att det fungerar. Det är mitt ansvar mot eleverna. Det här ska inte avbrytas efter ett år utan det ska bli en naturlig del av verksamheten. Jag kommer inte att sätta igång projektet i full skala innan jag är säker på att det kan bli verklighet.

Jag har länge funderat på hur jag ska sätta igång min försöksverksamhet, och det vet jag nu. Jag kommer att börja med ”småfolket” – årskurs 2 och deras föräldrar. Man är mest aktiv som förälder när barnen går på lågstadiet, vilket man märker på föräldramöten osv. Det märks i skolan att man satsar på sitt barn.

Tanken är att föräldrarna ska spela ett nytt instrument tillsammans med sina barn på kvällstid. Det måste vara ett instrument som båda klarar av, och då finns det inte så många att välja på. Jag har fastnat för ukulele, som är ett jättebra instrument i sammanhanget. De är förhållandevis billiga och lätta att trycka på för små fingrar. Jag har köpt in ett antal ukulelen, och vi kommer att köra varannan eller var tredje vecka.

Jag vill också ha med mellanstadieeleverna. Där har jag tänkt mig en traditionell gitarrgrupp. Högstadiet väntar jag med, de har så mycket ändå.

Egentligen handlar det bara om när jag orkar sätta igång. Förutom att jag behöver ladda om efter min forskning, så har jag tinnitus. Det är musikleärares lott. Jag måste också ha någon som jag jobbar tillsammans med, som jag kan skola in i det här.

Det finns mycket som det kan stupa på. Det första är om några föräldrar orkar och har tid, men det finns ett enormt intresse så där är jag inte orolig. Det andra är ersättningen – lärarna ska inte göra det här gratis. Där har jag tänkt försöka använda AP-tiden, att vi gör det här en kväll i veckan och slipper AP-tiden.

Diskussion och publikinlägg

Christer Bjerregård: Du pratade bland annat om litteraturaftnar. Du har aldrig funderat på att flytta en lärartimme i svenska till kvällstid? Litteraturafton är väl undervisning i allra högsta grad.

Mats Andersson: Nej, det här är något annat. Det här är inte skola, utan det är socialt umgänge. Det måste man skilja på. Det är likadant för mig som lärare – jag är inte där som lärare utan det är en fri verksamhet. Det är inte meningen att läraren ska vara aktiv hela tiden. Från början finns en ledare men sedan blir det ett kollektiv av föräldrar, barn och lärare tillsammans.

Christer Bjerregård: Vad har lilla Lisa och busige Benke sagt om detta?

Mats Andersson: Lilla Lisa och busige Benke tycker att det är jättehäftigt! De är stolta för sin skola och vad de gör, och de vill gärna visa det för mamma och pappa. De tycker dessutom att det är väldigt kul att göra något tillsammans med mamma eller pappa. Tänk efter – vilka föräldrar gör i dag något tillsammans med sina barn? Vi skjutsar dem fram och tillbaka, men vi gör inget tillsammans.

Lena Aulin-Gråhamn: På ett ställe i Danmark bjöd man in pensionärer som hade gått sex år i skolan för att delta i franskundervisningen. Högstadiel elever och danska pensionärer läste alltså franska ihop på vanlig skoltid. Det var väldigt lyckat. Man vill gärna slippa se sina föräldrar i högstadiet, men andra vuxna går bra.

Kerstin Olander: På gymnasieskolan i Karlstad har en av musiklärarna fått 20 procent av sin tjänst omvandlad till kultursamordnare. Man upplåter även en av skolorna till kvällsaktiviteter, där eleverna kan repetera med sina band under vissa kvällar. Där har man fått in föräldrar som är invandrare från Bosnien. Många av dem var kända musiker i sitt hemland, men i Sverige hade de ingen musikalisk bas. Genom att musikläraren hade kontakt med deras elever fick han även in föräldrarna i skolan.

Brian Ashley: Mats Andersson pratade om community schools. Jag har arbetat med sådana i Skottland. När de lyckas som bäst har de ändrat hela skolbegreppet – de har ändrat skoldagen, lärartjänster och elevernas skoldag. Det första som en rektor i en community school måste lära sig är att han inte längre är rektor på en skola. Han är föreståndare för en samhällsresurs.

Christer Bjerregård: Jag tror att Mats Anderssons skola kommer att ha härliga kvällar i framtiden, och jag är övertygad om att du inte är ensam om tio år. Då kommer hela kollegiet att vilja vara med. Men så lång tid kan det ta ibland.

Ateljeristautbildning, Malmö

Lena Aulin-Gråhamn (projekt 97/1652). Projektet presenterades i Karlskrona.

Jag jobbar på lärarutbildningen i Malmö. Jag är egentligen slöjdlärare, men numera brukar jag presentera mig som utvecklingsbyråkrat. Då får man nämligen lov att vara lite tråkig... Jag ska berätta om våra kulturpedagogutbildningar, men först jag vill ta några steg tillbaka.

I går var jag på en konferens i Malmö om timplanefri undervisning. Det pågår nämligen ett försök i 830 skolor i 79 kommuner i Sverige med att ta bort timplanerna. Barnen ska ha ett antal timmar, men skolan bestämmer i vilka ämnen. Jag satt med i Skolkommittén som lade ett förslag om timplanefri undervisning, och det var vårt slutbetänkande som Mats Andersson nämnde förut – SOU 1997:121.

När vi höll på med betänkandet pratade vi mycket om en öppen skola och vad som kan förändra skolan. Vi vet alla hur skolan ska vara för att vara bra för barn och lärande. Det har vi vetat länge, men varför är den inte så?

Vår strategi var att lärarna måste göra det. Utan dem går det inte. Men med full respekt för lärarnas kunnande och engagemang måste man också vrida verksamheten, störa verksamheten, så mycket att det händer något. Och hur gör man det? Vårt svar var att man skulle öppna dörrarna för föräldrarna, fråga barnen vad de vill och ta bort timplanen. Vi konstaterade också att man måste släppa in andra människor i skolan. Konstnärer, kulturarbetare osv. har massor att säga om kunskap, lärande och estetiska processer i lärandet.

Eftersom jag arbetar på en lärarutbildning har jag helt enkelt föreslagit att vi borde utbilda konstnärer och lärare tillsammans. Jag, och många andra, hade sett att mindre kulturprojekt i skolan ofta blir in-och-ut-projekt. Konstnärer och kulturarbetare kommer in och gör jättebra saker, och läraren blir Svarte Petter som är tråkig och inkompetent.

Vi fick pengar för att tänka kring det som jag kallar ateljeristautbildning. Ateljerista är ett begrepp som jag både ångrar och är glad över. Det är stulet från Reggio Emilia i Italien där man använder det i förskoleverksamheten. Men anställer en konstnär som arbetar med bilder och barn, men också med dokumentationsansvar. Konstnären är en del av verksamheten. Men jag har börjat tycka att ordet ateljerista låter färdigdefinierat, så vi får se vad det ska kallas i framtiden.

Man hörde av sig från en stadsdel i Malmö som ville utbilda kulturpedagoger tillsammans med oss och arbetsförmedlingen, och vi satte igång en variant för arbetslösa konstnärer och kulturarbetare. Det var inte så många som deltog i första omgången; vi tog in 12 personer och det blev 9 kvar.

Dessa fick utbildning på halvtid och arbetade halvtid på olika skolor, där de arbetade med sådant som vi tog upp i utbildningen. Allt kom till slut att handla om deras praktik, kopplat till olika frågor om skolan. Utbildningen var på två år, motsvarande 40 poäng, och det var aldrig meningen att de skulle bli lärare. De skulle fortsätta att vara konstnärer som arbetar i skola och förskola tillsammans med lärarna.

Utbildningen är färdig nu och drygt hälften har jobb. Någon vill inte ha jobb just nu, någon har egen verksamhet, någon vill inte jobba i skolan, några arbetar i skola med film- och radioproduktion, någon vikarierar som bildlärare på en friskola, en har fått jobb som projektsekreterare i Augustenborgsskolan, där hon ska vara en spindel i nätet för kulturarbetet på den skolan.

Nu har vi tagit in ytterligare en kull, också med pengar från arbetsförmedlingen. De kommer att läsa 20 poäng, men vi vet inte om de får fortsätta sedan. Det handlar om pengar, förstås.

Vi har också påbörjat en fristående 10-poängskurs med samma tankar i grunden – ”Ateljéristautbildning – kulturpedagogik i förskola och skola”. Den är gratis och riktar sig till personer med högskolefarenhet. Ett hundratal sökte och vi har tagit in 30 elever.

På utbildningen samlas förskollärare, fritidspedagoger, lärare, kulturvetare, etnologer, antropologer osv. Många olika sorters människor, vilket jag är väldigt glad över. Utbildningen handlar om att undersöka kulturpedagogisk praktik – vad vi gör när vi arbetar med estetiska processer i skolan. Vi vill också undersöka den kulturpedagogiska retoriken och teorierna: Vad finns det för litteratur? Hur ser traditionerna ut? Hur har man talat om det här tidigare?

Tanken är att man ska få kulturpedagogisk kompetens. Vi försöker koppla ihop praktik och teori. Man arbetar i workshops av en mängd olika slag och reflekterar över det man gör.

Vi ska eventuellt köra en extra omgång i vår, och vi har även skissat på en fortsättning, 11-20 poäng, som ska handla om arbetet med kulturinstitutioner – museer, konsthallar osv. Det är jättespännande!

I något av Skolkommitténs betänkanden nämner vi en man som heter Andy Hargreaves. Han har skrivit om läraren i det postmoderna samhället och tar upp frågan om varför det inte har hänt något. Han menar att det antingen är strukturen eller kulturen som måste förändras. Jag tycker att det är självklart att det är både och. Man måste förändra i styrdokument och styrsystem, men förändrar man inte kulturen så händer det ingenting.

Och kulturen förändras av människor som möter varandra. Man måste ”bråka ihop sig” om saker och ting. Det har vi märkt i våra utbildningar. Konstnärerna är livrädda för att bli inpressade i en lärarroll; de allra flesta har hemska upplevelser av skolan bakom sig. Det är ett berg att ta sig över. De måste inse att de inte är i skolan för att rädda ungarna från skolan. De är i skolan för att tillsammans med lärare och barn jobba med lärande och utveckling.

Diskussion och publikinlägg

Ann-Christin Bohman: Har ni pratat med den vanliga lärarutbildningen? Det känns som den kommer efter, och att man skulle kunna nå mycket längre om man tänkte igenom vad en lärarutbildning ska ge. Det finns många komponenter som saknas.

Jag har arbetat som lärare ett bra tag, men jag har fått väldigt lite fortbildning under resans gång. Det är inte konstigt att man stelnar efter ett tag. Alla yrkesgrupper behöver återkommande fortbildning och tid att reflektera över det man sysslar med.

Lena Aulin-Gråhamn: Jag håller med dig. Hela lärarutbildningen ska förändras framöver. Man ska dela in utbildningen i fem kunskapsfält, varav ett heter ”kultur, språk, medier”. Varje fält ska jobba med grundutbildning, kompetensutveckling och forskning. Man ska gå vissa kurser under sin lärarutbildning, men man kan också gå dem som färdig lärare.

I Malmö har vi ett system med partnerskolor, där alla våra studenter är ute en dag i veckan under hela sin studietid på en skola eller inom ett rektorsområde. Studenterna dras automatiskt in i det som lärarna gör på skolan, och i utbyte kan lärare beställa kompetensutveckling av oss. Fältet är fritt att jobba med de estetiska inslagen, om det är det man vill.

Birgitta Hallerström Wallin: När du säger ”kultur, språk, medier” så funderar jag på det som skapar kultur, språk och medier. Finns det en risk för förflackning i det ämnesspecifika?

Lena Aulin-Gråhamn: Vi pratar om det utvidgade språkbegreppet – slöjd, bild och alla andra olika uttrycksformer. Vi har jättestrider om huruvida svensklärarna ska bestämma allt eller om film och dans ska in på schemat. Den här diskussionen pågår överallt, och det är spännande att se vart det leder.

Christer Bjerregård: I er projektbeskrivning står att ni arbetar tillsammans med Danmark. Kan du utveckla det?

Lena Aulin-Gråhamn: När vi fick våra pengar hade vi ett samarbete på gång mellan Malmö kommun, Johannesskolan i Malmö och Öresunds skoltjänst, som är ett samarbete mellan Danmark och Sverige. Vi har haft många kontakter med Danmark, även om jag kan tycka att det är för få, med tanke på närheten. Men jag tror att det håller på att hända något.

Christer Bjerregård: Ser du guldkorn i Danmark som du vill föra över till svensk lärarutbildning och svensk skola?

Lena Aulin-Gråhamn: Dansk och svensk lärarutbildning ser helt olika ut, men självklart kan man hitta saker där. Även det danska skolsystemet ser helt annorlunda ut, även om det finns mängder av danska skolor som är lika intressanta som svenska skolor. I Danmark finns dessutom en helt annan diskussion om modersmålsundervisning och invandrare. Man har tvingats att tänka till och formulera sig.

Min ursprungliga tanke var att delar av ateljéristautbildningen skulle ske tillsammans med Danmark, men det gick inte. Strukturerna såg helt olika ut, och jag fick inte ihop hur vi skulle passa in i deras system. Dessutom var de mycket mer byråkratiska än vi. Vi får se vad som händer framöver.

Tre steg, Södertälje

Lars Annersten och Belgarion Dulan (projekt 98/1517). Projektet presenterades i Karlskrona.

Lars Annersten: Jag har varit musiklärare på kulturskolan i Södertälje i elva år. Jag har mest jobbat med grundskoleklasser och även med frivillig undervisning. I det här projektet har jag jobbat halvtid som projektledare tillsammans med en kollega.

Belgarion Dulan: Jag jobbar också på kulturskolan. Jag började för två år sedan, mest beroende på den här projektsatsningen.

Lars Annersten: Vårt projekt heter ”Tre steg”, och jag vill först ge en kort bakgrund till hur det började.

År 1996 antog Södertälje en skolplan för åren 1996-1999. Där stod bland annat att skolan är samhällets viktigaste kulturinstitution och att det är viktigt att eleverna får tillgång till alla sina språk. Det finns lika många sätt att lära sig som det finns elever, men skolan var inte så bra på att ta tillvara de olika uttryckssätten. Det ville man göra något åt genom att integrera fler kulturämnen i skolarbetet.

I skolplanen stod att man skulle starta ett utvecklingsråd för kultur, och det var början till vårt projekt. Man satte ihop ett råd med lärare, elever, personal från biblioteket, personal från Torekällberget som är ett kulturhistoriskt museum, samt lärare från kulturskolan. Christer Bjergegård var ledare för rådet.

Rådet träffades en gång i månaden. Man inledde med att undersöka vad som redan fanns i Södertälje. Det visade sig att det pågick massor i skolorna som ingen hade hört talas om utanför den egna skolan. Det var allt från föreställningar, dagens dikt, samarbete med museum – från små guldkorn till stora föreställningar! Några exempel på vad som fanns:

- Musiklärare, danslärare och bildlärare som jobbar själva och som har svårt att komma in i undervisningen. De har sina klasser, men vill komma längre som lärare.
- En kulturskola med gott rykte och bra pedagoger som har jobbat länge ute i grundskolorna och i gymnasiet. De har stor erfarenhet både från den frivilliga och den obligatoriska undervisningen.
- Torekällbergets kulturhistoriska museum – ett slags Skansen som bedriver en hel del pedagogisk verksamhet.
- En konsthall med både utställningar och pedagogisk verksamhet. Man har också har vandringsutställningar som skolorna kan låna.
- Ett bra stadsbibliotek.
- Tom Tits, ett upptäcktscenter som flera av er säkert har hört talas om.

Det fanns alltså väldigt mycket i staden. Frågan var hur skolan skulle ta del av det här. Hur skulle man samarbeta så att skolan kunde ta del av de resurser och pedagoger som fanns? Hur skulle man kunna visa för andra i kommunen vad som hände på skolorna?

Detta ledde till en projektansökan för projektet ”Tre steg”. Projektet hade två syften:

- Ge kulturen en större roll i skolarbetet och lyfta fram kulturämnena i skolarbetet för att låta dem synas och visa att de är viktiga.
- Hitta bättre samarbetsformer för att jobba ämnesintegrerat, så att man kan dansa fysik, spela matematik, osv.

Våra tre steg var dokumentation, mäsas och kulturväskor.

Dokumentation handlade om att en journalist skulle vara ute på skolorna och skriva reportage, ta bilder och vidarebefordra informationen till andra skolor och till Södertäljes medborgare för att de skulle få se vad som händer ute på skolorna.

Uppdraget gick till Frilansbyrån, en byrå som består av nio personer – fotografer, grafiska formgivare, journalister och skribenter. Dessa åkte runt på skolorna och nosade upp vad som hände och presenterade det på en hemsida – www.kulturkallan.nu. Nu är projektet över så inget nytt händer på hemsidan, men reportagen ligger kvar.

Man gjorde även nyhetsbrev som skickades ut till all skolpersonal i Södertälje och en pappersversion av hemsidan.

Jag hävdar bestämt att man behöver professionella människor för marknadsföring och information. Det är jätteviktigt med kvalitet! Ofta ska en lärare kunna fixa allt. Man ska vara bra på att informera, sköta lektionerna, hålla föräldramöten, skriva projektansökningar. Det är inte lätt. Vi valde en professionell byrå som gjorde en bra dokumentation med bilder och reportage. Det är värt mycket att det märks att det är kvalitet på det som finns.

Mässan var vårt andra steg. Vi ville ordna en annorlunda mäsas som skulle vara en inspirationskälla, framför allt för kommunens skolpersonal. Man skulle möta varandra under några dagar för att se vad som händer ute skolorna och hur man jobbar med kultur och med att integrera olika ämnen med varandra. Det skulle vara en idémässa.

Den genomfördes under tre dagar i mars 2000 på Folkets Hus i Södertälje. Vi hade ca 50 utställare, framför allt skolor. Där fanns även kulturskolan, konsthallen och kommunens kulturinstitutioner, t.o.m. antroposoferna i Järna var med. Vi hade föreläsare och seminarier där man kunde prova på att dansa afrikanskt, göra musik på datorer osv.

För utställarna ordnade vi utställarkurser, så att det skulle bli bra utställningar där man kunde berätta vad man jobbade med.

Kulturväskorna var det tredje steget. Tanken var att hitta former för hur grundskolan och gymnasiet kan få tillgång till kulturpedagoger för att genomföra temaarbeten tillsammans.

Idén byggde på ett team med kulturpedagoger, allt från 2 till 4 personer. Det kunde vara pedagoger från kulturskolan, och i några fall hade vi med en pedagog från biblioteket och även från Torekällbergsmuseet. Teamen åkte ut till en skola under en period – ca tolv veckor i de flesta skolorna. Först planerade man projektet tillsammans med lärarna i ett

arbetslag på ett grundskola, och sedan genomförde man det. Det hela avslutades med en föreställning eller estetisk redovisning och en utvärdering.

Samarbetet var det viktiga. Det är inget nytt att kulturpedagoger kommer ut i skolorna och genomför något. Det nya ligger i att lärare och pedagoger träffas redan från början och planerar.

Syftet var framför allt att hitta hållbara former för arbetet. På kulturskolan i Södertälje har vi flera lärare som är ute och jobbar på skolorna, men oftast är man ensam och då blir det svårt. Man har ganska lite att säga till om. När man kommer ut som ett helt team kan man röra om i grytan och bryta upp gamla strukturer. Då har man en chans!

Belgarion Dulan: När jag började på kulturskolan hamnade jag i pilotteamet – det första team vars uppgift var att försöka forma en arbetsmall. Vi var fyra personer från kulturskolan samt två representanter från två skolor vardera. Vi hade till uppgift att försöka hitta en mall som skulle funka i alla skolor och som man skulle kunna ha som underlag.

Först diskuterade vi våra mål – vad handlar det om? Detta skedde innan Lars Annersten kom in som projektledare, så information svävade en aning i luften. Diskussionen landade i tre slags mål:

- Elevens mål och utveckling
- Lärares mål och utveckling
- Uppnåendemål

Det var viktigt att redan i första skedet diskutera hur det hela skulle sluta. Vi ville ju att verksamheten skulle leva kvar när projektet försvann.

Vi kom fram till att skolan skulle ha ett tema att arbeta kring, och det temat skulle man diskutera fram gemensamt mellan skolan och kulturpedagogerna.

När det gällde resurserna handlade det om att ta fram vad skolan själv hade i form av slöjd, bild etc. men också om vilka resurser som fanns utanför skolan. Södertälje är trots allt en ganska stor stad. Det är sällan man tänker på det i skolan. Det finns vissa ställen som man alltid besöker, som t.ex. biblioteket, men kanske det fanns andra ställen som skulle kunna passa in i temat?

Hur skulle man då arbeta ute i skolorna? Det finns olika typer av arbetsmetoder. Låt säga att vi har fyra-fem klasser med ca 28 elever i varje och 4-5 lärare som jobbar tillsammans med 4-5 pedagoger. Hur ska man under 12 veckor fördela arbetet och se till att eleverna får det de ska ha och behöver?

Här diskuterade vi olika modeller – att läraren hoppar mellan stationer där eleverna befinner sig, att man delar in ämnet i olika block under det övergripande temat. Det finns även andra tänkbara modeller.

Till slut diskuterade vi hur samarbetet praktiskt skulle fungera. Lärare och pedagog ska befinna sig på samma plan, så att kulturpedagogen inte blir lärare till klassläraren.

Projektet skulle löpa i tolv veckor och veckorna i vår modell fördelades enligt följande:

- Första och andra veckan går till diskussion, planering, idébank osv.
- Tredje till elfte veckan jobbade man med eleverna.
- Sista veckan skedde en utvärdering.

Man åkte till en skola med fyra pedagoger för en första träff med de lärare som hade anmält sig för att diskutera metoder, prata om olika idéer och öppna dörren. Då märkte man att lärarna har jättemycket att erbjuda själva! Man tror ofta att lärare är så inkörda i sitt, och givetvis är det så till viss del, men det beror på strukturerna. Ger man dem möjlighet att vara kreativa så finns otroliga resurser, och det var det vi ville ta vara på.

Vi körde pilotprojektet i två skolor för att se om vår struktur skulle fungera. På den ena skolan valde man temat ”Tid”. Efter två träffar med lärarna bestämde vi att vi skulle göra en speciell start där vi tillsammans skulle ha uppvisning för alla elever. Det handlade om årstider, om att vänta på bussen, om hjärtat som slår, om tiden i Kina. Vi gjorde små scener som eleverna fick se sina lärare framföra tillsammans med oss.

Varje vecka besökte vi skolan en förmiddag och jobbade med temat. När vi försvann för dagen fortsatte lärarna med temat själva. Sedan kom vi tillbaka nästa vecka och byggde vidare.

Det handlade mycket om kommunikation mellan lärarna och oss, och det fungerade jättebra. En av anledningarna var att det fanns resurspengar så man kunde sätta in en vikarie när vi planerade.

Lars Annersten: Det märks tydligt att det inte funkar lika bra på skolor där man har schabblat med planeringen, inte fått tid att träffas och inte följt upp ordentligt. Så enkelt är det.

Belgarion Dulan: Vi hade ett annat tema – ”Jorden runt på 80 dagar”. Där bestämde vi att varje vecka skulle börja med en introduktion av ett nytt land. Vi träffades i matsalen och där presenterade lärare och pedagoger landet på ett enkelt sätt, t.ex. genom att två lärare föreställde en kamel. Då såg eleverna att lärarna kunde bjuda på sig själva, och då öppnades möjligheterna.

Vi försökte integrera lärarnas kunskaper så mycket som möjligt. Jag skulle inte kära mitt race medan läraren stod bredvid och tittade på. Vi trampade in på varandras områden så mycket vi kunde utan att det skulle göra ont. Och det fungerade när man fick tid att diskutera det i förväg. Då visste lärarna att det handlade om att ge och ta från båda sidor.

I hela Södertälje kommun besöktes 15 skolor av teamen – cirka 1 000 elever.

Lars Annersten: Första året arbetade pilotteamet med två skolor och förra läsåret hade vi fem team ute samtidigt. Teamen såg lite olika ut, och vi försökte medvetet att profilera dem. Något team skulle jobba historiskt, ett annat skulle jobba mer med animerad film och musik. Ibland fick eleverna undervisning ute på stan – i en ateljé, en danslokal osv.

Belgarion Dulan: Vi var formbara med de resurser som skolorna ville ha. I en skola ville de ha teamet i ett helt år, och det ordnades.

Lars Annersten: Nu är pengarna slut, men vi fortsätter i de skolor som på något sätt har lyckats göra om sina tjänster så att man kan köpa de här tjänsterna. Man kanske har en

vakant musiklärartjänst och då köper man in ett team, eller så plockar man in alla elevens val-timmar i potten. Det gäller att hitta formerna. En del skolor lyckas väldigt bra med det.

Belgarion Dulan: Det här håller på att utvecklas. Det kanske behövs mer tid för att mogna, men vi märker redan nu att det skapas nya tankar – både hos lärare och ledning. Det här kan vara ett alternativt sätt att jobba.

Lars Annersten: En skola sade att de verkligen behövde få in folk utifrån för att röra om. Många har också sagt att det var en bra fortbildning för dem som lärare.

Samtidskonsten som verktyg, Sollentuna

Birgitta Hallerström Wallin (projekt 00/365). Projektet presenterades i Karlskrona.

Jag är projektledare vid Edsvik konst och kultur i Sollentuna, och jag vill börja med att presentera en bakgrund till mitt eget intresse för samtidskonst och pedagogik.

I början av 1980-talet utbildade jag mig till bildlärare uppe i Umeå. Efter examination arbetade jag en mycket kort tid som bildlärare. Sedan återgick jag till något som jag hade arbetat med innan – teater. Det fortsatte jag med under nästkommande 15 åren, som scenograf och kostymör på professionella teatrar, på amatörteater samt på barn- och ungdomsteatrar.

Mitt intresse för konsten och kommunicerandet har alltid följt mig, även på Edsvik där jag började 1996 när verksamheten startade. Edsvik har 4-5 internationella och nationella samtidskonstutställningar varje år, och jag vill ge er en bild av vår verksamhet.

Bildvisning från utställningen Glocal Scents of Thailand

På vernissagen hade vi nästan 1 000 besökare. Där kunde man möta Sompong, alias ”Pink Man”, som är konstkritiker och poet i Thailand. Han genomförde en performance som behandlar konsumtionssamhället.

Hela projektet handlar om konsumtionssamhället kontra globaliseringen. Där fanns bilder på Sompong i olika rosa utstyrselar, och mitt emot fanns svart-vita bilder tagna från ”svarta hål” i Bangkok, dvs. olika byggen som startade under 1990-talet, där multinationella företag köpte upp tomter, startade projekt, gick i konkurs och lämnade allt.

Marken ägs inte av thailändarna längre. Det enda man gör är att gå runt tomterna och vakta det som ingen har något intresse av, vilket kostar samhället jättemycket pengar.

Vi hade även med en konstnär som heter Surasi. Hans projekt bestod av att han först åkte runt i Thailand och köpte upp 3 000 bruksföremål. På öppningsdagen anordnades en marknad där man kunde köpa dessa saker. Allt hade samma värde – tio kronor, och pengarna skänktes till Life Foundation. Här fick besökarna känna av hur det känns att verkligen vilja ha något. Det var väldigt kaotiskt och samtidigt roligt. Vi dokumenterade hela händelsen, och den filmen visas i utställningen.

På vernissagen var det jättemycket musik. Vi samarbetade även med Thailändska föreningen, som stod för matförsäljningen. Det doftade verkligen kulturutbyte, och det var otroligt fint och spännande! I Thailand var det här ett jättestort projekt. Det var första gången man över huvud taget visades i en gruppställning tillsammans.

Ytterligare ett exempel på ett verk i utställningen är en elefant av konstnären Sutee. Han har ägnat sin uppmärksamhet åt två djur, elefant och vattenbuffel, vilka tidigare utgjorde ett vanligt inslag i Thailands jordbrukarkultur. I och med industrialismen är båda dock utrotningshotade. I utställningen får publiken försöka att blåsa upp en elefant. Men man kan inte göra det ensam, utan man måste göra det tillsammans. Det är ett fantastiskt sätt att konfronteras, att vara delaktig, och att reflektera över vad man gör. Man samarbetar genom de här djuren.

I ett rum på utställningen finns konstnären Araya representerad, och hon har ägnat uppmärksamhet åt kvinnorollen i Thailand. Hon har filmat i ett bårhus med tre projektorer, och på en bild i utställningen kan man se henne när hon sitter och läser för de döda. Det gör hon för att skapa en upprättelse för de här personerna, som hon på ett eller annat har haft en personlig relation till. Det är utsatt att vara kvinna i Thailand i dag. Det finns väldigt mycket prostitution bland mycket unga kvinnor.

Detta var en introduktion till vad vi gör på Edsvik.

Jag ska även presentera projektet ”Samtidskonst som ett verktyg”, och där jag vill börja med att tacka Stiftelsen framtidens kultur för att ni uppmärksammat detta och valt att stödja oss.

Projektet är ett samarbete med Lärarförbundet. Det startade 1999 med stöd från Kulturrådet – kultur i arbetslivet, och underrubriken var ”För utbrända lärare”. Vi arrangerade ett seminarium i samtidskonst för lärare. Vi vill naturligtvis nå eleverna så småningom, men jag tror att man ska börja med lärarna. Det händer så mycket i vårt samhälle, och lärarna behöver få utrymme att berika sig själva för att bli bättre lärare.

Vi utgick från en skrift – ”Konst är konst” – som är författad och sammanställd av Karin Malmquist. Karin var projektledare för detta, hon är fortfarande delvis engagerad men jobbar numera mer på Moderna museet. Skriften är mycket välskriven och ger en bakgrund till utvecklingen av konsten från modernismen fram till i dag.

Vårt första seminarium var väldigt uppskattat, och vi fick ytterligare pengar från Kulturrådet för att genomföra ett seminarium till, där vi arbetade mer runt utställningarna.

Vi vill finna former för hur kulturinstitutioner och skolor ska kunna berika varandra. Vi vill samarbeta utan att förta. Vi vill hellre ha få projekt och genomföra dem bra, än att försöka ge sig på allt.

Karin Malmquist, Matilda Olof-Ors, som är konstpedagog på Edsvik, och jag var i Paris i våras på en EU-konferens om samtidskonst och skolan. Det visade sig glädjande nog att Sverige ligger långt framme. Men det finns många, bland annat England, som har kommit längre. Där ställer näringslivet krav på att man helt enkelt måste få in ny konst och kultur i lägre åldrar, för att vi ska klara av att hantera samhällsutvecklingen.

Vi kommer att fortsätta med fortbildning av lärare. Lärarförbundet kommer i november att ha en kurs på Bergendal kurs och konferens, som är våra sponsorer. De står även för mat och husrum för våra internationella konstnärer – annars skulle vi aldrig kunna genomföra det vi gör.

Vi kommer att arbeta utifrån en utställning från Konsthögskolan i Trondheim, där avgångseleverna ska visa sina arbeten. Vi kommer att ha workshops osv. för att finna metoder.

Vi arbetar med att under våren kunna presentera delar av vårt projekt på Sollentuna Art Fair, där en stor konstpublik samlas och dit en bred konstintresserad publik går. Många påstår att samtidskonsten är svår att förstå, men det är inte min uppfattning.

--

Birgitta Hallerström Wallin avslutade sin föredragning med en bildvisning med verk som finns representerade i skriften "Konst är konst" (ISBN 91-630-8822-3). Verken ingick i följande fyra utställningar på Edsvik:

- *Clean & Sane*
- *Salt*
- *Medialization*
- *The Garden of Forking Paths*

Diskussion och publikinlägg

Ulf Bexell: Är du pedagog eller vad arbetar du med på museet?

Birgitta Hallerström Wallin: Jag arbetar som projektledare och utställningsproducent, men jag har utbildning som pedagog och jag har arbetat med det från olika håll. Mitt intresse har alltid varit vem vi vänder oss till. Vilka kan ha glädje av det, och hur ska vi arbeta?

Ulf Bexell: Hur når du ut i skolorna?

Birgitta Hallerström Wallin: Vi har en gymnasieskola i närheten, som vi kommer att få utrymme till ett mer intimt samtal med. Vi kommer dessutom att välja ut några skolor som referensskolor, där vi ska försöka hitta former för när lärare och elever ska komma in i utställningsprocessen tillsammans med oss.

Många gånger är det så att producenten producerar utställningen, sedan kommer pedagogen in och kommunicerar den. I stället vill vi att man kanske bjuder in lärare inför en utställning och tillsammans utarbetar olika material.

Skola – konstnärer – Akvarellmuseet, Skärhamn

Projektet (00/39) presenterades både i Karlskrona (av Benita Nilsson) och i Umeå (av Lena Eriksson). Dubbla beskrivningar har redigerats bort.

Presentation i Karlskrona

Benita Nilsson: Jag har arbetat som gymnasielärare i svenska och historia i nästan hela mitt yrkesverksamma liv. Jag är också kulturpolitiker. Jag bor i Skärhamn på Tjörn, fem mil norr om Göteborg.

När jag gick på lärarhögskolan skrev jag ett specialarbete om konkretion som metod i historieundervisningen. Det var ett antal år sedan, men då tyckte jag att det var väldigt smart. Jag gjorde min praktiktermin på Henån, Orust – längst ut vid kusten. Jag skulle lära eleverna allt om industrialismen, så jag lät dem leta upp bryggorna. Utifrån magasinen, varför de kom till osv. ville jag skapa en konkret bild. Därifrån kunde jag sedan villscha upp industrialiseringen. Så länge man har den konkreta bilden klar, kan man nämligen göra vilka abstraktioner som helst.

På något sätt vill jag med mitt projekt försöka testa om man kan stärka konsten i skolan och göra den så konkret så att alla kulturpolitiker och andra förstår vad det handlar om!

Jag kan inte fatta att Västra Götalandsregionen lägger en halv miljard kronor på kultur och hur många miljarder som helst på skolan, och sedan låter dessa enheter ligga bredvid varandra utan att inspirera varandra.

Jag sade upp mig från läraryrket för ett halvår sedan, men jag tog tjänstledigt redan 1995. Då sade jag: ”Blir gymnasieskolan så fyrkantig som den ser ut att bli, så ska inte jag vara kvar.” Det var inte så länge sedan som en kollega sade till mig: ”Jag hörde vad du sade 1995. Skolan är fyrkantig, jag är glad att du inte är kvar.”

Jag vill börja med att berätta vad som ryckte mig från skolan.

År 1994 var jag ordförande i kulturnämnden på Tjörn. Då kom ett brev från Nordiska akvarellsällskapet som undrade om vi ville vara med och förverkliga en idé. Man ville ha ett centrum, en impuls, för att stärka vattenfärgskonsten i Norden. Det skulle vara ett speciellt klimat i hallarna för att kunna visa konsten permanent, och det skulle finnas en professur som utvecklade konsten på konsthögskolenivå. Framför mig såg jag en modell av ett kunskapscentrum, och det var själva modellen som drev mig.

Nu står huset där. Det är på 2 500 kvadratmeter, det finns fem gästateljéer och det ligger vid vattnet längst ute vid kusten. Det finns utrymme för en permanent samling av nordisk nutidskonst, det finns en avdelning för alternerande utställningar och det finns ett rum för mer experimenterande utställningar. Vår professur är klar – förmodligen blir det en islänning som ska kopplas till Valand och Chalmers arkitektur men som är placerad på Nordiska akvarellmuseet. Vi har mycket barnverksamhet, vi har en restaurang och vi har en samlingssal.

Bildvisning från museet

Museet drivs av en stiftelse. Från 1995 när idén föddes, har vi fått ihop 52 miljoner kronor, varav Stiftelsen framtidens kultur har lagt 10 miljoner kronor. När vi invigde den 17 juni i år så fick vi 4 miljoner kronor extra av stiftelsen för själva bygget.

Vi har säkrat driften, och nu har vi även kommit in i det kulturpolitiska systemet. Vi får årliga medel från kommun, region och stat. Än så länge får vi bara projektmedel från Norden, men vi ska försöka ändra det i höst. Vi har delat ledarskap mellan mig och Berndt Arell, som är museichef och konstnärlig ledare. Han har tidigare varit museichef på Åbo konstmuseum i Finland, utställningsansvarig på Sveaborg, direkt under Nordiska ministerrådet, och han har jobbat mycket med nordisk konst ut mot världen och med utbyteskonst mellan de nordiska länderna.

Vi räknade med 35 000 gäster under året, men i dag är vi uppe i 80 000 gäster. Vi håller på att slita ihjäl oss!

Vi har en gästkonstnär, Nacho Lill-Tatjer, som kommer från Barcelona på lördag. Han är vår förste stipendiat och han verkar vara lite vild, vilket bådar gott! I centrala Barcelona bad han t.ex. alla att hänga ut sina favoritord genom fönstren, vilket man gjorde. Vid ett annat tillfälle ordnade han nattöppet på ett museum för samtidskonst i Barcelona. Alla besökare fick använda ficklampor! Nästa vecka kommer även en konstnär från Skottland. Båda dessa ska vara hos oss i tre månader.

Ett av våra koncept är att jobba med barn. Jag satt med Göran Johansson, kommunalråd i Göteborg en gång. Han säger alltid vad han tycker, och det finns museer som han inte har så värst mycket till övers för. Han sade till mig: ”Jag har inte fattat varför man ska ge pengar till museerna? Det är ju bara postorder. Det är väl bättre att pengarna går direkt till skolan.” Jag satt tyst och funderade en stund, och sedan utspann sig följande dialog:

Göran: ”Så det gick du inte på. Vad var det för fel på det?”

Jag: ”Men konstmuseet i Göteborg hade tre pedagoger. Nu har de bara en kvar.”

Göran: ”Jaha. Om jag ger dem en till då?”

Jag: ”Då blir det bättre.”

Göran: ”Men vad f-n gör lärarna?!”

Ja, vad gör lärarna? Jag har själv varit på konstmuseet i Göteborg som lärare. Jag minns det så väl. Det var en mycket duktig pedagog som berättade om fem bilder och jag satt där och njöt lika mycket som mina elever. Men vad gjorde jag?

I den museivärld där jag nu befinner mig, så tror museipedagogerna att de ska kunna förändra hela lärarvärlden. Jag har varit en aktiv lärare som har tagit itu med allt som har kommit till mig – men jag hatade alla papper. Och så undrar de som står utanför skolan varför man inte kommer...

I vårt museum har lärarna bevisbördan. Och vill de vara hos oss, så är de välkomna!

Vårt projekt utgår till viss del från mitt samtal med Göran Johansson och även från samtal med Jonas Anderson på Stiftelsen och Pia Wretling som är rektor på Åbyskolan i Mölndal. På den skolan vimlar det av kultur. Det är fullkomligt självklart för henne, och då går det ganska lätt. Men det är en tung skola med mycket sociala problem.

Våra utgångspunkter var följande: Hur kan man skapa en modell utifrån ett konstmuseum som vårt, tillsammans med skolan och t.ex. tio konstnärer i regionen? Hur kan vi jobba så

att konsten stärks i skolan, och så att den är starkare när projektet är slut? Annars är det meningslöst.

Vi har fått medel för tre år. Det första steget började i julas och handlar om inspirationsarbete, kompetensutveckling och modellbyggande. Projektgruppen har våldsamma seminarier och det är jättespännande. Många konstnärer tänker på tvärs, och det har lärt mig mycket.

Konstnärer och lärare på alla stadier, totalt ca 30 personer, försöker nu jobba fram modeller. Det har varit svårt ibland, när konstnärerna undrar vad lärarna gör och vice versa.

I november ska man vara klar med modeller som sedan ska användas under vårt andra år, då man ska börja jobba konkret i skolan. År tre ska vi göra revolutionen. Vi har inget färdigt, men vi jobbar med att röja alla hinder.

Vi har även en styrgrupp med alla skolchefer, lärarhögskola, rektorsutbildning och hela lärarlag. Vi dokumenterar processen med hjälp av en journalist. Det är jätteskoj att sitta i styrgruppen, även om mitt mesta arbete sker utanför. Jag försöker hitta abstraktionen.

Jag talade t.ex. med dekanus på den konstnärliga fakulteten. Jag ville övertala honom att starta en högskoleutbildning i konstpedagogik. Men det visade sig att de har en utbildning i kommunikation och gestaltning på mastersnivå, 80 poäng, med musiker, bildlärare, skådespelare och designers. De funderar på att lägga till ytterligare 40 poäng. Det är jättespännande!

Hur ska man få riktig kontakt med skolan? Jag försöker dels få skolan att inse att t.ex. bildlärarna kan ha en del av tjänsten hos oss. Det tycker man är jättesmart. Sedan har kommunen sagt att man bjuder alla anställda på årskort, vilket är jättebra! Alla lärare, politiker och kommunanställda får årskort hos oss.

Det finns många sätt att praktiskt förankra det här arbetet. Det är inte på något sätt självklart överallt, men det finns mycket kraft och skolan vill inget hellre. Lärarna är jätteentusiastiska!

Egentligen handlar det om lärarutbildningen, rektorsutbildningen och om att komma in under läroplanen. En kreativ skola är en bra skola, så enkelt är det. Projektet skapar förhoppningsvis en konkret bild som kan vara ett embryo till något.

Presentation i Umeå

Lena Eriksson: Jag har varit på Akvarellmuseet i drygt fyra månader, så det är väldigt nytt för mig. Det är svårt att beskriva platsen där museet ligger, men jag ska försöka.

Museet ligger på Tjörn ungefär 7 mil norr om Göteborg. Det är en ö som förbinds med fastlandet via Tjörnbron. Ön är drygt 2,5 mil i diameter, och mitt på mot havet ligger Skärhamn – ett samhälle som har vuxit upp kring fisket, men som också har etablerats och blivit ett ganska stort samhälle. Det finns ett tätt gytter av vita hus mot klipporna.

I hamnen ligger Nordiska akvarellmuseet. Huset anknyter till byggnadstraditionen men ser ändå helt annorlunda ut. En del tycker att det ser ut som en lagerlokal, men jag tycker att det är väldigt vackert. Det är en långsträckt huskropp som är byggd i mötet mellan klipporna och havet, och det ligger delvis på pålar ut i vattnet.

Det är ritat av danska arkitekter, och det känner man i huset på olika sätt. Det finns en dansk anda och känslighet. Huset är byggt i trä, glas och betong. Det är egentligen ganska ruffiga material, men de är behandlade med förfining.

Upprinnelsen till museet ligger nästan tio år tillbaka i tiden. Konstnärer och arkitekter med intresse för akvarellteknik samlades och kände att det saknades något i svenskt konstliv. Det var inte så enkelt att visa eller få gehör för vattenfärgsteknikerna. Man bildade ett svenskt akvarellsällskap som snabbt växte till ett kontaktnät för hela Norden – ett nordiskt akvarellsällskap.

Där dyker tanken upp om en mötesplats, där man kan visa akvarell och forska kring tekniken. Och det är en bred teknik som många jobbar med. Utifrån mängden akvarellfärg som säljs i Sverige har man beräknat att antalet personer som målar akvarell är lika stort som antalet körsångare!

Nordiska akvarellsällskapet skrev ihop hur man ville ha det, och man ville bland annat ha ett möte mellan hav och land, så man skickade ut sin förfrågan till kustkommuner i en axel från Oslo till Köpenhamn – ett fyrtiotal kommuner. Över 20 kommuner svarade ja. På Tjörn hamnade förfrågan hos Britta Wessel som var kulturchef vid den här tiden. Hon tyckte att det lät spännande och gick till Benita Nilsson, kulturnämndens ordförande, och undrade om man inte skulle göra något.

De svarade ja, och jobbade väldigt intensivt med att få det här till stånd. De har själva sagt i något läge att de jobbade som om det gällde en ansökan till OS – man skulle bara ha museet! Och till slut fick Tjörn chansen att genomföra det här.

Benita Nilsson är marknadschef och står för den strategiska utvecklingen. Hon vill att vi ska vara ett kunskapscentrum med konsten i fokus. Utställningssalarna är hjärtat i verksamheten, men runtom detta vill vi ha ett hus för öga, huvud och hand. Det finns flera praktiska konstnärliga utrymmen där man kan utöva akvarell- och vattenfärgsteknik. Det finns en stor experimentverkstad med ordentliga utrymmen och lokaler för att arbeta i stort format. Vi har en barnateljé som är naturligt knuten till verksamheten.

Utanför museet finns fem gästateljéer som ständigt ska fyllas av nordiska och internationella konstnärer som i praktisk verksamhet ska bidra till både utställningar och kunskapsuppbyggnaden kring konst.

Vi hoppas på att inom en månad få den exakta bekräftelsen på vem som får den professur som är knuten till museet. Två sakkunnighetslag har förordat en isländsk konstnär som också är den som museet själv känner för av olika skäl. Dels är det en bra person som brinner för undervisning och förmedling, dels är det viktigt med människor från hela Norden i huset. Museichef och konstnärlig ledare är Berndt Arell som kommer från Åbo konstmuseum i Finland.

Vi vill att huset ska sjuda av möten. Arkitekterna har kallat huset för en mötesplats, och det är något som genomsyrar hela tanken. Här ska människor mötas, samtala och utvinna kunskap. Människor ska möta bildkonst och få fördjupad insikt genom bildkonsten och även möta tekniken och själva uppleva vad man kan göra med vatten och pigment.

Vi jobbar på olika sätt med att vidga verksamheten. Vårt skolprojekt är inne på första årets sista kvartal. Det är ett samverkansprojekt mellan museet, skolan och konstnärer. Vi vill se

hur vi kan jobba långsiktigt med att skapa modeller, så att detta inte bara blir ett projekt under kort tid. Hur gör vi för att konsten ska finnas kvar i skolan efter projektet? Hur kan man stödja samarbetet mellan museet och regionens konstnärer? Det handlar mycket om att bygga upp kontaktnät som håller i sig.

Visning av bilder av museet, gästateljéerna osv.

Vi har en styrgrupp som försöker förankra och jobba med projektet på olika plan – från rektorer och kulturförvaltningar i kommunerna till lärarna och eleverna. Alla ska veta vad som händer. Styrgruppen träffas ca två gånger per halvår.

Dessutom finns en projektgrupp som jobbar med att hitta modeller. Nu är vi i slutet av första året, nästa år ska vi sätta igång det praktiska arbetet. I projektgruppen ingår ca 26 lärare och 9 konstnärer. Vi har träffats tre gånger. Även museet finns representerat, främst genom att jag är med men vi har också museet som plattform för möten. Det är jag och Pia Wretlind, rektor på Åbyskolan och den formella projektledaren, som har det övergripande ansvaret inför styrgruppens möten.

Våra möten har cirklat kring några olika teman.

Det första mötet var en introduktion, där vi försökte se vad vi ska göra utifrån själva grundtanken, dvs. att skapandet och den skapande inställningen är en förutsättning för kunskapsbyggande. Man försökte också formera sig. Den stora gruppen är i sin tur även uppdelad i mindre grupper, där både konstnär och lärare ingår. De följer varandra och utbyter idéer.

På det andra mötet diskuterades något som kan vara ett dilemma men också en förutsättning för framgång – våra olika roller. Det blev väldigt tydligt att det är tre världar som möts, där skolans värld har sina förväntningar, konstnärerna sina och museet sina. Vi hade bra och viktiga, men också svåra, diskussioner. Hur mycket kreativt kaos klarar skolan?

Mitt perspektiv är att samtalet om bilden är viktigt och att det ska med. Det tycker de flesta, men flera konstnärer värjer sig och menar att orden kan skada upplevelsen.

Det praktiska arbetet har också kommit upp. Det är speciellt viktigt för lärarna, så att man inte känner sig rädd för teknikerna. Det var många som aldrig hade provat på akvarell, och de undrade förstås hur de skulle kunna leda arbetet i skolan om man inte själv vet hur färgerna fungerar och hur man gör.

Vi dokumenterar årets arbete, och vi kommer att göra en sammanfattning inför nästa år som främst ska vara en inspirationsskrift för de skolor och lärare som sätter igång.

Vi har också sagt att vi bör veta hur det ser ut i de olika verksamheterna när vi sätter igång. I styrgruppen ingår därför en representant för Lärarhögskolan och pedagogiska institutionen, och förhoppningsvis ska vi genomföra en undersökning med nulägesanalys som vi kan ha som utgångspunkt.

Det första året handlar egentligen om samling inåt i gruppen, men lärarna går faktiskt redan nu hem och sätter igång arbetet i skolorna. Det händer massor med saker, fast vi egentligen har sagt att det är nästa år som det ska hända..

Diskussion och publikinlägg

Hans Örtengren: När det gäller akvarellmuseet kanske man kan skapas nya brottsytor genom experiment med akvarellteknik i t.ex. IT-miljö? Det måste vara en utmaning, men samtidigt en ganska svår väg att vandra.

Annars tycker jag att det här verkar givande och bra på många sätt. Lena Eriksson nämner att en del konstnärer är rädda för att museipedagogerna ska kommentera konstverken för mycket. Och varje grupp har ju sina begränsningar och värnar om sina revir, vilket kan vara värt att titta på vid sådana här samarbeten.

Lena Eriksson: Det är väldigt tydligt. Målet är att inte att vi ska bli lika, utan att vi ska mötas och att varje profession ska bidra med sin bit. Vi ska stärka varandra – inte sudda ut gränserna. Det finns olika sätt att närma sig frågor och kunskapsökande.

Tullan Gunér: Hur många elever ingår i projektet?

Lena Eriksson: Jag vet inte exakt. Åbyskolan i Mölndal är relativt stor, men det är inte alla lärare på skolan som är med. På Tjörn tror jag att det handlar om 2 700 elever.

Vi har också ett uppdrag från Västra Götalandsregionen med sina 47 kommuner, att vi ska stärka konstpedagogikens ställning. Där har vi börjat bygga upp ett nätverk med konstpedagogiskt aktiva som har träffats några gånger för att se hur vi kan stärka varandra. Det ligger egentligen utanför projektet, men jag känner att allt går i varandra.

Tullan Gunér: Tycker du att allt samarbete med skolan ska ske på museet?

Lena Eriksson: Vi vill att ha så mycket verksamhet vi bara klarar av på museet. Men för att uppnå visionen – att vara ett kunskapscentrum – måste vi också vara ett slags knutpunkt där man kan ge inspiration och kanske koppla samman två externa parter, t.ex. en konstnär och en skolklass där något händer. Det behöver inte ske just på museet.

Kjell Hoffman: Vari består det nordiska i museet?

Lena Eriksson: Dels är det Nordiska akvarellsällskapet som tillsammans med Tjörns kommun är stiftelsebildare. Dels är Norden vårt verksamhetsfält. Samlingen är uppbyggd av samtida nordiska akvarellkonstnärer i Norden. Även vår utställningsverksamhet har en nordisk bas, men med internationella utblickar när det stärker konsten.

Kjell Hoffman: Hur är byggnaden och tjänsterna finansierade?

Lena Eriksson: Byggnaden är ett lapptäcke av fonder, stiftelser och hopsamlade medel. Det har kostat ca 52 miljoner kronor att få byggnaden till stånd. Nu måste vi säkra verksamheten. Åtminstone sex år framåt har vi en driftsbudget på ca nio miljoner kronor, där tre miljoner kommer från Västra Götalandsregionen och en miljon kronor från Tjörns kommun. Dessutom går Nordiska ministerrådet in med projektbidrag, och vi hoppas på ett kontinuerligt verksamhetsstöd därifrån så småningom. Sedan tillkommer pengar från Statens Kulturråd och några andra ställen.

Anders Lundström: Är meningen att ni ska bygga upp en samling även bakåt i tiden?

Lena Eriksson: Nej. Ursprungligen fanns den tanken, men Berndt Arells intentioner är att jobba med samtidskonst. Och det känns som en bra plattform att bygga från. Går vi bakåt blir det svårt att få en bra representativ samling.

Cecilia Björklund Dahlgren: Du talar om kunskapsbildning. Till hur stor del tänker ni rikta in er på barn och ungdom? Om man utgår från FN:s barnkonvention, de nationella kulturpolitiska målen och skolans läroplaner, så handlar det om barns rätt till delaktighet i konst och kulturliv. Det handlar om tillgången till det specifika kunskapsinnehåll som rör just bildkonst.

Lena Eriksson: Projektet genomsyras av en vilja att sätta förmedlingen i fokus gentemot barn och andra. Denna vilja finns på alla nivåer, från ledningsfunktion till styrelse, på ett sätt som jag inte har känt någon annanstans. På många andra ställen pratar man om barn och ungdom och pedagogik, men det blir tyvärr bara vackra ord. Men här finns det med från början som en grundtanke. Om man jämför andelen som läggs på samling och vård med andra museiinstitutioner, så läggs ganska stor del hos oss på förmedling, ateljéer och annan verksamhet.

Cecilia Björklund Dahlgren: En intressant fråga är vem som tar fortbildningsansvaret när det gäller konstnärer över huvud taget. Konstnärerna besitter stor kunskap inom sina specifika områden, men det handlar även om barns utveckling, barns liv och skolan.

Lena Eriksson: Vi har haft en föreläsning med Cecilia Nelson från Lunds konsthall, som har jobbat pedagogiskt i många år. Föreläsningen vände sig till de skolor som är med i projektet, deras kollegor samt konstnärerna i projektet. Totalt fanns 199 platser och vi fyllde varenda en. Det var roligt att många av konstnärerna i projektet kom. Cecilia Nelson pratar mycket om samtalet om bilden, och många blev mycket inspirerade!

Anders Marner: Du pratade om en professur. Vill du utveckla vad som menas i det här sammanhanget?

Lena Eriksson: Det är viktigt att professuren ges till en estetiskt verksam konstnär som har undervisning på de två institutioner som delar på professuren. Sedan är det klart att personen själv kommer att utforma arbetet. Men det ska alltså inte vara en konstvetare eller någon från den teoretiska världen, utan det ska vara en yrkesverksam konstnär.

Rötter och vingar, Karlskrona

Tullan Gunér och Ann-Christine Bohman (projekt 99/1351). Projektet presenterades i Karlskrona.

Tullan Gunér: Utgångspunkten för projektet var den byggnad som vi befinner oss i – Marinmuseet. Det stod klart 1997, och vi är oerhört glada över att man har förlagt en stor statlig institution utanför Stockholm. Det tillför Blekinge väldigt mycket.

Det finns ytterligare en kulturinstitution i staden, Blekinge museum, som har ett helt annat uppdrag. Utgångspunkten för vårt projekt var funderingar kring hur dessa två institutioner kan sambeta. Hur kan de användas på bästa sätt, inte bara för Karlskronas del utan i hela regionen och i hela sydöstra Sverige? Hur kommer vi vidare, inte bara museum-skola, utan också kulturliv-skola?

Ann-Christin Bohman: Jag är lärare på Chapmanskolan i Karlskrona – ett enormt stort gymnasium med 2 500 elever. Vi ska dock delas i tre delar snart vilket är spännande, men turbulent!

Jag är lärare i historia, samhällskunskap och psykologi. Jag tycker fortfarande om mitt arbete, även om jag känner igen Benita Nilsson pratade om – att skolan håller på att bygga in sig i en struktur som jag inte tycker om. Det kan liknas vid ett slags planhushållning med produktionsplaner och elever som ska trasslas igenom systemet, godkännas och uppnå olika produktionsmål.

För att överleva och tycka att jobbet är kul måste man hitta på något, känna att man kommer någonstans och att det händer någonting. Jag tillhör dem som har knackat på olika dörrar hela mitt liv. Steg för steg började jag känna mig tråkig i min historieundervisning. Jag saknade tid att ta reda det roliga, så jag sökte mig till Blekinge museum och undrade om vi kunde göra något tillsammans. Sedan knackade vi på hos Marinmuseum, och det ena gav det andra.

När jag först kom ner till Blekinge museum blev jag så avundsjuk. Jag tyckte att de hade det härligt – vackra saker överallt, eleverna var där utan att behöva få betyg osv. Nu har jag sett att det kanske inte är det paradisiska ställe som man tänkte sig från början. De är t.ex. väldigt underbetalda. Man kan nog förstå varandra utifrån sådana aspekter också...

När det gäller "Rötter och Vingar" var en av utgångspunkterna att Blekinge är ett litet län utan större avstånd. Det borde alltså vara enkelt att samarbeta. Vi har Blekinge museum, Marinmuseum, kommunerna, länsmusiken, läns hemslöjd, länsbibliotekarie osv. Det finns jättemycket resurser, men vi känner inte till varandra.

Vi ville försöka att föra ihop alla människor på olika sätt för att se vad som fanns och undersöka hur vi kan dra nytta av varandra. Det är det vi håller på med nu.

Ett problem är att vi sitter fast i våra strukturer. Det gäller både kulturinstitutionerna och skolan. Man är rädd om sin verksamhet, sina pengar, sin budget och sina mål. Därför måste man börja tänka på ett annat sätt, så att man inser att $1+1 = 3$. Gör man saker och ting tillsammans kan man åstadkomma mycket.

Jag tycker att skolan borde vara den bärande kulturinstitutionen i samhället. Men kultur i skolan är inte alls självklart, fast det borde vara det. "Rötter och Vingar" försöker att få politiker att förstå hur viktigt kultur är för oss i vår utveckling som människor. Barnen ska vara i centrum. Det kan vara ett litet barn men också en finmig, långbent gymnasist som inte alls är intresserad av historia.

Vi är alla trötta på dagsländor – projekt som poppar upp och sedan lämnar oss med våra långa näsor, efter att vi har fått titta in genom himmelrikets port en stund. Vi vill arbeta långsiktigt, men det handlar om att förändra strukturerna genom att bearbeta dem som har makten.

Man behöver släppa loss lärarna, ge dem makten – både över pengar, över hur man ska utforma skolan och över hur kurserna ska se ut. Det handlar om skolutveckling. Vi har väldigt lite makt och kan styra väldigt lite. Det finns många nivåer som petar. Om lärarna släpps loss är jag övertygad om att skolan kan få tillbaka sin kulturbärande funktion!

Sammanfattning av kvällens föredrag på Blekinge museum

(Mer information finns på www.blekingemuseum.k.se/rotter/index.htm)

Ur en diskussion om hur Blekinge museum och Marinmuseum skulle utveckla sitt pedagogiska samarbete växte övertygelsen om att man genom samverkan mellan alla som arbetar med barn och kultur i Blekinge skulle kunna ge barn och ungdom en fördjupad kunskap om det egna kulturarvet och nya redskap att påverka sig vardag, dvs. både rötter och vingar.

Projekt inom "Rötter och Vingar" ska:

- Utgå från ett lokalt perspektiv
- Vara länsövergripande
- Bygga på att institutioner, skolor, föreningar osv. samverkar
- Innehålla en undersökande arbetsform
- Redovisa kunskap på ett gestaltande sätt
- Samla erfarenheter till en gemensam kunskapsbank
- Sträva efter att ge näring till barn och vuxna genom inspirerande fortbildning och upplevelser.

Aktuella projekt under 2000:

- *Balders möte.* Läger för unga slöjdare, 15-25 år, som med inspiration ur Blekinges kulturarv kommer att slöjda men även musicera, segla och dramatisera.
- *Båtsmän.* Studiematerial kring historiska båtsmansfamiljer i Blekinge. Lokalhistoriska studier, studiebesök, fortbildning med mera.
- *Medeltid i Blekinge.* Ett projekt som initierats från gymnasieskolan i Karlskrona. Projektet syftar till att knyta kontakter i länet, fördjupa kunskapen om lokal historia, prova nya redovisningsformer med mera.
- *Sekelskiftet.* Grundskoleklasser studerar sekelskiftet 1900 i Ronneby kommun, vilket utmynnar i en sekelskiftesmarknad med tidstypiska kläder, underhållning, marknadsvanor, gudstjänst med mera.

Organisation

- *"Listan"*. Alla som anmäler sig får kontinuerlig information, möjlighet att delta i inspirations- och utbildningsdagar samt möjlighet att hitta samverkanspartner.
- *Referensgrupp*. Alla som finns med på "listan" är välkomna till referensgruppen som träffas minst två gånger per år och diskuterar Rötter och Vingars verksamhet och projekt.
- *Arbetsgrupp*. Denna grupp består av representanter för Blekinge museum, Marinmuseum, skolan och länet. Gruppen träffas kontinuerligt för att genomföra Rötter och Vingars mål.

SkogKulturSkola, Lycksele

Rikard Ålstig (projekt 99/523). Projektet presenterades i Umeå.

Jag kommer från Lycksele som ligger tolv mil rakt in i landet från Umeå. Det är Västerbottens tredje största stad med ca 14 000 invånare, varav ca 10 000 bor i centralorten.

Vi har fått medel till ett projekt som vi har valt att kalla ”SkogKulturSkola”. Pengarna söktes för ganska länge sedan, men det har varit problem att få tag på folk som kan arbeta med projektet, tills jag fick chansen. Jag jobbar 25 procent, jag började i somras och jag har hittills träffat skolan ca 1,5 månad. Det har varit ganska intensivt. Vi kommer att fortsätta under hela hösten och troligen också i vår. Det beror på hur länge pengarna räcker.

Jag representerar Skogsmuseet i Lycksele som ägs till lika delar av kommun och landsting. Museet är ganska stort. Det innehåller två byggnader med två delar – en huggarepok som inriktar sig på människan inom skogen de senaste 200 åren, och en maskinepok där man försöker fånga maskinutvecklingen från 1950-talet och framåt.

Den målbeskrivning man lämnade in till Stiftelsen framtidens kultur löd kortfattat såhär:

”Målet är att utveckla modeller/förslag för långsiktigt samarbete mellan Skogsmuseet/Gammlplatsen, gymnasieskolan och universitetet i Umeå. Utifrån nuvarande läroplan och Skogsmuseets/Gammlplatsens mångsidiga utbud ska kreativa projekt skapas. Förslagen på arbeten ska vara så flexibla att de går att tillämpa för de flesta discipliner eleverna efterfrågar, även tvärs över gymnasieprogramgränserna.”

Vi betonar att det är viktigt med ett långsiktigt samarbete. Ofta när man benämner något projekt, så är det tidsbegränsat. Men när projektet är slut så klipper man av de samband man har skapat. Det är också viktigt att knyta projektet till universitetet. Där finns kunskap och forskning som man kan ta del av.

Vi vill skapa kreativa projekt för skolan utifrån nuvarande läroplan. Förslaget är att alla elever – oavsett inriktning och program – ska kunna jobba med något projekt. Ett mål är att alla elever någon gång under sin utbildning på gymnasiet ska arbeta med något gentemot museet eller området däromkring. Det har inte varit så förut. Det går ganska lätt att få med förskolan och upp till årskurs 6, men gymnasiet har varit svårt att nå.

Jag är själv gymnasielärare snart, så jag har många kontakter på gymnasieskolan. Jag jobbar även med riksprojektet ”Skogen i Skolan”, som har sitt huvudkontor i Umeå. Där jobbar jag med skoglig information gentemot skolorna, och jag är ansvarig för Västerbottensdelen.

Första skoldagen i höstas fick jag presentera projektet för alla lärare och skolledare. Det var väldigt lyckat, för efter det visste alla vem jag var. Det är bara två dagar per år som hela skolan finns på plats, så jag hade tur som fick vara med. Sedan trodde jag att alla skulle komma och be om hjälp, men det hände ingenting. Det var tyst. Jag har jobbat hårt med att kontakta skolledare, lärare och elever och försöka driva på dem.

Vi har försökt att kontakta så många som möjligt. Vi ska ha en tävling gentemot estetlinjen, där de kan komma och skapa något, göra en teckning, fotografera på museet. Sedan gör vi

en utställning där man kan vinna pris. Vi har jobbat mot naturvetare och djurvårdare och gjort i ordning olika projekt, där de kan komma till museet och jobba med olika utomhusaktiviteter.

Förut har man haft ca 50 elever per år på museet; hittills har 150 elever besökt museet på 1,5 månad. Många har efterfrågat exkursionsobjekt vad gäller kulturhistoria och kulturhistoriska objekt i närområdet. De vill ha hjälp att färdigställa sådana, så det har jag också hjälpt till med.

Jag har även lagt ner mycket jobb på en studiedag för alla lärare. Vi planerade en studiedag i intervjuteknik. Jag kopplade det mot universitetet i Umeå och fick tag på forskare i etnologi och historia som skulle hjälpa till. Dagen var spikad och allt klart, tills vi upptäckte att det var svårt att få tag på lärare den dagen. Alla var uppbokade sedan ett år tillbaka. Man hade fyra studiedagar på hösten, varav skolan rådde om två, den tredje var inarbetad och den fjärde hade universitetet lagt beslag på.

I början handlar det om att försöka få med så många lärare som möjligt till museiområdet och få kontakt med så många elever som möjligt. Sedan får vi satsa på de större projekten och försöka knyta ihop det hela framöver.

Jag har fått tre ansökningar från lärare som söker medel för egna projekt. Det är positivt. Några förslag på sådant som museet kan hjälpa till med är följande:

- Idrottshistoria i Lycksele
- Luften i Lycksele
- Flottningsens historia
- Vård av gamla trähus

Det är egentligen bara fantasin som sätter hinder, men vi har svårt att få respons. Jag har bett lärare komma med egna förslag om vad de behöver, så kan vi ställa upp med både personal och material.

Det finns några saker som jag upplever som positivt:

- *Bra respons från skolledare och lärare.* Får man tid med dem, så känner alla att det här är bra. Det är ingen som har varit negativ än så länge.
- *Skolans ekonomi.* Vi som jobbar gentemot skolan utifrån ska passa på nu när skolan har dålig ekonomi. I Lycksele har man under ett år strukit all fortbildning och alla läromedel. Det ger oss ett gyllene läge att erbjuda våra tjänster. Kan skolan ta emot oss, ska vi se positivt på det. Vi kan ställa upp med bra fortbildningsdagar som inte kostar skolan något.
- *Vi kan erbjuda ett brett utbud.* Kultur är otroligt brett. Jag har jobbat mycket med skolan förut, och jag vet att det är många som försöker komma in och visa vilka man är. Men ingen har så brett utbud som just kultursektorn.
- *Eldsjämlarna i skolan.* Det finns eldsjälarna som är otroligt intresserade av det här. De ska man uppmuntra, för då sprids idéerna.

- *Nätverk.* Man ska använda sig av nätverk. Jag tar gärna hjälp av organisationer, föreningar, företag osv. Det finns många som både kan och vill hjälpa till.

Några saker som jag upplever som negativt är följande:

- *Svårt att få tid med lärare och skolledare.* Det är hopplöst att få tid – av förståeliga skäl. Men det är bara att ligga på, och har man väl fått fotfäste är det mycket lättare.
- *Informationssamhället.* Det är lätt hänt att ett papper som delas ut i skolan försvinner i mängden. Det finns nog ingen del av samhället som får så mycket information som skolan. Det gäller att hitta rätta vägarna att få fram informationen.

Våra projekt vänder sig mot gymnasieskolan och man utgår från Skogsmuseet i Lycksele. Det hela är bara i starten ännu, men jag tycker att allt ser positivt ut. Vi hoppas att få fortsätta så länge vi har medel.

Diskussion och publikinlägg

Tullan Gunér: Gymnasieskolan i Lycksele är alltså en enskild skola?

Rikard Ålstig: Ja, det är en skola i en byggnad med ca 800 elever.

Britt-Marie Lindström: Vilka kontakter har du gentemot Umeå universitet? Vilka institutioner är involverade?

Rikard Ålstig: De kontakter jag hittills har haft är dem jag fick när jag själv studerade där. Jag upplever inte att det är svårt att få kontakt med universitetet.

Britt-Marie Lindström: Den institution som jag representerar har en träslöjdsutbildning och vi har gjort en hel del studiebesök i Lycksele. Jag tror att kontakten däremellan skulle kunna vara ganska bra. Ett tips!

Rikard Ålstig: Tack för det!

Andreas Gydingsgård: Jag har aldrig varit i Lycksele och jag känner inte till er kulturhistoria. Tror du att det finns en stor okunskap hos eleverna om hembygden?

Rikard Ålstig: Ja, till 99 procent finns en otrolig okunskap om den egna kulturhistorien.

Andreas Gydingsgård: Men okunskap föds ibland fördomar, och det kan vara svårt att motivera eleverna.

Rikard Ålstig: Jag tyckte inte att det är svårt att motivera eleverna. De tycker att det är intressant att jobba med detta. Till saken hör att vi har en väldigt kort kulturhistoria i Norrlands inland. Det handlar bara om 150 år tillbaka.

Kerstin Jacobsson: Vad händer när kulturpengarna är slut? Förlorar eleverna intresset för hembygden då, eller har ni någon plan för hur ni ska jobba vidare?

Rikard Ålstig: Vår plan är att få våra kanaler så bra som möjligt och få kontaktnätet klart, så alla vet vart museet finns och vad vi kan göra. När pengarna tar slut försvinner min tjänst, så då får man hoppas att det fortsätter ändå.

Anders Marner: Vad menade du när du sade att informationssamhället var något negativt? Jag föreställer mig att det måste gå jättebra att arbeta tillsammans med elever i relation till skolan, just utifrån informationssamhällets teknik.

Elevernas för- och efterarbete kring ett besök på museet skulle kunna ske med hjälp av material från museet som är utlagt på Internet osv. Rätt använd kan informationstekniken stödja museet och skapa en förväntan innan eleverna går dit.

Rikard Ålstig: Jag ser definitivt inte något negativt med IT och när det gäller att använda sig av det. Men vi har inget sådant system utbyggt i dag. Skolan har sina apparater och sitt system, och andra sitter med ett annat system. Vi har inte jobbat med det ännu, men jag är positiv till det.

Kristina Hansson: Jag ville också koppla till det här med informationstekniken och museet. Gör gärna ett studiebesök på Pite Aqua Älvdal, där man jobbar gentemot skolorna genom ett oberoende användargränssnitt. Barnen producerar och berättar om sin lokala kultur och det tas in i Aquas kunskapsbas.

Sedan vill jag också tipsa om Grans Naturbruksskola, som jobbar mycket med skogen i skolan.

Anders Lundström: Vad gjorde att du valde gymnasiet och inte högstadiet?

Rikard Ålstig: Det vet jag faktiskt inte. Projektet var redan klart när jag kom in, och det är inte jag som har formulerat ansökan. En orsak kan vara att museet har haft svårt att nå gymnasiet.

Gunnar Svensson: När Rikard Ålstig sade att informationssamhället skapar problem, förstod jag det som att han menade att skolan får för mycket information.

Rikard Ålstig: Ja, jag pratade om informationsflödet.

Gunnar Svensson: Jag kan tänka mig att det är ett generellt problem. Vi får en massa ansökningar från dem som vill in i skolan – det vore bättre om vi fick fler ansökningar inifrån skolan...

Samverkan grundskola – arkiv, Östersund

Kjell Hoffman (projekt 96/936). Projektet presenterades i Umeå.

Jag jobbar på Landsarkivet i Östersund. Traditionellt är arkiven grå, anonyma och befolkade av oerhört seriösa människor. Det är inget fel med det, men det är inget som lockar ungdomar att komma dit och hälsa på.

När jag i min ungdom kom till Riksarkivet första gången, så tyckte jag att det flöt omkring en rad grå stofiler som inte hade någon kontakt med något. De hade naturligtvis en oerhörd kunskap på sitt speciella område, men den kunskapen var oftast sluten inom dem själva. Alla som har forskat vid universitet och högskolor minns väl känslan när man första gången stod vid porten och blev betraktad som något som katten hade släpat in bland de högkvalitativa forskare som fanns där. För 35 år sedan var det en ganska hög ”muppfaktor” inom arkivvärlden. Jag hoppas att det har blivit betydligt bättre nu.

Landsarkivet i Östersund inbegriper även Föreningsarkivet för Jämtlands län. Vi har efter mycket stök lyckats hamna i samma hus, och vi har ett fantastiskt bra samarbete!

Vi har en nedskrivnen och uttalad policy när det gäller våra besökare: Alla som kommer till oss är forskare. Putte Jonsson, 12 år som vill veta vad mormor hette är lika mycket forskare som en professor från Sahlgrenska som forskar på ärftliga sjukdomar.

Vi har förmånen att vi bara täcker ett län med en stad, Östersund. Utifrån folkmängden har vi ett överlägset besöksantal – ca 6 000 besökare per år. Då ska man komma ihåg att det inte är som på ett museum, där man tar med sig farmor och den lille parveln och går och tittar på saker. Alla 6 000 besökarna sitter och jobbar med något.

Utifrån den bakgrunden ville vi göra det omöjliga. Vi ville ut till skolor och ungdomar och sprida kunskap om arkiv. Det är så att tanken svindlar, eller hur? Men vi kom på en väldigt god idé, och med hjälp av Stiftelsen framtidens kultur som välvilligt har stött oss har vi kunnat utveckla den på ett sätt som har visat sig vara väldigt positivt. Vi gjorde väskor som vi kallar ”Arkivens forskningsresor”.

Väskorna innehåller autentiska dokument i kopia. Varje elev får en egen forskarmapp, och det finns även en mapp till läraren. För att nå ut till skolorna så medverkar vi på lärarträffar osv. Vi har även en utskrivnen lärarhandledning.

Väskan innehåller sju olika teman – skola, sjukvård, liv och död, brott och straff, husförhör, resor och framtid samt ett ämne om personsvarvare Gustav Nystedt och hans vedermödor.

Vi har gjort blad med uppgifter om källor, vi har nyckelord som läraren ska kunna förklara osv. I väskan ligger även en rad andra saker som är kopplade till respektive ämne: läsebok för småskolan, protokollsbok för ungdomslogen Vårblomman, dagbok från en barnmorska osv. Det finns en griffeltavla och reservoarpennor för att eleverna ska kunna skriva på gammalt sätt och även en välskrivningsbok som de kan kladda i.

När det gäller våra ämnesområden, t.ex. brott och straff, utgår vi från en händelse, t.ex. en piga som har mördat sitt nyss födda barn. Vi har med polisrapport, förhörprotokoll från domstolen och uppgifter från fångrullan om när hon satt i fängelse i Östersund. Här får

barnen se att man hämtar information om barnamordet från flera olika källor – vad man har sagt i domstolen, vad polisen har fått fram vid förhör osv. De får se att man kan få fram olika tolkningar ur det här materialet.

Meningen är att barnen ska förstå vad forskning är. IT och den nya tekniken är kanonbra på många sätt. Men jag brukar säga att jag ibland får in studenter från högskolan som ska skriva om första världskriget och som frågar vilken knapp de ska trycka på...

Vi har också en forskarlåda med olika arbetsuppgifter utifrån de olika ämnena. När det gäller brott och straff kan uppgiften vara formulerad såhär: "Erik Berglund var 21 år när han fördes upp som nummer 95 i fångrullan år 1896. Föreställ dig att du är Erik. Skriv och berätta om varför du blev förd till länsfängelset. Skicka med en bild – du kan rita utifrån signalementet i fångrullan." Man kan konkretisera arbetet på ett väldigt bra sätt.

Detta riktar sig i första hand till mellan- och högstadiet. Syftet är att visa barn och ungdomar det pussel som det innebär att få fram uppgifter om en viss sak.

När jag läste historia i skolan så var det bland det vedervärdigaste som fanns. Vår lärare pratade om hattar och mössor på 1700-talet, rådets betydelse under Karl XI – det var så hemskt att man nästan smällde av!

Här går vi via väskorna ut till historien i byn. När det gäller barnamordet ser barnen att det hände där man körde förbi med bilen för några dagar sedan. Man får en närhet. Det visar sig häpnadsväckande nog att föräldrarna också blir intresserade. De kommer och frågar om inte vi kan komma ut och prata om det här. Det är rätt fascinerande.

Vi har även gjort motsvarande väska om andra världskriget i Jämtland. Den är uppbyggd i princip på samma sätt med olika forskningsuppgifter. Det handlar inte bara om själva kriget utan det finns uppgifter om flyktingtrafiken, kurirtrafiken, om avlyssning av telefoner och brevcensur. Vi har autentiska kopior av brev som tyskarna i Norge har censurerat, där de till och med har dragit över med blå kemikalier för att se om det fanns dold skrift. Vårt material ser alldeles äkta ut.

Denna väska riktar sig till gymnasiet. Jag tror att det är okänt för dem hur kriget påverkade närmiljön i Jämtland. Man vet hur kriget gick till, man känner till Stalingrad och sådant, men man vet inte hur det påverkade vardagsmänniskan hemma.

Väskorna har väckt ett glädjande stort intresse. Vi får så många förfrågningar att vi inte kan ta emot alla. Dessutom har vi tagit ytterligare ett steg – skraddarsydda visningar för skolorna, som handlar om arkiv i största allmänhet och om olika ämnesområden. Skolorna kan beställa ämnesområden av oss, där vi på två lektioner berättar om något som de är särskilt intresserade av.

Vi gick även ut med en annons i pressen där vi erbjöd de ungdomar som inte spelade landbandy eller satt framför datorn hela dygnet, att komma ner till oss på kvällarna för att forska. Det väckte ett fantastiskt gensvar! Jag har inga kvällar obokade lång tid framöver. Det kommer barn och ungdomar som sitter hos oss en kväll i veckan och forskar. Det är otroligt kul!

Problemet är att få tag på bra projektanställda. Startar man ett projekt som går åt pepparn, så är det en pest utan motstycke. Nu har jag haft en oförtjänt tur med väldigt bra medarbetare. Ett annat problem är att även om man genomför ett bra projekt, så har man

inget folk när pengarna är slut och produkten är färdig och ska marknadsföras. Där ser jag ett stort problem.

Vi har vårt dagliga jobb och kan inte arbeta med detta utöver det andra. Det måste finnas någon annan som gör det. Nu har landstinget i Jämtlands län lovat att ställa upp med en arkivpedagog i ett par månader som ska få resa ut i skolorna och berätta om projektet.

En annan sak som är besvärlig med att söka projekt och få en budget är att underlaget kan ändra inriktning under resans gång. Man kanske låter bli att köpa en dator utan låter någon jobba en månad i stället. Men då kan det bli problem med redovisningen.

Diskussion och publikinlägg

Lena Påhlman: När det gäller redovisningar som ändras utifrån brinnande behov, så brukar inte stiftelsen vara så svår med det. Men jag vet att det kan vara svårt i andra sammanhang.

Kristina Hansson: Vad händer i övriga landet?

Kjell Hoffman: Det roliga är att väskorna har väckt ett väldigt intresse. Man har lånat dem från olika håll, t.ex. från lärarhögskolan i Linköping. Många tycker att det här är en modell som man kan använda, och vi lånar gärna ut dem till intresserade!

Lena Påhlman: Det finns några andra platser i landet som också arbetar väldigt mycket gentemot skolan – Landsarkivet i Värmland och arkivet i Malmö är några, men det är inte så många.

Ulf Bexell: Vad kostar det att framställa en väska i tid och pengar?

Kjell Hoffman: Kanske runt 100 000 kronor. Vi har en stor fördel, för vi har ett eget bokbinderi. Det gör att vi kan binda in materialet själva och att vi också har alla tänkbara kopieringsmöjligheter.

Kerstin Jacobsson: Det är alltså den första väskan som kostar 100 000 kronor? För det kan väl inte gälla varje väska?

Kjell Hoffman: Det är rätt – det är den första väskan. Det kostar en hel del att välja ut material. När vi byggde upp materialet tog vi med folk från bl.a. lärarhögskolan. Sedan har vi sytt ihop det hela, så att det är ett språk som går hem. Sådant är viktigt.

Kultur och ny teknik i skolan, Piteå

Kristina Hansson och Cecilia Stavert (projekt 97/321). Projektet presenterades i Umeå.

Kristina Hansson: Jag jobbar inom grundskolan i Piteå som medieutvecklare. Det är en alldeles ny tjänst. Innan dess var jag mediepedagog i ett antal år med uppdrag att utveckla medieundervisningen i Piteå. Då jobbade jag ensam, i dag är vi sju IT- och mediepedagoger som jobbar på ett kommunalt finansierat resurscentrum – Centrum för media och IT i grundskolan. CMIT – där vårt uppdrag är att hjälpa skolorna att uppfylla skolans mål med media och IT i skolan.

Alla som jobbar på CMIT är lärare, med stor erfarenhet av att jobba i en medie- och IT-pedagogisk praktik. Vi hjälper våra tidigare kollegor så att det slutligen hamnar hos alla elever. Vi har styrdokument som säger att det ska vara så.

Cecilia Stavert: Jag jobbar på CMIT som multimediateutvecklare. Jag började som utbildare i Piteå, där jag utbildade både personal och elever. Multimediateutvecklare blev jag senare, när jag gick en utbildning tillsammans med Kristina.

Jag utvärderar olika multimediateprogram, t.ex. HyperStudio, och ser vad som fungerar i skolan, vad som är prisvärt osv. Det är mycket roligt!

Kristina Hansson: För ett antal år sedan pratade alla om IT, men ingen kopplade det till massmedia. Ingen kopplade IT till kritiskt tänkande, utan det var väldigt teknikfixerat. När man som mediepedagog jobbade kreativt med elever i skolan, så saknades en dimension av datoranvändning. Den var så teknisk.

Jag var inte duktig på datorer. Jag hade ingen egen dator på den tiden, utan 30 lärare i kollegiet delade på två datorer. Men jag tyckte att jag hade nog med kameror, teaterlokaler, medieverkstaden osv. så det där med datorer överlät jag åt andra. Men så började det sippra ut rykten om att man faktiskt kunde jobba med film och andra uttrycksmedel med hjälp av datorer, och då blev jag intresserad. Och när man börja ställa frågorna, så är man på väg att lära sig.

Jag och Cecilia Stavert, som kommunen alltså hade anställt som utbildare i multimediateprojektet, fick gå en utbildning till multimediateutvecklare på KTH. Och där bestämde vi oss för att göra ett läromedel där lärarna skulle lära sig använda multimediate för att stimulera elevernas kreativitet och berättande. Multimediate för att redovisa kunskaper. Multimediate för att uttrycka sig. Multimediate för att använda bild och ljud.

Vi gjorde ett läromedel i multimediate om hur man gör multimediate. Det var ett spel med en inbyggd dramaturgi i form av ett berättande som faktiskt gör att folk inte lämnar datorn. Det är samma dramaturgi som finns i film och som gör att vi efter tre minuter bestämmer oss för om vi ska slå av TV:n eller sitta kvar.

Visning av introduktionen av spelet

Det finns en grundberättelse i spelet om att det kommer en ny dator till skolan. Ingen har någon idé om vad man ska göra med den, men man är rädd om den.

Barnen vet ofta vad man ska göra med datorerna, men barnen har inte de kunskaper som den vuxne har om vad som gör att man lär sig. Den kunskapen är lärarens kunskap. Men för att använda en dator som ska stimulera kreativiteten gäller det att ha kunskap om berättandets nycklar – de dramaturgiska frågorna som också är de didaktiska frågorna.

I spelet finns en katt som är barnens hjälpare. Den katten finns också som symbol i ett kommunalt styrdokument om hur medieundervisning ska bedrivas i Piteå kommuns grundskolor. Katten står för nyfikenheten, och det är nyfikenheten som gör att vi lär oss. Katten har fått stor plats i spelet. Det finns också en råtta som stjälar nycklarna, för mitt i allt det barnen konsumerar kan det hända att de lär sig att de själva inte kan berätta.

Spelet går ut på att hitta nycklarna. Det kan man bara göra genom att lära sig använda verktygen. När man har spelat klart och fått tillbaka nycklarna har man också lärt sig att skanna, filma, fotografera, beskära, redigera osv. Det har fungerat som ett läromedel och är ett bevis på att även lärare kan väcka sin egen kreativitet.

Cecilia Stavert: Det är också ett bevis på vad programmet kan. Många använder ett proffsprogram som heter Director, men vi använder det svenska programmet MultiMediaLab.

Kristina Hansson: Vi utbildar lärare i grundskolan, men det är inte bara en utbildningsinsats utan det är också kopplat till att de skolor som har deltagit har gjort egna multi-mediaproduktioner. Alla lärare som har utbildat sig är piloter som har i uppdrag att utbilda på sina egna skolor med hjälp av oss på CMIT.

Varför ska man då jobba med multimedia i skolan?

När man jobbar med att producera någon form av media så lär man sig automatiskt att vara mer analytisk och kritisk till annat som man ser. Detta är kopplat till att medier är makt. Barn är väldigt frånvarande i förhållande till media. De är egentligen inte representerade. Därför har skolan ett stort demokratiuppdrag, eftersom vi som medborgare har rätt att ställa frågor till maktens människor.

En utgångspunkt i våra lokala styrdokument har varit det vi valt att kalla "Barnens lag". Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet och till att bruka medierna. Barnet ska vara en duktig användare och kunna producera olika medieformer.

Det står i FN:s barnkonvention att man har rätt och frihet att söka, motta och sprida information och tankar av alla slag. Och detta ska ske genom det uttrycksmedel som barnet själv väljer. Vi ska inte välja – en del av den kreativa friheten är att själv välja form utifrån det som stämmer med en själv.

Det övergripande syftet har varit att stimulera elever och lärare i grundskolan att använda IT för att uttrycka sig och kommunicera med andra.

I vår kommun fick vi datorer till klassrummen utan att lärarna hade fått fortbildning. Man känner sig inte så väldigt stimulerad att börja använda en dator när man inte ens har en idé om hur man ska bruka den. Gigantiska summor investerades, men man började i fel ände. Man har trott att allt ordnar sig, bara tekniken kommer.

Det gör det för en del – för eldsjälarna, och det finns alltid någon på varje skola. Och det är dem vi har fångat upp i projektet.

Vi hade en uppbyggd struktur av skolmedieverkstäder på 13 av kommunens 32 skolor. I dem fanns en grundutrustning och redigeringsutrustning som användes oerhört flitigt av eleverna. Det fanns även datasalar där man behövde låskod för att komma in. Vi ville kombinera medieverkstädens redskap med datorerna, och den gemensamma punkten mellan media och IT var just multimedia.

Men det finns också mer långsiktiga mål. Vi vill skapa långvariga utgångspunkter för ett ständigt samarbete mellan den medieansvarige och den dataansvariga läraren. På många skolor rådgjorde dessa inte alls. De pratade inte med varandra utan det var vattentäta skott. Den dataansvarige var tekniker och fick ofta rollen som en "halvhäxa", som sade stopp hela tiden. Men presenterar man ingen god idé för ungar om vad de kan göra med datorer så letar de själva upp idéer, som kanske inte är så goda i slutändan...

Däremot har det aldrig, under alla år som medieverkstäderna har funnits, varit något som helst sabotage på kameror, redigeringsutrustning osv. Vi frågade eleverna vad det berodde på. De svarade: "Man vet vad man ska göra där. Aldrig någonsin att jag tolererar att någon sabbar för mig. Den letar jag reda på!"

Vi har jobbat väldigt hårt, framför allt under tredje året, med att genomföra fortbildning för lärare i praktisk multimedieproduktion. Under de första två åren jobbade vi med att ta fram ett utbildningskoncept, och det var inte det lättaste. Här gällde det att hitta skolanpassade programvaror och långsiktig samverkan mellan medie- och IT-pedagogiken.

Det fanns två kommunala resurser i projektets början – en halv mediepedagogtjänst och en hel IT-pedagogtjänst. Mediepedagogiken hade ett nätverk med medieansvariga och mediepedagogen som spindeln i nätet, med ständiga nätverksträffar och diskussion. IT-sidan hade mycket utbildning om hur man skulle klara ut felaktigheter i datorerna. En IT-pedagog hade anställts 1996, och uppdraget var att hålla värme i nätverk och fundera över hur datorerna skulle användas. Men Mats, som är denne IT-pedagog, säger själv att de uteslutande har jobbat som tekniker, och det har satt sin prägel.

Vår tanke var att stimulera det kreativa berättandet och lyfta fram de värden som ligger i själva skapandet. Det är inte lätt att närma sig en IT-pedagog med en sådan projekttidé...

Vi pratade länge om detta, och kom på att vi ville hitta skärningspunkten mellan media och IT. Där trodde vi att multimedia skulle finnas. Utifrån detta var vi ganska nöjda och stolta rätt länge. Men så småningom insåg vi att det fanns fler dimensioner. Vad är IT och media i förhållande till skolan och lärande? Vad kan det tillföra skolan?

Under första projektåret jobbade vi med att förankra projekttidén. Här gällde det framför allt att få med rektorerna. Där hade vi ett gott förhållande sedan tidigare; både medie- och IT-pedagogen fanns med på alla rektorsträffar. Det var vi glada för. Och rektorerna tyckte att det bara var att köra. De såg det som ett naturligt steg från det vi hade sedan tidigare.

Vi arbetade mycket med att hitta rätt teknik. Utgångspunkten var att vi inte kunde komma med ett koncept och säga till skolan att man måste byta ut all utrustning. Vi ville hitta alternativ som byggde på den tekniksatsning som redan fanns. Det lyckades vi med så småningom.

Vid en rektorsträff i början av terminen tog vi in anmälningar från skolor som ville vara med. En skola som heter Hortlax anmälde sig som projektskola. Skolan var vidtalad redan tidigare, när vi skrev projektansökan, men det hade hänt mycket med ny personal osv. Men

de var fortfarande intresserade och utgångsläget var det allra bästa: Alla sade att ingen kunde något. Det är ju då man lär sig!

Men det går inte att göra tekniksatsningar i skolan utan att förstå att lärarna måste ha stöd och hjälp. Går en sak sönder måste den kunna lagas utan att man ska behöva lämna den till ett servicecenter. Kommunen måste satsa på support – tekniskt och pedagogiskt.

Därför letade vi med ljus och lykta efter någon i kommunal befattning som kunde utreda hur man skulle ta hand om det som fanns sedan många år tidigare i form av nätverk, mediepedagogtjänst och IT-pedagogtjänst, och också hur stort behovet av support var. Det blev ungefär som vid teatersportsövningar när alla tittar på alla, och sist i kön står det någon som säger: ”Vem? Jag?”

Det hände ingenting. Det var sagt att barn- och utbildningsnämndens utvärderare skulle göra det där, men där sade man: ”Det har ingen sagt!” Vi som projektledare sade att vi inte kunde driva frågan, eftersom den var större än själva projektet. Alla höll med oss, men inget hände.

Så vi fick köra igång ändå. Vi startade med det roligaste – de pedagogiska projekten i Hortlax, där eleverna började använda det här teknikkonceptet. Skulle det funka när ungarna började trycka och strula? Skulle de tycka det var ok, eller skulle de bara fnysa åt programvaran? Låg programvaran på en nivå där också lärarna kunde lära sig, så att de inte blev ännu mer akterseglade?

Det gick bra! Men det var inte helt lätt med en projektledare som var totalt okunnig om datorer och en IT-pedagog som sattes att utreda det ena efter det andra. Till slut sade vi att vi behövde hjälp, och så anställdes Cecilia.

Under det andra projektåret hade Hortlaxlärarna och jag lyckats att lära oss så pass mycket att vi kunde utbilda en större grupp i Hortlax. Sedan startade vi en pilotutbildning med de övriga 7-9-skolornas data- och medieansvariga tillsammans med Cecilia – totalt ca 20 lärare. Alla skolmedieverkstäder kompletterades med multimediateknik. Ingen kunde alltså säga att de hade lärt sig utan att ha utrustning att arbeta med. Samtidigt förband sig skolan att stå för alla fortbildningskostnader, och att projektet skulle få komplettera upp den teknik som behövdes.

När lärarna insåg att de fick vad de behövde, så fick vi en otroligt positiv feedback. De vill göra massor åt sig själva och åt varandra, och så rullade det hela igång. Man startade projekt, där eleverna publicerade sitt material både på cd-rom och i webbformat.

Då tyckte barn- och utbildningsnämnden att det var dags att uppdatera grundskolans IT-strategi. En grupp tillsattes som skulle utreda data, IT och media i skolan och upprätta ett nytt styrdokument – en strategi för hur IT och media ska brukas i grundskolans verksamhet. Givetvis hamnade projektets tanke om ett mediepedagogiskt resurscentrum direkt på rätt bord. Då var det plötsligt någon som ville ta tag i den hala tvål som ingen förut ville fånga.

I skolans värld måste man hela tiden jobba med förankring. Har inte dina tankar formulerats i lokala styrdokument så finns de inte.

Under projektår tre kom isproppen. Då gick vi ut på bredden till alla skolor. Hela 29 av 32 skolor anmälde sina data- och medieansvariga lärare. Skolorna stod för alla fort-

bildningskostnader. Vi hade en upptaktsträff på våren dit alla kom, och alla ville börja direkt. Vårt utbildningskoncept var hyfsat bra, och det låg på rätt nivå.

Kommunen tog en ny IT-strategi där man slog fast att det ska finnas tekniska och pedagogiska resurser i form av ett mediepedagogiskt centrum i Piteå. Där ska finnas en medieutvecklare, en IT-utvecklare, en multimediatekniker och en tekniker som ger skolorna gratis support. Det ska finnas sex medie- och IT-pedagoger som ansvarar för ett geografiskt område vardera.

Detta var förankrat i varenda skola. Varenda rektor hade fått tycka om detta, och IT-strategin antogs. Projektet avslutades och utvärderades i våras.

Cecilia Stavert: Vi kallade vår projektredovisning ”Piteå – i går, i dag, i morgon”. Mycket kan rymmas under den rubriken, och vi valde medvetet att inte styra upp det så hårt. En del följde det mer noggrant, andra gjorde eget material, men det föll ändå in under rubriken. Alla 29 skolorna hann inte bli riktigt färdiga. På redovisningen visade 19 skolor upp sig, och vi brände en cd-skiva av resultatet.

Visning av exempel från redovisningen.

Kristina Hansson: Cd-romskivan finns ute på alla projektskolorna. I år ska piloterna utbilda sina kollegor, och då fungerar skivan som ett inspirationsmedel för att visa vad man kan göra. Det blir oerhört konkret.

Projektets långsiktiga effekter är att det nu finns kommunala satsningar på ett mediepedagogiskt centrum. Detta är inte ett projekt längre utan en verksamhet. Man har en IT-strategi som säger att verksamheten ska utvärderas inom fem år, utöver årliga utvärderingar.

I dagsläget finns inte sex IT- och mediepedagoger – det finns tre stycken på projekt. Men det finns en samsyn från lärare och politiker om att detta är viktiga kunskaper för framtidens barn i Piteå. Så har det långt ifrån alltid varit. Men medieundervisning i sig får ju inte institutionaliseras för mycket. Det finns nya problem och det kommer nya frågor hela tiden. Det är fortfarande ett pionjärbete.

Alla CMIT:s kurser är gratis och de följs alltid av handledning. Vill man lära sig något inom IT och media, så kopplar vi handledning till detta. Det viktiga är resultatet hamnar hos eleverna, för det är de som är uppdragsgivarna.

Publikinlägg och diskussion

Cecilia Björklund Dahlgren: Det här är jätteintressant och helt nödvändigt i den tid vi lever i. Ni talar så tydligt om att lyfta fram barnet och barnets rätt att uttrycka sig. Men Christina Hansson var också inne på det mediepedagogiska arbetet, reflekterandet över i vilken tillvaro vi befinner oss i och det kommersiella starka utbud som existerar. Det är en del av hela kulturen.

Tanken slog mig: Hur länge får man vara barn i Sverige? Det försvinner ganska långt ner i åldrarna. Ta t.ex. Småstjärnorna där barn ska agera vuxna och många gånger utstråla en sexualitet som man kanske inte ens har. Det är ruskigt när såväl lärare, fritidsfolk som föräldrar applåderar barnen mest när de imiterar vuxna.

I danska kultur i skola-arbetet diskuterar man hur man ska jobba med det. Hur ska man hantera reflekterandet ihop med lärarna?

Kristina Hansson: I förra veckan hade vi en utbildning där vi diskuterade just det här. En lärare sade: ”Det är så himla läckert! Man kan åka till musikhögskolan och göra musikvideor. Man kan ha jättefina, proffsiga bakgrunder och barnen tränar på att likna Britney Spears.” Jag sade: ”Det är bra, men vad förstärker man då?”

De tittade mycket strängt på mig. Men det är faktiskt en oerhört markering om vi erbjuder det här, för då talar man om för barnen att vi applåderar dem när de liknar någon stjärna. Men det här måste handla om barnens eget skapande.

Detta var helt nya tankar för många och diskussionsvägarna gick jättehöga. De flesta hakade på och började säga: ”Men – du har ju rätt!”

Vill barnen göra en musikvideo – vilket finns i deras kultur i dag – så låt dem göra det. Men det vara barnens egen musik, filmat av andra barn. Det är också en fråga om upphovsrätt – man får inte bara ta andras musik, sätta den på sin video och låta det vara.

Det handlar om att söka barnens identitet. Barn tycker det är svårt, de säger: ”Låt mig få göra något som jag har sett i TV.” Så provar, och upptäcker att det bara blir fånigt.

Cecilia Björklund Dahlgren: Vuxnas ansvar är inte bara att motverka det här, för det är en del av vår kultur. Men skolans uppgift är att presentera alternativ och det kunskapsinnehåll som finns i olika uttrycks- och kulturformer. Tänk vilket genialt arbete som kan göras om man lyfter upp det här i nära samarbete med konstnärer, kulturpedagoger osv. Det tror jag är nästa steg.

Kristina Hansson: Vi måste få fler ord för att beskriva de värden som ligger i själva skapandet. Jag har fått höra från kollegor: ”Det är jättebra att ni jobbar med teater. Kalle har så svårt att läsa. Det är nästan så att jag tror att han blivit lite bättre att läsa sedan du hade honom i teater!” Och då har jag svarat: ”Det kanske inte alls är det. Det kanske handlar om att Kalle har blivit bekräftad och lärt sig att han kan någonting – i stället för att dag ut och dag in lära sig att han inte kan.”

Kjell Hoffman: Hur mycket samarbete har ni med andra i landet? Är ni riksunika?

Kristina Hansson: Man pratar om Piteåmodellen, och vi ses någon form av spjutspets eftersom vi har så bred förankring. Det finns andra som jobbar såhär, men de är ofta ensamma eldsjälar. Det var jag och mina kollegor också, för drygt 15 år sedan när vi började.

Jag skrev en bok om det här som publicerades 1997. Den heter ”När eldsjälar gjort sitt”. Det var egentligen en rapport från ett tidigare projekt som stöttades av Skolverket, då vi spred modellen med nätverk och en medieansvarig lärare vars uppdrag var att utbilda övriga, vara det goda exemplet och sprida kunskap om medieundervisning på sin skola.

Kjell Hoffman: Det är också intressant att se att det finns kopplingar till vårt projekt. Vi har haft sådana här tankar.

Andreas Gydingsgård: Jag vill anknyta till det du sade om olika presentationsformer. Jag tror att det kommer att bli lättare i framtiden. I Skolverkets nya kursplan för moderna språk är textbegreppet borta i den form vi är vana vid. Man kan se på film och man kan presentera sina fynd i form av en film eller i någon annan uttrycksform.

Kristina Hansson: Det har blivit mycket bättre förutsättningar i de nationella styrdokumenterna. Men vi hade en nätverksträff nyligen med medie- och dataansvariga samt alla rektorer. Jag började med att fråga hur många som hade läst "Kursplaner 2000". Det var fyra stycken som räckte upp handen. Så ser skolverkligheten ut.

Anders Marnér: Hur skolan ska utvecklas är på intet sätt avgjort. I stället är det en kamp mellan två olika krafter, där den ena kraften vill skapa en treämnesskola med kärnämnen och den andra kraften anser att man måste få in kulturen i skolan.

Ser du någon skillnad vad gäller att genomföra en sådan här grej mellan mellanstadiet och högstadiet?

Kristina Hansson: Multimedia stimulerar till ett ämnesintegrerat arbetssätt. Vi valde att börja med högstadiet för det fanns ett intresse bland högstadielärarna. Men det är också en av anledningarna till att det gick så trögt. Högstadiets organisation sätter spärren för samarbete, och tiden är så styckad att man har svårt att samverka.

De hade jättelika organisatoriska problem med att ro det här i land. Av de åtta projekt-skolor som var med under det andra projektåret, var det fyra som kom fram ett färdigt projekt där eleverna fick redovisa för oss vuxna. När det gäller låg- och mellanstadiet kom i stort sett varenda klass igång med sina projekt.

Dans i skola, Skellefteå

Tom Hedman (projekt 00/1444). Projektet presenterades i Umeå.

Presentationen inleddes av en dansuppvising av åk 3 i Moråskolan, under ledning av Veronica Faxén

Jag är mellanstadielärare från Skellefteå, och jag drabbades av dansen via ”dans i skolan” och Eva Dahlgren. Det kommer att bli mycket prat om henne, för hon är roten till det goda. Att jag står här är hennes förtjänst!

Jag sitter på tre stolar för tillfället:

- För det första arbetar jag som danssamordnare i Skellefteå kommun sedan ett antal år tillbaka. Jag är ansvarig för dansen på den kommunala musikskolan, där dansen Skellefteå har sitt fäste.
- För det andra är jag projektledare för ett projekt med medel från Framtidens kultur och Skellefteå kommun, där tanken är att starta ett utvecklingscentrum för dansen i skolan.
- För det tredje har jag fått en tjänst i Piteå som danskonsulent för Dans i Nord – Sverige första resurscentrum i dans. Jag ansvarar för utbildningen, och vi har även konstnärlig ledare.

I Piteå har vi en fempoängskurs på högskolenivå som heter ”Dans och dansmetodik”. Luleå tekniska universitet tog ansvaret för att föra in denna i lärarutbildningen och via Luleå universitet har den sedan kommit till Piteå och musikhögskolan. Utbildningen vänder sig till lärare, fritidspedagoger och annat skolfolk, och den innehåller en praktisk och en teoretisk del. Den första kullen gick ut i våras.

Vi har också rena dansklasser i Piteå, t.ex. på Christinaskolan som är en filial till Svenska balettskolan i Stockholm. Den utbildningen är inne på andra året, och vänder sig till extra intresserade elever, som en yrkesförberedande träning för dans.

Hädanefter kommer jag bara att prata om ”Utvecklingscentrum för dans i skolan” i Skellefteå, och jag inleder med en kort historik.

På 1960-talet stegade Eva Dahlgren in på kulturkontoret med en bandspelare i näven. Hon bad att få starta dans i skolan-verksamhet ute på skolor, daghem och förskolor. Det gick väldigt bra, och 1971 permanentades verksamheten. Då hade man klara tjänster i Skellefteå kommun.

Eva har gjort ett pionjärarbete. Att komma in med dans i skolan har minsann inte varit lätt, för Skellefteåbygden är mycket religiös.

År 1985 permanentades tre danstjänster i Skellefteå kommun för dans i skolan. På den kommunala musikskolan administrerar jag 60 timmar dans att fördela i grundskolorna, och vi har valt att placera det på lågstadiet. Målet är att varje barn ska få dansa en lektion per vecka varje läsår.

Verksamheten har fungerat bra. Under årens lopp har det ringt allt fler utifrån som undrat hur vi gör, t.ex. kommuner som vill starta liknande verksamhet. Utifrån denna verksamhet

kände vi att vi ville starta ett utvecklingscentrum för dans i skolan, dit man skulle kunna vända sig för studiebesök, eller för att få information om olika saker – t.ex. hur danslärarna kommer in i arbetslagen eller hur skolan har sett på att det kommer kulturarbetare utifrån.

Dansen är i dag så inarbetad och problemfri ute i grundskolorna, så jag känner att min och utvecklingscentrums uppgift i första hand är att sälja den verksamhet som finns, och det grundmurade intresse som lärare, elever och föräldrar visar för dansen. Under årens lopp har man skurit ner i olika verksamheter, även i den kommunala musikskolan och grundskolan. Men när det gäller dansen har man bara tagit bort två timmar. Det är allt vi har offrat, vilket egentligen är ganska fantastiskt!

När det gäller själva projektet fick vi pengar från Framtidens kultur den 1 mars i år, och då startade vi verksamheten.

Eva Dahlgren har haft mycket kontakt med Ryssland, så vi kommer att ha ett seminarium i november om den ryska rytmiken. Vi samlar danspedagoger, musiker, danslärare och intresserade lärare. Vi har fått tag i en ryska som översätter, en rysk danslärare och en rysk pianist. Hela seminariet ska mynna ut i lektionsförslag, tips och idéer ur den ryska rytmiken.

Det finns mycket filmmaterial i Skellefteå ute hos olika privatpersoner. En av mina uppgifter är att sammanställa detta, så att vi får ett litet filmarkiv för dansen i skolan. Vi kommer också att göra en dokumentation. Det här är tyst kunskap i mångt och mycket. Man har hållit på i Skellefteå 30 år, men det har inte skrivits ner så mycket om pedagogiken och hur man har varit verksam.

Vi kommer också att jobba med rådgivning, sprida erfarenheter och initiera till dansföreställningar. Där samarbetar vi med kulturenheten i Skellefteå. Det är ganska fantastiskt att alla tre dansföreställningar som visas den här hösten, både skol- och offentliga föreställningar, är producerade i Barentsregionen!

Den första uppgift som jag tog itu med var en sommarakademi i dans. Den genomfördes i Byske i juni. Det började med att jag fick förmånen att besöka konstnären Erling Johansson i Sarvisvaara i Norrbotten en junivecka tillsammans med Eva Dahlgren, och de två har verkligen funnit varandra.. Sommarakademien blev ett tvärkulturellt möte mellan bild och dans. Tyvärr kunde vi inte förlägga akademien i Sarvisvaara, men vi kunde förmedla den känsla som kan uppstå när dans och bild får möta varandra under ledning av två skickliga konstnärer.

Jag har även haft kontakt med Akvarellmuseet och hoppas på ett utbyte med dem. Tanken är att vi ska få fördjupad kunskap i bild och att vi i vår tur ska kunna bidra med dans. Västkusten och Norrbotten ska mötas, och kanske dela på kursföreläsare och annat.

Vi startar en ny högskolekurs på fem poäng i januari som vänder sig till de lärare som har varit med om dansen i skolan. Det handlar om kompanjonlärarskap. Dansläraren kommer och tar hand om klassen och klassläraren är med. Intresset är stort bland klasslärarna. De får på det viset en egen fortbildning.

Vi kommer också att ha en inspirationskurs för danspedagoger i mars. De ska få en speciell fortbildning via utvecklingscentrum.

Projekt blir aldrig som man har tänkt sig. Sedan pengarna damp ner så har jag haft brist på danslärare, på grund av graviditet och tjänstledighet. Jag har varit tvungen att söka mig ut och hitta en annan modell, vilket innebär att jag köper gästlärare till Skellefteå för de pengar som jag har, i stället för att använda de fasta lärare som finns.

Under årens lopp har Skellefteå kommun producerat många dansare. Dessa har jag nu återkallat och erbjudit dem att komma hem och ha små sejourer, föreläsningar och verka ute i skolorna. Jag har fått ett stort gehör. Jag kommer att knyta detta till att de får berätta hur de har upplevt sin tid i Skellefteå, vad som gör att de återvänder och hur de har arbetat med dans den period de har varit borta.

Jag är också helt säker på att vi får en danshögskola i Piteå snart! Prefekten Christer Wiklund har jobbat hårt för det, tillsammans med kulturrådet, Dans i Nord, Skellefteå kommun och Piteå kommun. Det råder stor brist på danspedagoger i hela Sverige i dag. Kommunerna satsar, och därför hoppas vi att Piteå så snart som möjligt ska få starta en tvååmnesutbildning i dans vid musikhögskolan. Och jag hoppas att många av de danspedagoger vi utbildar stannar kvar här uppe i norr.

Vi har även kontakt med Filmpool Nord, som vi hoppas ska producera en film om barnens eget utövande i dans. Där tror jag att vi kan knyta an till projektet med Piteå. Det är nyttigt att komma till Umeå och höra vad som händer i Piteå!

Sedan hoppas vi också att vi blir värdar för den nationella dans i skola-utvärdering som Kulturrådet gör, som man tror hoppas ska vara klar 2001.

Vi har varit i Chartres i Frankrike, som jag tror kommer att bli vänort med Skellefteå vad gäller dans. Det är en helt fantastiskt rörelse på väg i Frankrike – dance au cœur. Det är en modell som jag skulle vilja genomföra i Skellefteå, där man samlar dans i skolan-verksamhet, representanter från olika städer och barngrupper, växlat med professionella utövare i dans.

Diskussion och publikinlägg

Cecilia Björklund Dahlgren: Det är inte så många elever som har fått ta del av dans på schemat. Mycket har hänt i Skellefteå och kommunen tar ett stort ansvar. Totalt är det ett 80-tal kommuner som engagerar professionellt utbildade danspedagoger, och det är den verksamheten som lärarutbildningen i Stockholm ska ta sig an och utvärdera.

Det finns ett stort behov av nya utbildningar. Piteå och Norrbotten ligger långt framme, Göteborg likaså, och även Värmland är intresserade av en utbildning.

Ett europeiskt nätverk för dans i skolan är under uppbyggnad, och man är väldigt nyfiken på den svenska modellen. I Frankrike har man en annan modell. Där arbetar koreografen i skolorna, och där vill vi gärna ha ett utbyte.

Vi behöver en årlig mötesplats för alla intresserade – politiker, skolledare och lärare. Det är inte bara danspedagogen och koreografen som ska ha ensamrätt på detta. Hur kan läraren använda dansen som ett pedagogiskt medel? Dansen har också ett alldeles eget värde, och då behöver man professionella konstnärer.

Rikard Ålstig: Vi är faktiskt fruktansvärt avundsjuka på Skellefteå. Ni har det ganska välbeställt i och med att ni har kommunalt stöd, och ni har dessutom en kommunal naturskola. Kommunens stöd ger otroliga förutsättningar.

Ton Hedman: Ja, kommunen har tagit ett stort ansvar. Budgeten för dansen är ungefär 2,2 miljoner kronor. Våra projektpengar använder vi till den utåtriktade verksamheten. Kommunen tar sitt ansvar, men vill vi också sälja det vidare.

Rinkr – kulturarv som verktyg mot rasism, Rinkeby

Andreas Gydinggård (projekt 99/1595). Projektet presenterades i Umeå.

Jag jobbar i Rinkebyskolan som lärare i svenska och engelska. Skolan ligger i Rinkeby, en nordvästlig förort till Stockholm med ca 14 000 invånare, varav 85 procent är invandrare. Det är ett miljonprogramsprojekt som har bytt invånare ganska rejält under de senaste 30 åren.

Även skolan där jag jobbar är 30 år – en högstadieskola med 450 elever, varav ca 95 procent invandrare. De stora grupperna är framför allt somalier, araber och greker, men det finns också ett stort antal turkar från en del av Turkiet som kallas Kulu. Enligt utsago har borgmästaren i Kulu dels sitt eget vapen på skrivbordet, dels Rinkebys flagga. Den kopplingen mellan Rinkeby och Kulu finns, och turkar från Kulu har bott i Rinkeby och gått på Rinkebyskolan i åtminstone tre generationer.

Jag ska prata om Rinkr som är ett samarbetsprojekt. Rinkeby har många kulturer, så kultur för mig betyder mångkulturalitet. Jag är inte van vid enbart en kultur, utan mer vid att det finns 30 kulturer. Vi pratar t.ex. ca 50 språk på skolan.

Samtidigt som det finns väldigt många kulturer på skolan och i stadsdelen så finns det också en historielöshet. Folk vet inte riktigt vad det är för ställe de har bott på i hela sitt liv. De vet inte riktigt vart de hör hemma.

Det ville vi från skolans och Rinkebys biblioteks sida motverka i vårt Rinkr-projekt.

Vårt mål var först och främst att pröva vingarna. Vi ville få till stånd ett nätverksbygge. Vi hade aldrig gjort något sådant här innan, så vi visste inte hur man gör. Dessutom var skolan fast i sin tradition, där vi är så tidsfokuserade. Vi är väl den enda verksamheten i världen som delar in livet i fyrtiominuterspass...

Vi ville kartlägga och beskriva kulturarvet i Rinkeby som ett verktyg mot rasism, för rasism och fördomar är något som våra elever och invånare möter väldigt ofta i olika former. Och Rinkeby har dessutom ett väldigt rikt kulturarv som sträcker sig längre tillbaka än till 1970 – hör och häpna! Det finns mycket att hämta i bygden.

Vi ville ge eleverna en ökad självinsikt, ett ökat självförtroende, ge dem förståelse för var de bor och vart de kommer från. Det medför, tror vi, att de är bättre rustade att möta nästa omgång fördomar, som kommer när de, förhoppningsvis, får jobb efter skolan.

Jag är språklärare. Mitt stora mål är att lära eleverna språk och att de ska kunna använda språket på ett riktigt sätt i framtidens Europa. Jag tror att många av mina elever kan bli framtidens vinnare. De har så pass mycket med sig, som många svenska skolelever saknar. De har en vana vid kulturella skillnader, de besitter ofta språkkunskaper i fyra-fem olika språk. Där har de ett försprång. Lär de sig dessutom svenska och engelska som fungerande verktyg är de bättre rustade än många andra att klara framtiden.

Vi vill ha en multimediatouch på projektet – om inte annat så för att det brukar generera pengar... Dessutom behövde både elever och lärare träna på sådant.

Stiftelsen framtidens kultur har stått för medel till att organisera ett lokalt arkiv i Rinkeby över framtaget material – både i forskningssyfte för framtida forskare och också i syfte att materialet ska komma dem som bor i Rinkeby till del.

Tre skolor deltar i projektet – en skola i Rinkeby, en skola i England och en skola i Spanien. Dessutom ingår fyra andra institutioner – Rinkeby bibliotek, Rinkeby Multi-mediacentrum, Arkitekturmuseum i Stockholm och Glasgow 1999 UK Architecture. I England är en stad per år något slags arkitekturhuvudstad. Det var Glasgows tur 1999, och man engagerades då i det här projektet.

Skolorna och institutionerna har haft olika infallsvinklar, och tanken var att vi skulle ha så olika projektpartners som möjligt, för då lär vi oss något nytt. Det fanns också en tanke att ge eleverna en medvetenhet om att det här inte bara är ett Rinkebyproblem. Det här finns i alla europeiska länder i en eller annan form.

Vi har haft tre stora finansörer – Framtidens kultur, EU och Allmänna arvsfonden.

Den första fördömen mot ett skolprojekt av den här typen är att det ger mycket pengar. Ofta möter jag andra skolor som säger: ”Åh, ni bara får en massa pengar. Ni har IT, och allt är så fint...!”

Men det är en förlustaffär att driva ett sådant här projekt, och det måste skolorna vara medvetna om när man ger sig in i det här. Skolor har väldigt dålig ekonomi, och enda sättet att kunna sätta igång ett sådant här projekt är att få bidrag från någon som t.ex. Framtidens kultur.

Projektet sträcker sig från 1997 till och med vårterminen 2000. Det är alltså precis avslutat.

Vi har försökt bedriva studier om Rinkeby, Stockholm, Sverige och Europa i just den ordningen. Vi började med elevernas verklighet – var de bor, hur det ser ut i hyreshusen, vad de själva tycker. Sedan har vi tittat på Rinkebys historia. Projektnamnet kommer av att Rinkeby förr var en vikingaby och att Rinkr betyder krigarhövding. Vi har försökt att studera Rinkeby både ur nutidsperspektiv och ur historiskt perspektiv.

Vi har försökt ägna oss åt SPRINT-undervisning, dvs. språk- och innehållsintegrerad inlärning och undervisning. Skolverket undersöker för närvarande denna metod som går ut på att inte bara lära eleverna ackusativobjekt, utan att de faktiskt också ska göra något med språket i verkliga livet. Det var precis vad vi gjorde i vårt projekt, när vi integrerade historia och samhällskunskap i engelskaundervisningen. Jag har varit med när vi har gått igenom Rinkebys historia inom SO, och SO-läraren har varit med, framför allt när det gäller engelskundervisning.

Våra fynd om Rinkeby, Stockholm, Sverige och Europa har vi sedan försökt att utbyta med våra projektpartners i England och Spanien. Vi har försökt att bedriva multimedialkurser tillsammans med Rinkeby Multimediacentrum, både för oss lärare och för eleverna, för att kunna använda IT. IT är ju precis som språket – ett verktyg för att få ny kunskap och nya erfarenheter.

Under vårt jobb med Stockholm har vi tillsammans med Arkitekturmuseum tittat på Stockholms årsringar. När man kommer så långt ut som till Rinkeby, Akalla och Hjulsta handlar det om miljonprogramsområden, men åker man in till Gamla stan så möter man

en helt annan kultur. Detta har vi försökt att studera ur ett tunnelbaneperspektiv, där de olika stationerna utefter en linje visar årsringarna.

När man har ett skolprojekt måste man locka eleverna med något annat än de stora fina tankar som jag står här och förmedlar, så vi skickade brevvänsefterlysningar till Spanien och England. Och detta är faktiskt det som eleverna tycker är roligast, det är där man är mest aktiv. Men jag tror att detta är en väg att väcka intresse för den andra kulturen på fler områden.

Nu ska vi utvärdera projektet och utbyta erfarenheter med andra som har varit engagerade på liknande sätt.

Rinkebyarkivet har sitt fokus på ett nutidsperspektiv – att beskriva Rinkeby i dag. Man samlar material och försöker etablera ett arkiv på biblioteket där man dels ska ha texter från föreningar, dels texter från privatpersoner, dels elevmaterial. Materialet från vårt projekt har hamnat i arkivet, just för att motverka historielösheten.

Man försöker samla på sig allt möjligt material, inte bara texter – vilket är intressant utifrån ett språkperspektiv. Det är inte texten som är i fokus, vare sig i Rinkr-projektet eller på Rinkebyarkivet. Där finns högar med fotografier och annat som också har ett kulturvärde.

Rinkebyarkivet sökte pengar hos Framtidens kultur. Man hade en etnolog och en arkivarie anställda under ett år. Efter projektets avslutande har man sökt nya pengar och köper nu in etnolog- och arkivarietjänster för att fördjupa materialinsamlandet, göra djupintervjuer med äldre Rinkebybor och på den vägen fördjupa kunskapen om vad som händer i samhället.

Ur skolans perspektiv har vi sett vissa resultat. Första året utmynnade i en kasperateater om Rinkebys tvättstuga. Det finns nämligen inga tvättstugor i hyreshusen i Rinkeby, utan alla lägenhetsinnehavare samlas i en stor tvättstuga som blir väldigt multikulturell. Teatern uppfördes tillsammans med Kasperatern i Stockholm.

En del elever har guidat engelska besökare runt Rinkeby och berättat om vikingatiden. Stadsdelsförvaltningen har tagit fram ett material som pekar ut historiska platser. Våra elever har fört kunskapen vidare på engelska, bland annat via e-post och Internet.

Vi har gjort en cd-rom och vi har publicerat 300 Internetsidor. På IT-sidan kan jag spontant känna att vi måste bli mycket bättre på att hitta den interaktivitet som t.ex. Kristina Hansson pratade om. Vår IT-nisch har hittills varit att skriva dagbok. Det finns vissa interaktiva inslag, men det har mest handlat om att publicera vad vi tycker. Det blir i stort sett som att läsa en bok.

De positiva erfarenheterna utifrån ett lärarperspektiv är bland annat att språkinläringen blir mycket enklare om du har ett mål med din språkundervisning. Om eleverna vet att de ska skicka sin text till England, så blir de motiverade att skriva en bra engelsk text.

Det blir en förbättrad ämnesintegrering. Jag har aldrig jobbat så mycket SO-mässigt som under projektet. Det är intressant för mig, som inte är speciellt intresserad enbart av grammatiska strukturer. Jag vill göra något med dem. Likadant har SO- och NO-lärarna velat få en språklig anstrykning på sin ämnesbehandling.

Eleverna har stärkt sin självkänsla, åtminstone i de flesta fall. De elever som fick vara värdar för en vandring runt Rinkeby med en rektor och biträdande rektor från England, har

givetvis kommit långt i sin kunskapsutveckling och språkinläring. När det kommer TV-team till Rinkebyskolan, vilket det gör i stort sett varje dag, står dessa eleverna först i ledet. De tar glatt journalisterna i hand och visar alla Rinkebys historiska och nutida ställen. Så sett har vi nått ganska långt.

Sådana här projekt får massor av positiva spin off-effekter. Vi har haft mycket uppmärksamhet riktad mot oss. Skolministern har varit där. Drottning Silvia har varit där. Givetvis har media intresserat sig för det här. Det skapar kontakter för eleverna ute i samhället. En elev gjorde sin arbetspraktik på Expressen genom Rinkr-projektet, för att hon visade sig så pass intresserad. Nu ska hon sommarjobba där. Utbildningsradion har anlitat delar av en klass för att prata om framtiden i Rinkeby.

För ett par månader kom en liten kille in på engelskalektionen och sade: ”Andreas! Nu har jag fått ett mail från Lena i Uppsala som går i femte klass. Hon håller på med Europas länder, och hon tror att jag är någon slags expert på Makedonien! Hon har frågat massor, och jag kan ingenting. Vad ska jag göra!?”

Jag visste heller ingenting om Makedonien, det var han som hade publicerat material på Internet. Så jag sade till honom: ”Jag vet inte heller, för jag är inte heller någon expert. Men du har hunnit längre, så nu är det upp till dig att inte göra Lena besviken.” Han letade upp ännu mer information och försökte anpassa den till Lena som bara var 11 år.

Eleverna stärks på så sätt i sin tro på sig själva, och det är ofta våra elevers största problem.

Vilka svårigheter har vi sett?

EU-byråkratin är fruktansvärt krånglig när det gäller skolprojekt. Man behöver minst två års utbildning för att fylla i alla blanketter, enkäter och allt vad det ska vara!

Det finns många kulturella skillnader att ta hänsyn till. Skolan sin egen kultur – skolan är sämsta tänkbara träning för verkliga livet i många fall. Det finns dessutom kulturella skillnader mellan olika länder vad gäller organisation osv. När vi var nere i Spanien fick vi frågan inför en terminsstart: ”Vad ska ni göra nu?”

Jag med mina styrdokument sade: ”Jag kan väl göra i stort sett vad som helst.” Den spanska läraren plockade upp en lunta: ”Jag ska se vart jag kan få in det här.” Hon hade 300 sidor som hon var tvungen att gå igenom. Sådant måste man vara medveten om.

Sedan är givetvis tiden ett problem – det finns aldrig tid, och det finns ingen ekonomi att tillsätta någon som har tid. Det handlar om organisation, och jag tror att skolan behöver vakna och se vinsterna med den här typen av verksamhet.

Diskussion och publikinlägg

Kjell Hoffman: Har du varit i kontakt med Stockholms stadsarkiv?

Andreas Gydingsgård: Nej.

Kjell Hoffman: Jag kan tipsa dig om några namn. De kanske har material om Rinkeby i äldre tid. De har gjort något som heter ”Söderskivan” som är en fantastisk historia, och kan du få dem att också göra något liknande om Rinkeby vore det bra.

Andreas Gydingsgård: Möjligtvis är Rinkebyarkivet ett steg på den vägen.

Musik som pedagogiskt verktyg i skolarbetet, Göteborg

Susanna Dahl (projekt 99/1251). Projektet presenterades i Karlstad.

Jag kommer från kommunala musikskolan i Göteborg där jag är musikledare, vilket är detsamma som något slags rektor. Jag kommer ursprungligen från Ungern men jag har levt hela mitt vuxna liv i Sverige. Musik är huvudintresset, men jag är intresserad av all annan kultur också.

Jag har inte varit med i de här sammanhangen tidigare, men jag kände direkt att man känner sig hemma när man träffar människor från kulturområdet. Det kändes gott att komma hit och känna den miljön!

Vi kallar vårt projekt ”Musik som pedagogiskt verktyg i skolarbetet”. Det kanske låter torrt, men vi vill trycka på det här med verktyg.

Först en bakgrund. Jag kom till Sverige och tog min examen i musikpedagogik 1971. Då fick jag en anställning i kommunala musikskolan i Göteborg, och sedan dess har jag varit fast där. Det har hänt väldigt mycket med kommunala musikskolan på senare tid. Göteborg har alltid legat ett steg efter, men nu händer det mycket.

År 1990 fick Göteborg stadsdelsnämnder. Då styckade man även upp musikskolan i 21 småbitar. Jag hör till Centrum, den största stadsdelen med nära 50 000 invånare, och där har musikskolan fyra anställda. Det täcker inte behovet, så därutöver köper och säljer vi tjänster stadsdelar emellan.

När vi blev stadsdelsnämnder blev jag musikledare. Tidigare hade jag också administrerat verksamhet men då handlade det mer om att ta emot elever, organisera undervisning, hitta lokaler och ordna konstnärer. Men från 1990 var jag helt plötsligt tjänsteman och hamnade i en organisation där man pratade om målstyrd verksamhet, uppföljning, utvärdering och inte minst utveckling.

Från 1994-1995 tillhör jag organisatoriskt förskola/skola, vilket gör att jag har ett stort utrymme dels att knyta kontakter, dels att hitta nya arenor för musikskolans verksamhet. Sedan tre år tillbaka för vi diskussioner om hur vi vill organisera framtidens skola och förskola i Centrum. Parallellt med detta har vi påbörjat arbetet med att skriva en skol- och kulturplan för stadsdelen och för hela Göteborg.

År 1998 bestämde sig kommunstyrelsen för att musikskolorna i Göteborg skulle utvecklas till kulturskola. Förutom musik skulle vi alltså erbjuda andra estetiska ämnen. Vi har en liten grupp som fortlöpande diskuterar vad kulturskolan ska innehålla, och vi är rörande överens om att den ska vila på två ben – integration och frivillig verksamhet. Vi ser följande som extra viktigt. Vi ska:

- väva in de estetiska ämnena i skoldagen
- prova olika samarbetsformer mellan verksamheterna
- ta hänsyn till barns olika sätt att inhämta kunskap genom ett varierat arbetssätt
- locka fram barns skaparkraft
- frigöra kreativa resurser
- ge möjlighet till olika uttrycksformer

- ge möjlighet till fördjupning genom undervisning efter skoldagen
- främja den enskilda personligheten.

Allt detta finns dessutom uttryckt i den nya läroplanen så där har vi förstås draghjälp.

De senaste åren har man genom olika forskningsresultat betonat de sju intelligenserna. År 1998 var jag på ett seminarium med Maria Spsychiger och Francis Rauscher. De forskar kring barns utveckling i samband med musikundervisning i tidiga åldrar, och de redovisade forskningsresultat med musikklasser. Efter det seminariet kände jag att jag ville göra något nytt!

Musikklasser hade varit på tapeten länge, även om det var svårt att få rektorer och förskolechefer att satsa. Men jag kände att tiden var mogen för att starta något nytt, något annorlunda, och jag kände mig stärkt av forskarrapporterna.

Jag vet inte om man blir klokare av att jobba med musik. Men jag vet att skaparkraften kan överföras till andra aktiviteter. Vi betonar den sociala kompetensens utveckling med våra insatser.

Min dröm var att starta en musikklass. Men rektorn på Johannebergsskolan, som är mycket intresserad av kultur, ville inte ha bara en klass. Hon ville att detta skulle genomsyra hela skolan. Vi bestämde oss för att börja med förskolan. Projektet är på fyra år men vi hoppas att det blir permanentat i någon form.

Musikhögskolan ställde upp direkt vad gäller instrument, vilket är den stora kostnaden. Jag ville satsa på stråkinstrument, rytmikundervisning och blockflöjt, och jag ville ha kvalitetsinstrument som var vackra, sköna att hålla i och som lät bra.

Rektorn, politikerna och personalen var positiv, så det var bara att köra igång!

Vi ansökte om pengar, informerade föräldrarna och började planera. När vi visste att instrumenten var i hamn bestämde vi oss för att vi köra – oavsett hur det skulle gå med våra ansökningar. Ibland kan man faktiskt jobba på ren entusiasm!

Hos Skolverket fick vi nobben. Står det inte något om dator eller naturvetenskap i papperena är det kört... Men så småningom kom en summa från Stiftelsen framtidens kultur, och det gav eko. Jag blev uppringd av tidningar som ville komma och titta. Det var väldigt spännande och det gav kraft och status åt projektet.

Det är inte unikt att musikskolan stöttar grundskolan med viss musikalisk aktivitet. Det finns många sådana verksamheter runt om i Sverige. Det som är unikt i just det här är att det är både kvalitet och kvantitet, och att vi börjar tidigt.

Tanken var att vi skulle ha musik i någon form en dag i veckan i förskolan, och vinkla musiken med olika förtecken. Vi skulle ha rytmik, som är bra för att träna grovmotorik, röstträning, gestaltning, samarbete med mera. Språket utvecklas också av rytmiken genom danslekar och samtal på rytmikstunderna. Min rytmiklärare är förskollärare så hon har båda kompetenserna, vilket är bra.

Förutom rytmik har vi även instrumentspel. Där går man mer in på koncentration kring sin egen person, finmotorik, koordination, gehörsträning osv. Vi vet att språket utvecklas bättre om man tränar upp hörseln hos ett litet barn.

Det här är tänkt som fortbildning. På sikt klarar inte musikskolan att sköta allt, utan vi hoppas att personalen på förskolan tar över åtminstone rytmikdelen.

Vi startade med 20 barn, och vi hade stråklektioner, rytmiklektioner, blockflöjt samt samarbete med årskurs 1 i ett dramaprojekt. Inför höstterminen 1999 hade vi dragit upp riktlinjer och visste precis vad vi skulle göra. Men när vi började i augusti fick jag reda på att tre av de fyra förskollärarna var borta på ett eller annat sätt. Hela planeringen föll!

Man hade dessutom förväntat att det skulle komma ca 40 barn till förskolan det året, men det blev bara 29, vilket leder till ekonomiska problem för en rektor och till krångel med tjänsterna. Av de 29 barnen hade 9 speciella behov, varav 3-4 mycket allvarliga. Där stod vi.

Vi hade allt – instrument, barn, föräldrar som var intresserade, personal som ville arbeta med det här. Även vikarierna var intresserade, även om de inte var insatta i verksamheten. Men vi satte igång, och vi kände faktiskt att vår verksamhet bar upp förskoleklasserna den hösten. Vi var stabila, vi hade en planerad verksamhet. Det var roligt och det var utvecklande. Men det är klart – sådana problem vill man inte uppleva igen...

Från november flöt det på rätt bra. De vikarier vi hade skulle förmodligen vara kvar året ut. Innan dess fick man hälsa på varje morgon och se vem det var. Folk kom och gick. Jag var faktiskt inte medveten om skolan problem på det sättet tidigare. Inom musikskolan har vi nästan inga sjukdagar och vi har aldrig haft vikarieproblem.

Vi hittade så småningom formerna med de nya människorna, men personalomsättningen försvårade utvärderingen. Vi skulle utvärdera barnens sätt att utvecklas, speciellt vad gäller den sociala kompetensen, och också hur två verksamheter kan samarbeta, hur kulturskolan kan placeras i grundskolans verksamhet och hur vi kan jobba i lärarlag.

Svarsfrekvensen blev inte så bra, mycket på grund av att många inte var med från början. De visste inte vad de skulle svara eller hur de skulle väga den korta tid de hade varit med i projektet.

Ekonomiska hot har också funnits med i bilden. Men vi visste att projektet var jättebra för barnen och föräldrarna var stormförtjusta. Vi övervägde en period att ta avgift, och alla föräldrar utom två gick med på att betala 250 kronor per termin om det skulle bli nödvändigt. Men vi kom aldrig så långt. Nämnden beslöt att ställa upp med pengarna, och sade dessutom att kostnaden ska in i budgeten för nästa år. Det känns bra!

Även rektor tycker att det här måste fortsätta. Jag har tio timmar för att kunna ta emot de sökande barnen, och det är väldigt roligt!

Bildvisning från verksamheten.

Första året hade vi alltså rytmik, stråkar och blockflöjt. Årets barn spelar trumpet. De har inte fått välja instrument. Instrumentet är bara ett verktyg, vi lär ut andra saker, men vi hoppas förstås att de fastnar för något av de instrument de kommer i kontakt med.

Vi skapar en härlig atmosfär på skolan. Barnen går sjungande eller dansande från lektionerna. De får en repertoar, de får vuxenkontakt och de får bredare referenser. Vi besöker olika kulturinstitutioner, t.ex. Operan, Konserthuset, Musikhögskolan, och ser olika föreställningar med barnen.

Den största vinsten är att de som inte kommer till sin rätt i den vanliga skolsituationen blommar upp. Många gånger ligger begåvningen åt det musikaliska hållet eller inom något annat estetiskt område. Varje barn har möjligheter, och dem vill vi utveckla!

Vi försöker att inte glömma hur mycket musiken i sig ger, förutom att vi ska koppla det till kunskap, utveckling av personlighet och allt detta. Musik är en oerhörd kraftkälla. Kultur i skolan är inte bara en lösning, det är en nödvändighet.

Diskussion och publikinlägg

Christer Bjergegård: Vart tog ni tiden i veckans traditionella schema?

Susanna Dahl: I förskolan var det inga problem. De ville ha en fredag för att kunna gå ut från skolan, så vi koncentrerade verksamheten till fyra dagar första året. I år är musikskolans personal inne tre dagar i veckan, så skolan har redan tagit över en del. Och i årskurs 1 får eleverna en rytmiklektion och en blockflöjtlektion. Det är inga problem.

Vi får se hur vi kommer att jobba med de äldre barnen. Det kommer kanske att bli mer i projektform.

Vi alla kan i Vivalla, Örebro

Hans Skoglund och Katarina Strömberg (projekt 98/1301). Projektet presenterades i Karlstad.

Hans Skoglund: När vi sökte pengar för projektet hette det ”Vi alla kan i Vivalla” Nu kallar vi det ”Kulturens broar”.

Kulturskolan i Örebro har funnits sedan 1957. Den blev kulturskola 1993 och vårt mål är att ge alla barn och ungdomar i Örebro bästa möjliga utbildning för att de ska kunna utveckla sina egna kulturella uttryck utifrån sina egna förutsättningar.

Vi har 2 600 elever i ämneskurser och 1 700 elever i basverksamhet. Alla elever i årskurs 2 får del av vår verksamhet, vilket gör ca 3 000 i uppdragsverksamhet. I projektet når vi minst 1 500 elever. Totalt når vi mer än 8 000 elever per år i våra verksamheter.

Kulturskolan har olika typer av danskurser och musikkurser. Det som kanske sticker ut en aning från en vanlig kulturskola är att vi har undervisning i steelpan och djembetrummor. Vi har film, kurs i arrangörskap och några sidokurser utöver det vanliga.

Vi vill att barn ska få uppleva. Vi har ansvaret för att alla barn i grundskolan får en professionell teaterupplevelse och en professionell musikupplevelse varje år. Dessutom arbetar vi för att de också ska få se film; vi har en kommunal biograf där vi försöker ordna skolbio. Vi kämpar också för dansen. Där har vi långt kvar till att varje barn ska få dansa, men vi hoppas att nå en tredjedel per år. Vi har ungefär 600 arrangemang per år – egna och andras.

Vår ansökan skrevs under stor vända. Min datorskärm gick sönder natten innan sista ansökningsdagen, så jag kunde inte se något på skärmen. Till slut fick jag använda en bärbar dator för att försöka komma åt hårddisken i den dator där handlingarna fanns. Det var stor dramatik, men vi lyckades. Vi fick 1,5 miljon kronor så småningom, så det var värt den nattens besvär! I ansökan skrev vi att vi ville:

- finna former för en integrerad kultur- och grundskola
- finna samverkan mellan en kommunal och Örebros övriga kulturliv
- finna nya pedagogiska former i undervisningen
- finna deltagande- och demokratiformer för Vivallaborna och göra dem delaktiga i kulturlivet
- skapa nya traditioner och ritualer
- bejaka det multietniska perspektivet och mångfalden.

I Vivalla har 50-60 procent annan etnisk bakgrund än ursvensk.

Svenska kammarorkestern var med när projektet invigdes. Landshövdingen var där och hon inbjöd alla barn till Örebro slott. Hon sade att kultur betydde att man skulle ha kul och tur, och att de hade tur som fick kultur i Vivalla.

Katarina Strömberg: Först och främst var det viktigt att ta ett nämndbeslut om hur vi skulle jobba i kommunaldelen. När vi fått det, började vi jobba i liten skala genom att leta efter metoder. Vi bildade arbetsgrupper med fritidspersonal, skolans personal, skolledare och jag som projektledare.

Vi bestämde tidigt att kulturen inte skulle vara någon happening som kom till skolan. Det skulle vara ett verktyg i det dagliga lärandet. Vi vill skapa större förståelse i olika ämnen eller i gruppens samarbete.

Vårt första projektår började vi med sång och rytmik från F-1, dans och rytmik i årskurs 2-3, djembetrummor i årskurs 4-5 och animerad film i årskurs 6. Ämnena går in i skolans ordinarie verksamhet. När det gäller animerad film så är vår filmpedagog med på den ordinarie svenskundervisningen tillsammans med svenskläraren.

Kulturskolans pedagoger ingår i arbetslagen. Det är viktigt att vi är med hela tiden i processen. På så sätt krävs mer förberedelsetid för kulturpedagogen. Man måste ha sin egen förberedelsetid, man har sin arbetstid på kulturskolan, men man måste också ha tiden tillsammans med grundskoleläraren.

Vi har även hjälpt till med ett skolgårdsarbete, där en konstnär har jobbat med elever, personal och föräldrar. Det handlar inte om något monument efter en konstnär, utan man har hjälpt barnen att titta på den miljö man lever i. Vad har området för historia? Vad kan vi förbättra? Vad vill göra som är nytt?

Hans Skoglund: På en skola sade en lärare omedelbart att vi skulle köpa gungor och sådant som finns på vanliga lekplatser. Vi kämpade emot. I stället fick ungarna vara med i processen.

Katarina Strömgren: Det är viktigt barnen får se professionella föreställningar som kommer ut till skolan, men de ska också få komma in till t.ex. Konserthuset och känna att det är en plats där man känner sig välkommen, att det inte är en främmande plats.

Två socionomer på kulturskolan använder djembetrummor som verktyg i sitt arbete. Vi försöker att finna alternativa metoder i stället för att bara använda talet. Hur kan vi använda musiken för att hitta nya vägar till gruppdynamik och samarbete?

Under det andra projektåret lade vi dans och rytmik i F-2, teater och drama i årskurs 3, djembespel i årskurs 4-5 och animerad film i årskurs 6.

I stadsdelen finns tre F-6-skolor och en 7-9-skola. Det finns ett centrum i hjärtat av kommundelen och runt detta centrum finns skolorna. Vi ville finnas på alla dessa skolor. Det kändes tokigt att bara arbeta på en F-6-skola eftersom alla barn möttes i 7-9-skolan. Därför var det viktigt att snabbt komma ut till de andra F-6-skolorna och även till 7-9-skolan.

Vi har en klass med dampbarn där vi arbetar med djembespel. Det har visat sig vara ett jättebra verktyg för de barnen. Vi arbetar med teater på högstadiet, eftersom man hade svårt med relationer där.

Vi spelar med piano med fyraåringar. Det bottnar i en undersökning som visar att det händer massor med barn om de får musikundervisning i tidiga åldrar. Vi vill se vad som händer, och vi ska försöka att följa dem genom skolan.

Genom det här arbetet har vi fått en massa frukter att skörda. Mängder av elever blev intresserade av kulturämnen. Redan efter ett läsår på en skola anmälde sig 144 barn till musik, dans, teater, bild och film. Det tycker vi är jättekul!

Hans Skoglund: En av våra musiklärare på kulturskolan, Maja, var orolig inför denna verksamhet. Nu säger hon att det är höjdpunkten i veckan när hon får åka till Vivalla!

Katarina Strömgren: Nu är vi inne på tredje projektåret. Det ser i stort sett likadant ut som det andra året, förutom att vi har avslutat skolgårdsprojektet eftersom skolan ska byggas om.

Vi har även avslutat projektet med animerad film, bland annat på grund av att personalen på skolan själv har ett stort intresse för det här. Vi försöker därför att ge dem resurser att driva det själva.

Vi har haft ett projekt som heter ”Huvudet har fått fötter”, som har riktat sig till barn som är 4-5 år. Vi vill lyfta fram barnkonsten så att den får lika stor plats i samhället som vuxenkonsten. Vi hade en utställning, där vi byggde upp ett galleri i kommundelen som var precis lika vackert och aktfullt som gallerierna inne i stan. Det blev väldigt lyckat.

Under året har vi även anlitat en kvinna från Göteborg som skriver barnböcker. Hon har skrivit böcker tillsammans med barnen, och böckerna var med på en stor bokmessa på Örebro slott.

Vi låter barnen träffa professionella skådespelare och kulturarbetare som kommer ut till skolan. Nu senast har vi haft en dansvecka i Örebro, där Lisa Spets och Efva Lilja har arbetat med förskolebarn och högstadiungdomar.

Allt sker på skoltid.

Hans Skoglund: Jag har under några år försökt få det kommunala bostadsföretaget att stå för avgiften för kulturskolan för barnen, likväl som man kör in bredband och olika TV-kanaler i väggarna. Jag tycker att de börjar vackla, men än så länge har det inte lyckats. Men visst vore det förhöjd livskvalitet, och visst borde det dra till sig folk!

Katarina Strömgren: Bostadsbolaget har köpt en av skolorna i kommundelen, så det kanske är ett bra tillfälle nu.

Hans Skoglund: Varför ska man då ha kulturskola och kulturverksamhet i skolan? För mig handlar det om vad man värderar i skolan, och jag vågar sticka ut huvudet i frågan för jag är själv gammal matte/fysik-lärare.

Den traditionella skolan utgår från två intelligenser: lingvistisk/språklig och matematisk/logisk. Men i dag vet vi att människan har sju intelligenser. Tillkommer gör alltså fem: musikalisk, kinestetisk, visuell och spatial intelligens samt social självkännet. Dessa fem intelligenser är precis sådant som vi jobbar med i kulturskolan och som vi försöker få in i skolan. Meningen är att vi ska få hela individer.

När jag blev lärare stoppade jag in kunskap i mitt huvud som jag sedan skulle förmedla till lärjungen i bänken. I dag skulle jag inte våga gå ut på samma sätt. Jag skulle antagligen ta eleven i handen, så att vi tillsammans fick undersöka kunskapen.

Våra övergripande argumenten för projektet är:

- Barns rätt enligt barnkonventionen

- Hjärnan och de sju intelligenserna
- Alla barns rätt till sitt eget uttryck
- Demokrati och yttrandefrihet
- Mångfald – att ta tillvara det multietniska perspektivet
- Helhetssyn
- Kreativitet och EQ
- Modern forskning

Fyraåringsprojektet utgår från Rauschers forskning, vilken Susanna Dahl nämnde förut.

Många säger att allt är kultur – även fotboll. Det har jag hört under minst 30 år. Därför är det viktigt att ibland tala om konstens roll. Jag menar att konsten har följande roll:

- Ritualen – att synas och se – en mötesplats
- Upplevelsen
- Kitt som bidrar till gemenskap
- Förändringsbärare – det gränsöverskridande
- Hjärnstimulans, kultur bidrar till egenutveckling
- Självuttryck
- Empati – samspel

Katarina Strömberg: Några fördelar med vårt projekt har varit följande:

- Vi har fått in fler vuxna i skolan med olika yrkeserfarenhet.
- Vi har synts i pressen – framför eleverna, som känner att deras jobb är värdefullt.
- Projektet har varit pådrivande för andra projekt.

Hans Skoglund: Där vill jag ge Katarina en eloge. Hon har mött människor som inte alls har haft med skolan att göra, hon har sett att de kan ha en roll i projektet och oerhört medvetet tagit in dem i arbetet, vilket har lett till jättespännande saker.

Katarina Strömberg: En del lärare har ändrat sin undervisning, både inom grundskolan och kulturskolan. Det är enkelt att säga att man ska ändra sig. Men man måste också få förutsättningar och tid. Vi har ju olika startsträckor

Det finns också en del problem som vi vill nämna.

Vi har många muslimer i kommundelen och det har varit ett problem ibland. Vi tror att problemet ligger i en rädsla. Vi har inga naturliga möten och kommunikationstillfällen. Det har tagit tid, men nu är vi inne i den muslimska skolan. Bilden är det kulturuttryck som vi hittills får bidra med, men vi är på väg med andra uttryck också.

Det har dock varit svårt att fånga upp den befintliga praktisk-estetiska personalen på skolan. Vad svårigheten består i vet jag inte. Det handlar inte om ovilja, utan jag tror att det för tillfället handlar om tiden. Detta måste lösas.

En del lärare fortsätter som förut. Jag pratade om olika startsträckor, men man kan fundera på hur lång startsträcka man egentligen ska ha. Det kan vara problem att få igång verksamheten.

Hans Skoglund: Ytterligare ett problem är att kommundelens ansvariga har fattat värdet för sent. Där har vi med hugg och slag försökt förklara att verksamheten försvinner. Det har varit tuffa tag för att över huvud taget få dem med sig.

Nu har de börjat förstå att det här är på väg bort. Nu börjar man diskutera. Jag tycker att det är jobbigt att man ska behöva ta till sådana brösttoner.

Katarina Strömberg: I dagarna har vi fått ja från vår kommunaldelschef och nämnden att de vill ha ett samarbete. Man vill inte plocka bort det här. Dessutom börjar grundskolans personal att se effekter. Vi kan ännu inte säga vilka resultat vi har uppnått, det är för kort tid med två och ett halvt år, men ge oss tre år till så kan vi utvärdera ordentligt.

Hans Skoglund: Kommunens reglemente har hindrat full frihet. Jag skapade en bedrövlig tidningsdebatt när jag sade att 144 barn skulle få gå gratis. Då fick jag veta att jag inte hade mandat att besluta om sådant, vilket jag inte kände till. Jag hade ju fått pengar från Stiftelsens framtidens kultur och i ansökan hade jag skrivit att vi skulle subventionera avgifter. I samma veva läste jag att barn ska ha minst 33 timmar i veckan i skolan, vilket innebär att de faktiskt kan ha 34. Då fick de en extra timme i skolan som vi betalade den vägen!

När det gäller information har jag insett att det tar oerhört mycket längre tid än man tror när information ska nå fram. Vi har visserligen haft otur, för man har bytt rektorer och studierektorer några gånger, men ändå.

Katarina Strömberg: Det här med lokalproblem är inget nytt under solen. Att hitta bra lokaler som är anpassade till verksamheten är svårt. När det gäller den skola som ska byggas om, så frågar man nu vad vi har för behov – hur skolan bör se ut för att vi ska kunna fortsätta jobba. Det är positivt.

Hans Skoglund: En svårighet är att arbetslagen, den heliga kon i skolan, försvårar kommunikationen. Lärarna sluter sig i mindre grupper, vilket gör det svårt att nå in.

Slutligen tycker jag att vi har lyckats skapligt med våra mål – möjligen med undantag av att bejaka det multietniska perspektivet och mångfalden i en kommundel, att finna former för en integrerad kultur- och grundskola och att finna samverkan mellan en kommundel och Örebros övriga kulturliv.

Vi är bra på väg, men den stora knäckfrågan är om vi får tillräckligt med pengar i framtiden. Vi sätter stort hopp till de fem miljarder kronorna som staten har satsat på skolorna. Jag driver på alla projektskolor om att de ska försöka få in oss och kulturarbetare för de pengarna. Det är ju sagt att pengarna ska gå till ”annan personal” i skolan, och det kan möjligtvis bli lösningen på det här.

Diskussion och publikinlägg

Stefan Boklund: Hur har ni kommit fram till era framgångsfaktorer?

Hans Skoglund: Vi går mer på känsla – jag och Katarina har diskuterat detta. När det gällde fyraårsprojektet försökte vi få Musikhögskolan i Örebro intresserad av att utvärdera, eftersom vi bekostar hela verksamheten. Men det fanns inget intresse.

Stefan Boklund: Är ni själva era egna uppdragsgivare eller har ni någon annans uppdrag?

Hans Skoglund: Politikerna ville att vi skulle ut i kommundelarna och göra något, men man visste inte riktigt hur. Kan de sedan komma ut och se en liten uppvisning eller nåt, räcker det oftast för dem. Vi har inte haft någon professionell hjälp att utvärdera, men vi har fört dagbok och anteckningar hela tiden. Vi har dokumenterat med foto, film och allt sådant.

Anne Ljungdahl: Har ni haft någon styrgrupp eller något liknande?

Katarina Strömberg: Ja. I styrgruppen sitter Hans Skoglund, jag, kommundelschefen, skolledare, barnomsorgschef och socialförvaltningens chef, som också har hand om kulturfrågorna.

Just nu diskuteras något som heter Kulturcentrum – områdesutveckling i Örebro. Tanken är att titta över hela kommunen. Hur ser det ut? Hur kan vi samverka från det lilla barnet till den äldsta i kommunen? Hur kan vi samverka mellan olika yrkesgrupper?

Genom detta öppnar sig större vägar, där vi kan börja diskutera hur vi bl.a. ska kunna lösa lärarrollen. Om man söker en idrottslärare på 100 procent så kanske man kan köpa 50 procent danspedagog av kulturskolan och ha 50 procent idrottslärare.

Christer Bjerregård: Vi touchar verkligen ämnet för vårt seminarium. De flesta av oss som jobbar i skolan känner igen många av era frågor. Det verkar som om ni har kommit väldigt långt i tänkandet och också lyckats.

Katarina sade något om muslimsk skola. Är det en friskola i stadsdelen?

Katarina Strömberg: Det har funnits en muslimsk skola i Örebro, men den har försvunnit och stadsdelen har plockat hem de muslimska barnen.

Hans Skoglund: Rektorn upplät lokaler i skolan för att förhindra att man startade en egen skola, och det har lyckats väldigt väl.

Konstnärligt/pedagogiskt utvecklingsprojekt, Nykvarn

Mats Lindberg (projekt 99/765. Projektet presenterades i Karlstad.

Jag är konstnär, och jag jobbar under detta år med tre skolor i Nykvarns kommun. Jag har även mina egna barn i de skolorna.

Jag har under 5-10 år jobbat som något slags fri fågel inom skolvärlden. Jag har en egen firma, och jag går in i skolor och jobbar med t.ex. konstnärliga utsmyckningsprojekt där jag samarbetar med arkitekter, kommundelar, konsthallar osv. Jag tar ofta med barnen i mina arbeten. Jag ser inga gränser eller konflikter.

Jag ser mig själv som ett slags arkitekt som gör ett uppdrag än en konstnär med det egna unika. Jag vill jobba i ett samspel hela tiden. Jag har jobbat mycket med skolgårds-utsmyckningar, men även med processarbeten inom skolan. Det är det jag gör just nu inom Nykvarns kommun.

Projektet heter ”Konstnärligt/pedagogiskt utvecklingsprojekt i Nykvarns kommun under 2000”. Kommunen är ung och ganska liten, ca 8 000 invånare. Den har tre skolor varav två är F-9-skolor. Även den tredje skolan ska bli F-9. Den projekteras just nu, och jag finns med i planeringen.

Jag håller alltså på med konstnärligt processarbete, vilket kan se hemskt olika ut beroende på vem man är och på vilket sätt man arbetar. Jag går in med hela kroppen i mina projekt – inte bara med ett staffli. Jag jobbar fysiskt. Jag släpper taget om mig själv och mitt konstnärskap och går in i barnens lek, upplevelse och uppfinnarvärld. Det inspirerar mig minst lika mycket som Moderna Museet, även om det är jättekul det också.

Jag får oerhört mycket energi av att möta barnen i skapandeprocessen. Det leder mig vidare både som människa och konstnär. I dag finns det egentligen inga gränser för vad en konstnär kan göra. Mina kurskamrater från Valand håller på med fiktiva föreläsningar, de kör folk i bussar från Skoghall till Stockholm och de är indragna i olika slags konstprojekt. Alla gränser luckras upp.

Man brukar prata om fyra kulturämnen i skolan: musik, bild och form, dans samt drama. Dessa ämnen finns i de flesta kulturskolor, även om musiken har övertaget. I det här projektet har jag även fört in design, formgivning, IT-design, teknik och arkitektur.

Sture Lööv på Skolverket hänvisade i en skrift till det gamla grekiska ordet ”techne”, vilket står för hantverksmässigt och konstnärligt kunnande. Han menade att teknik och konst är syskon, eftersom båda är skapande praktiker. Konsten kanske inte har ett visst mål eller måste leda till en viss produkt, medan tekniken ofta ska sluta i en uppfinning eller att man ska göra något. Men det är samma skapandeprocess.

När jag läste det föll allt på plats. Det är precis så det är.

Tekniken är väldigt bärande i det här projektet. Vi arbetar med naturlig fysik. När jag jobbar med barn skapar de nämligen sina egna teknik- och fysikprogram med hjälp av verktyg, material, stockar och stenar.

Vi jobbar ämnesövergripande, och ett sådant arbetssätt borde gälla i alla skolor i dag. I min kommun är det dock inte så vanligt. När jag startade projektet, så gjorde jag klart att jag inte samarbetar om inte skolan ställer upp på det jag har att erbjuda. Jag vill gärna jobba ihop med vissa lärare men jag ville inte hamna under schematider, där de talar om för mig att jag ska komma mellan 8.10-8.45 eller 11.25-13.10. Jag vill jobba förmiddag eller eftermiddag, helst flera veckor i streck, så att barnen får tid och utrymme, så att det kan bli konkret och överskådligt.

Det brukar gå bra. Genom det ämnesövergripande arbetssättet blir det mycket praktisk matematik, fysik, teknik och NO, men även berättande och skrivande. Det blir träning på gruppprocesser, sociala relationer, lärande genom görande osv.

Jag skrev, tillsammans med kommunens barn- och ungdomsutvecklare Mona Elveskog, ihop projektet utifrån mina konstnärliga idéer. Det handlade egentligen om tre olika rumsprojekt, där jag ville ge barnen upplevelser i det konstnärliga rummet där vi tillsammans kliver in och upptäcker saker, i skolgårdens uterum och även i hembygdens miljö och uterum.

Det konstnärliga rummet har ofta varit ett klassrum eller annat arbetsrum eller en plats på en skolgård. Skolgårdens rum är något större. Hembygdens rum blir ytterligare större för barnen.

Bildvisning från olika projekt

På en av skolorna hade jag redan tidigare arbetat ca ett år med skolgårdsutveckling. Jag hade byggt om skolgården ihop med föräldrar, personal/lärare och elever. När vi satte igång det här projektet fanns det alltså redan en miljö där jag kunde fortsätta experimentera med skolgårdspedagogik.

Vi gjorde bl.a. en stor och djup sandlåda på eleverna FA-timmar. Jag köpte in 7-8 stora grävspadar och eleverna fick olika teman att jobba med. Vi kunde t.ex. prata om djur, och då grävde barnen gångar i sanden. Projektet fortsatte i tre veckor. Sedan frös det till och sanden blev väldigt hård, så miljön fanns kvar under lång tid att leka i.

En mörk kväll när jag kom ut hörde jag att det var något som lät märkligt i sandlådan. Jag såg inte riktigt vad som hände, så jag gick fram och frågade vad de höll på med. "Vi leker lavaström" sade de, och gled runt i det här! En annan dag var de små djur som for runt i gångarna.

På samma skola ville ett naturarbetslag bygga en palissad. Vi ordnade fram material och satte igång kl. 08.00 på morgonen med att barka stockarna med stämjärn och med knivar och yxor. Det var drygt 50 sexåringar och nioåringar som arbetade med dessa ganska farliga verktyg. Det gick väldigt bra!

Efter några timmar var stockarna ganska väl avbarkade, framåt 14-tiden började vi resa stolparna och kl. 15.00 var vi nästan klara. När allt var färdigt hade barnen fått en spännande plats att leka och bygga på. Ytterligare ett rum hade uppstått på skolgården.

I ett tidigare skede byggde vi en lekstuga och en redskapsbod ute på skolgården. Lekstugan ville barnen ha att leka i, och redskapsboden kom till för att man lättare skulle komma åt spadar, skottkärror och material som man kan jobba med i uterumspedagogik.

Jag lämnar alltid efter mig stockar, stenar och pinnar för jag vet att det hela tiden uppstår nya lekar och konstellationer med materialen. Det kom en ny, ung, utbildad person till tekniska förvaltningen i kommunen, och han blev alldeles skräckslagen när han såg allt det här. Men då undersökte vi om något barn någon gång hade skadat sig på grund av detta material. Det visade sig att ingen hade skadat sig på de här mobila leksakerna. De skador som barn får på skolgården beror på att de ramlar från gungor, snubblar på sig själv osv.

Under ett projekt började vi med att tömma ett helt fritidsrum. På sex veckor skulle vi nämligen bygga en värld! Ungefär 100 barn deltog, och vi delade upp dem i tio grupper. Tio barn åt gången fick komma under två pass varje dag, vilket gjorde att varje grupp var där en gång i veckan i sex veckors tid.

Den första gruppen började jobba med världen ena veckan, och nästa gång de kom hade den växt vidare utifrån de andra gruppernas arbete, och så höll vi på i sex veckor.

Jag gav inga riktlinjer om vad de skulle bygga eller hur det skulle se ut. Däremot hade jag en ordentlig genomgång av allt material och alla verktyg som vi arbetade med – modellpinnar, träspill, trälim, sekatorer, ståltråd osv. En del suckade och ville komma igång, men jag sade att det var viktigt. Jag lade stor vikt vid genomgången och vid att förklara att de kunde jobba mycket bättre och friare efter att ha fått lära sig detta.

Staden växte fram till ett Metropolis befolkat av allt – terrorister, borgmästare, elförsörjningssystem, skateboardramp, skyskrapor, badhus, NRJ-radiostation, TV-torn, hus, inredningar, ICA... Händelseförloppet förändrades hela tiden.

Det här tankarna går också att överföra till utomhusmiljö. Jag var inlånad till ett kulturhuvudstadsprojekt – ”Barn bygger hus”. Där hade barn fått bygga modeller som de tog till Rålambshovsparken i Stockholm. Under en månad skulle vi ha skapande verksamhet i parken, och jag ville ha ett jättekojbygge. Det höll vi på med i en hel månad, och barnen jobbade otroligt mycket. Men de som jobbade allra mest var faktiskt föräldrarna som kom dit på helgerna. De var helt vilda, och mindes 1970-talets parklek!

Skolorna har olika förutsättningar. På någon skola har jag fått vara i en bildsal och haft stort utrymme. Ibland får vi vara i en liten skrub. Men det går även att arbeta så, för det får sin specifika karaktär.

I en årskurs 3-klass har man ett gosdjur som heter Teddy. Han har träffat en tjej som heter Alexandra och de här figurerna har läraren med sig genom hela lågstadiet. I ett arkitekturprojekt byggde vi hus, modeller, bilar och annat, och här kom formgivning och design in genom att man byggde olika saker åt Teddy och Alexandra. Ofta uppstod berättelser och lek. Helt plötsligt fanns en köpmarknad med matthandlare som började sälja mattor till ett bygge två meter bort. Då började någon tillverka pengar för man ville köpa något av någon annan. Berättelser uppstår när man får jobba på ett fritt skapande sätt med de här materialen!

Vi hade en kulturmässa i Södertälje, där Teddy och Alexandra gifte sig. Vi byggde en kyrka och gjorde en bröllopsceremoni med musik och allt. Vi fick köra giftermålet tre gånger för att det var så populärt. Hela vårterminen följde klassen Teddys och Alexandras bröllop, men nu pratar man faktiskt om skilsmässa...

Jag har inte jobbat med högstadiet förut, men nu i höst ska jag starta med ett projekt. Jag har tidigare haft ett högstadieprojekt på gång på en annan skola. Redan våras hade vi dragit

upp riktlinjerna för hur vi skulle arbeta, men plötsligt drog lärarna sig ur. De hade inte tid. Några veckor senare läste jag i lokaltidningen att det var kris på Björkestaskolan. Lärarna ville inte vara kvar, det fanns inga lärarresurser osv. För mig var detta smått frapperande. Jag fanns ju faktiskt att tillgå som en pedagogisk resurs, och blev också uppbackad av rektor för att komma in i högstadiearbetslaget. Men när jag skulle börja var det något som gjorde att de hoppade av.

De arbetslag som tycker om och vill jobba på det här sättet tycker att det är toppen. De ser många möjligheter. Högstadiet har varit lite svårare. Men nu har jag alltså kommit in på högstadiet, och vi ska göra förslag till innergårdsutsmyckningar. Jag tror att det kommer att gå bra.

Jag har haft väldigt bra kontakt med barn- och ungdomsutvecklaren, kommunchefen, föräldrar och andra. Jag har haft oerhört bra kontakt med barnen och de lärare jag har arbetat med. Men däremellan har det inte riktigt funkade – jag har nästan inte hört ett ord från de tre berörda rektorerna.. De har inte kommenterat projektet. De säger knappt hej till mig när jag kommer. Jag får ringa och påminna dem när projekten startar. Jag har inte fått något stöd alls.

Tyvärr saknar barn- och ungdomsutvecklaren chefsbefogenheter. Hon kan rekommendera och ge uppslag, men hon kan inte beordra eller lägga fram verksamhetsplaner till rektorerna. Detta har lett till ett väldigt glapp.

En av rektorerna är även chef för kulturskolan, som blev egen kulturskola när Nykvarn knoppades av från Södertälje. Men denna avknoppning har bara lett till att man har lagt till ytterligare någon musiklektörstjänst – ingenting mer. I projektbeskrivningen står det skrivet om den innovativa kulturskolan, men jag har inte fått komma på ett möte med kulturskolelärarna under hela året. Rektorn har inte kopplat ihop mig på något sätt. Samtidigt blir jag inbjuden till en olika konferenser i landet för att föreläsa. Det är rätt frapperande!

En av skolorna ska byggas om. Där har jag trängt mig in i ledningsgruppen med hjälp av kontakter – folk som förstår att jag med min erfarenhet kan vara en resurs. Rektorn har inte gett mig några mandat, fastän jag har till och med sagt rakt ut att vi kan samarbeta. Till slut hittade man en lösning – jag är föräldrarepresentant! Och jag har faktiskt räddat rektorns ansikte många gånger genom att tala om vad han måste ta tag i vad gäller arkitekt, lokalytor osv.

Diskussion och publikinlägg

Agneta Stolpe: Vad gjorde ni av den värld som ni skapade, och som du nämnde förut?

Mats Lindberg: Det fanns hela tiden en konflikt när det gäller att världen en dag skulle rivas. Jag och två av lärarna i arbetslaget tyckte att det var ok att riva den – allt kan inte vara för evigt. Men den tredje läraren hade jättesvårt för detta! Vi hade fortlöpande diskussioner oss emellan, vilket i sig var väldigt nyttigt.

När världen revs plockade vi ut vissa saker som satt lösa och ställde ut i korridorerna, så fick eleverna hämta där. Men det fanns ingen rättvisa när det gällde vem som fick vad. Resten slog jag sönder tillsammans med tre vilda killar. De har väl aldrig haft så roligt!

Pia Paglialunga: Jag är nyfiken på rollfördelningen mellan dig och lärarna. Vad händer när du kommer? Går de iväg för att rätta skrivningar eller jobbar ni tillsammans? Vem är pedagogisk ledare? Är de med som deltagare?

Mats Lindberg: Det finns flera varianter. Har lärarna själva idéer, så ställer jag mig gärna till förfogande som ett verktyg eller en resurs. Jag är precis klar med ett hembygdsprojekt där två lärare var väldigt måna om att vi skulle jobba på ett visst sätt. Det var ok, även om jag nog hade jobbat annorlunda om jag hade kläckt idén själv. Där klev jag undan rätt mycket. I andra arbetslag har det varit tvärtom – om inte jag träder fram så händer ingenting. Det handlar om att ge och ta hela tiden.

Pia Paglialunga: Är lärarna deltagare ibland på samma villkor som barnen?

Mats Lindberg: Jag kan tycka att lärarna borde ha deltagit mer. Men det uppstår saker – personal är sjuk, fritidspersonal måste rycka in – som gör att det är svårt. Det är en verklighet i skolan i dag.

Jag vill gärna att lärarna deltar, och i början av nästa år ska jag ha något slags fortbildning för lärarna vad gäller konst och teknik. Vi har även haft andra fortbildningar under året.

Pia Paglialunga: Jag tror att det är jätteviktigt att lärarna får redskap att fortsätta. Det är ett klassiskt problem – vem som tar det pedagogiska ansvaret och vem som tar det konstnärliga.

Datorgrafisk bildokumentation, Varberg

Anita Tordenlid, Varberg (projekt 99/361). Projektet presenterades i Karlstad.

Mitt projekt heter ”52 barn – 52 bilder”. Resultatet blev en utställning på ett av Varbergs mest välsedda gallerier, där vi ställde ut våra bilder. Barnen fick själva stå för vernissagen. Så mycket popcorn och cider har väl aldrig funnits på någon vernissage!

Under en vecka vaktade eleverna utställningen tillsammans med galleristen, och berättade om sitt projekt för besökarna. En av grabbarna, en ganska stökig kille, ställde ut en bild av Varbergs fästning som många tyckte var bättre än en bild som var gjord av en erkänd konstnär, vilken hade visats på galleriet några månader tidigare!

Visning av bilder – slutprodukt och under processens gång

Jag genomförde projektet tillsammans med Lena Larsson, som är bildkonstnär. Vi är gamla bekanta och vi har pratat i många år om att göra ett projekt ihop. Men vi har båda mycket att göra, så det har inte blivit av.

Men när Lena hade gått en datorgrafisk utbildning i Borås, och jag också hade jobbat ganska mycket med datorer ett tag, så sade vi att vi kanske skulle göra något utifrån datorer. Vi kunde använda den grafiska verkstaden i Hammagasinet, där Lena finns med som en av ca 40 konstnärer.

I maj månad började vi sätta samman ett projekt, men vi trodde aldrig att vi skulle få några pengar! Sommarlovet kom och mina arbetsförhållanden förändrades. Båda mina arbetslagskollegor blev allt tjockare, och till slut fick de barn och började sin föräldraledighet. Då stod jag ensam med 52 barn. Jag fick nya kollegor, Lena blev erbjuden en slöjdlärartjänst tre dagar i veckan på en skola utanför stan. Och en dag ringde hon och sade: ”Du, vi har fått pengarna!”

Det var inte helt lätt. Jag jobbade med två nya kollegor, varav den ena var en ung kille som bara hade varit ute något år. Jag kunde inte ställa några krav att de skulle tycka att det här var lika roligt som jag. Och Lena skulle som sagt jobba 75 procent som slöjdlärare, plus att hon skulle ha en stor utställning. Men vi satte igång!

Vi köpte in en del utrustning. För det första behövde vi en digitalkamera, och vi satsade på en av de bättre. Jag hade en förälder i klassen som var fotograf. Han hjälpte mig att få tag på en kamera till ett bra pris. Sedan köpte vi in en dator; vi hade redan två datorer men inte med den kapaciteten.

Vår fotograferande förälder berättade för barnen hur kameran fungerade, visade vad man skulle tänka på och så fick barnen prova själva. Därefter delade de upp sig i grupper om tre-fyra elever – några blandgrupper, men oftast pojkar och flickor för sig.

Av de 52 eleverna hade 7 speciella behov och 2 damp. Där hade jag en förskollärare till hjälp.

Eleverna fick välja ämnesområde utifrån en lista med 25-30 olika ämnen. Till slut blev det bl.a. centrum, torghandeln, fästningen, kallbadhuset, havet och järnvägsstationen. Temat var "Varberg år 2000".

Barnen fick gå ut en förmiddag eller eftermiddag med kameran. De fick den tid de behövde, och när de kom tillbaka matade de in bilderna i datorn, drog ner det från färg till gråskala och minimerade bilderna till hanterlig storlek.

Vi skickade över bilderna till hamnmagasinet och Lenas dator. Hon jobbade torsdagar och fredagar, och då kom en grupp på 3-4 elever kl. 08.00 på morgonen för att jobba med sin bild i PageMaker. Först berättade hon om verkstaden och hur man tittar på konst, och eleverna fick titta på andra grafikbilder. Sedan fick de välja ut en av sina bilder att jobba vidare med; de hade tagit 3-4 bilder per grupp.

Lena visade redskapen – hur man beskär, hur man lägger till och drar bort, hur man lägger olika raster osv. När barnen kände sig nöjda med sin bild trycktes den ut på en laserfilm, som sedan lades på ett stort ljusbord med en enorm lampa över.

Bilden belystes och fastnade på en aluminiumplåt på bordet. Man tog med sig plåten in i den grafiska verkstaden där man rollade på färg – svart, rött, blått eller rött. De gjorde 2-4 bilder, beroende på hur mycket de hann. Sedan kördes bilden in i en vals på ett koppargrafiskt papper som hade legat i blöt. Men tejpade upp bilden på väggen och lät den torka. Hela processen tog hela dagen, fram till ca 15.00.

Det var helt fantastiskt för eleverna att bli sedda så många timmar av en vuxen och att få delta på vuxna villkor. Och det var ett av våra mål. Vi ville komma ut från skolan. Vi ville att barnen skulle få se hur en konstnär jobbar, och vi ville att de skulle få jobba på samma sätt som en konstnär. Vi ville också att det skulle bli en fin och bra produkt som de kände sig stolta över. Ibland när man gör saker i skolan, så ser det lite halvkluddigt ut. Men det gör inte detta!

Hela processen tar jättelång tid med 52 barn. Det är ett enormt jobb att driva igenom en sådan här sak. Många är jätteordentliga och gör sina uppgifter när man säger till dem, men sedan finns de här som man springer och jagar hela tiden.

Nästa steg var att barnen skulle skriva och berätta om vad de hade gjort. De skulle dels skriva en bildtext till sina bilder, dels göra en arbetsbeskrivning av sitt projekt som skulle in som insida i den egna färdiga boken. Vi använder en av flickornas beskrivningar i de böcker vi säljer utåt, men i sina egna böcker har de sina egna beskrivningar. En del hade inte så mycket text, andra hade väldigt mycket.

Vi lade in alla tavlorna på en cd-skiva och sedan skulle vi trycka det hela så billigt som möjligt. Det var vi fick problem. Vi har en jättefin digital kopieringsapparat på skolan, där vi skulle få trycka. Vi hade köpt fint papper på tryckeriet men när jag skulle trycka ut det så gick det bara inte!

Bilderna blev grovupplösta och korniga. Man såg pixlarna. Det som skulle vara svart var grått. Det fanns ingen kontrast. Den bildtext som skulle sitta under bilden blev jätteknepig. Jag pratade med vänner som är jätteduktiga både på Mac och PC (Lena har Mac och jag har PC) som gav mig råd. Jag provade hur många timmar som helst. Till slut gav vi upp och insåg att vi var tvungna att vända oss till ett tryckeri om det skulle bli någon bok.

Vi ville göra det hela så billigt som möjligt. Bland annat köpte vi in 300 A4-pärmar, där min uppgift var att klippa till dem till rätt format (ca 20 x 20 cm). Jag har stått med en skärapparat och skurit dem på alla håll. Det var slitigt, men de blev billiga!

I boken finns en innehållsförteckning över bilderna med notering om vilka barn som har gjort vilka bilder. Lena och jag beskriver projektet på en sida, och sedan följer barnens egna beskrivningar.

Vi har också med en del arbetsbilder i boken. En fundering som kommit upp i efterhand är varför vi inte videofilmade hela processen. Men vi var så pressade med allt arbete, så tanken om videofilmning föll bort. Lena tog dock lite bilder med kameran när barnen jobbade i verkstaden.

I Varberg finns 5-6 tryckerier som var ganska samstämmiga när det gällde kostnaden, utom ett tryckeri som tyckte synd om oss. Men det kostade i alla fall ca 25 000 kronor. Vi frågade kommunen om de kunde hjälpa oss, och det gjorde man. Och de blev så imponerade av resultatet att de ville ha 100 böcker för eget bruk. Varje gång det kommer besök från andra kommuner eller när de åker på besök själva används boken som gåva. Det tycker vi är jättekul!

Diskussion och publikinlägg

Alain Droguet: Vet eleverna om det här att kommunen delar ut deras böcker? Det är viktigt att eleverna växer i sådana här projekt, att de får ta ansvar och att deras arbete uppskattas, framför allt av vuxna. Du pratade även om kontakten med vuxna och att barnen fick jobba på vuxnas villkor. Det är viktigt att lyfta fram det.

Anita Tordenlid: Ja, de vet om det och de är verkligen stolta. Jag hade även ett fint stöd av föräldrarna. När jag fick en ny klass var det första de frågade: "När ska vi börja med projekt? När ska vi göra det där med bilderna?" Det sprider sig.

Christer Bjergegård: Om dessa elever någon gång ska berätta om ett minne från skolan, så har du satt dit det. Jag blir glad när jag ser att ni har satsat på en kvalitetsprodukt som barnen kan vara stolta över och som kommunen är stolt över. Eleverna är 11-12 år, tänk er att i den åldern få producera det här! Det är oförglömligt!

Anita Tordenlid: Vi ska ha IT-dagar i Varberg i sommar där jag och Lena ska berätta mer om projektet. Vi har också tänkt att ha kurser. Vi har gått ut med en kursinbjudan för en heldag, där vi kan göra allt det här.

Mats Lindberg: Det här är ett projekt som övergår i en konstnärlig produkt.

Anita Tordenlid: Ja. Man kan inte göra en grafikprodukt i klassrummet, men man kan jobba fram en pappersbild i datorn.

Museet som skola (Noll koll), Stockholm

Rita Hemå och Siw Bergh (projekt 99/358). Projektet presenterades i Karlstad.

Rita Hemå: Jag är arkeolog och jobbar som antikvarie på Statens historiska museum. Jag vet inte hur många av er som kommer från museivärlden, men bilden är att man ofta når de små barnen upp till tio års ålder. Äldre barn är svårare att locka in på museerna.

Vi ville att högstadium och gymnasieskolor skulle upptäcka vilka enorma resurser vi har – i lokaler och kunskaper, personal, samlingar och olika verksamheter. Vi ville att de skulle använda sig av oss, och för att det inte bara skulle bli nedslag så ville vi att de skulle använda oss i vanliga lektionssammanhang.

Siw Bergh: Jag vill börja med att säga att jag är väldigt glad och tacksam över att jag får vara med här i dag! Om mina elever på Fogelströmska gymnasiet, där jag är rektor, hade fått förmånen att vara med i några av de verksamheter som vi sett prov på i dag, så tror jag att många av dem aldrig hade kommit till oss.

Det ni har beskrivit vill jag verkligen vill bekräfta. Förändringsarbete och utvecklingsarbete är något av det svåraste att få bekräftelse för som eldsjäl och som projektledare. Vi är trygga i den värld vi lever i. Jag vill berätta en historia för att illustrera detta:

Det var bonden som hade för många grisar på gården och därför behövde slakta några. Slaktaren förslög en ny, ekonomisk och bra slaktmetod. Bonden funderade ett slag, tog några steg med storstövlarna och sade sedan: ”Nja, jag tror nog att det är enklast att vi behåller den gamla metoden. Grisarna är vana vid den!”

Det ni har berättat är så lovt, och jag önskar att hela min skola hade fått höra det. Det är precis samma bekymmer vart vi än kommer. Vi är ett antal personer som alltid vill förändra och som förstår vikten av utveckling. Och vi får med oss alla så småningom –men det tar tid...

Fogelströmska gymnasiet ligger mitt på Söders höjder i Stockholm. Vi hette tidigare Ungdomscentrum Zinkensdamm vilket inte hade så bra klang – vare sig i våra ungdomars värld eller i deras kompisarnas värld. I olika enkätundersökningar om kvalitet och annat sade många: ”Snälla, vi kan väl byta namn?”

Vi anordnade en namntävling, samt en kartläggning över vilken litteratur vi läste och vad vi gjorde i övrigt på skolan. Det visade sig att Fogelström var en av de mest populära författarna på svenskalektioner osv. Jag fick i uppdrag att kontakta Per Anders Fogelström, vilket jag också gjorde. Vi fick väldigt fin kontakt både brevlades och personligen. Jag föreslog att vi skulle få namnge skolan efter honom, och han skrev tillbaka med sirlig handstil att han kände sig hedrad. Han skrev att han kanske inte skulle hinna besöka oss så ofta, men då och då ville han komma och ha högläsning för våra elever. Dessvärre gick han bort en kort tid därefter, men vi läser fortfarande hans underbara litteratur och våra ungdomar är väldigt stolta.

Vi vill att våra ungdomar ska bli sedda och förstådda. Vi är en unik skola. Vi är ingen skola som följer mönstret. Eleverna kommer från grundskolan och har många misslyckanden bakom sig.

Vi har 60 procent med invandrarbakgrund som inte har svenska språket i sitt hem. Vi har många med s.k. diagnoser, men vi har också den mest kreativa ungdomsgruppen i Stockholm! Därför kan vi inte leka skola med inrutade scheman, fyrtiominuterspass, skolklocka som ringer och böcker. Vi letar och finner andra metoder att arbeta med.

Precis som i Örebro är vi inspirerade av de sju intelligenserna. Vi jobbar aktivt med olika inlärningsstilar för att finna var det kreativa finns i var och en. Hur kan vi få inläring till stånd? Vad är kunskap?

Det pedagogiska samtalet är aktivt på skolan och jag vill hävda att de allra flesta lärarna är väldigt inspirerade av att hitta nya vägar. Vi jobbar nära näringsliv och praktikplatser. Vi var t.ex. med och byggde ungdomsbostäder med vårt treårsprogram Byggnadsvård i Årsta i Stockholm tillsammans med Skanska och Riksbyggen. Vi stoppar in en näsa, luktar oss till vad som är på gång, och sedan går vi dit och sätter igång projekt.

Jag hade förmånen att få vara med i en regeringsdelegation till Israel juni 1998. Det var en studieresa där vi tittade på minnen och uppbyggda museum efter Förintelsen. Med på resan fanns många intressanta personer, bland annat Jane Cederqvist. Vi är gamla skolkamrater från Söder, så vi hade mycket att tala om, och vi talade framför allt om Historiska Museet där hon var chef – vad man jobbade med och hur man ville nå ut till skolbarn, ungdomar och vuxna. Och jag berättade om min skola – hur vi ville jobba på ett annorlunda sätt utanför skolan.

Där föddes idén till ”Museet som skola”. Vi sökte pengar som många andra. Skola och museum åkte till varandra. Vi involverade all personal, förankrade, diskuterade. Sedan hade vi förmånen att få projektet godkänt och satte igång!

Rita Hemå: Vi hade förankrat projektet hos lärarna på skolan. I projektplanen hade vi plockat ut program och kurser, där vi hade möjlighet att jobba i utställningsprojektform. Det blev ungefär 100 elever som deltog, 16-18-åringar och några ännu äldre. De program som valdes ut var bl.a. design och formgivning, el/data/teknik, bildkursen, byggnadsvård och träteknik. Vi fick också in svenska, engelska och matematik, förutom de karaktärsämnen som man läser parallellt.

Jag fick locka eleverna till projektet, för det är inte alldeles självklart i den åldern att man vill jobba med ett museum. Jag gick ut i grupperna och frågade om de hade varit på någon museum. Det hade de inte sedan nioårsåldern, och det är det vanliga. Jag lockade med att de själva skulle få göra en utställning. De skulle få välja innehåll, presentationsform, ställa de frågor som de var intresserade av.

Från början fick de jobba mycket praktiskt. Ett museum är inte bara utställningshallar utan också många praktiska verksamheter, med verkstäder där man jobbar med alla möjliga material. Eleverna fick t.ex. komma till oss och laga mat från vikingatiden samtidigt som museipedagoger berättade om vikingatiden. De fick vara i vår dräktkammare och undersöka kläder samtidigt som pedagogerna berättade om olika material. Eleverna upptäckte att det här var spännande och kul, och efter några sådana här dagar var man beredd att ge det en chans!

Som Siw Bergh påpekar så är de här eleverna jättetalangfulla. De kan väldigt mycket – om man låter dem jobba på sina egna villkor. Tanken var att de skulle få gå in i utställningsprojektet utifrån sina egna frågeställningar och välja presentationsform själv.

De skulle jobba med oss i två terminer. Vi gav dem en ram, man kan inte ha 100 elever som jobbar på helt egna premisser. Ramen var att de skulle titta på vissa årtal – år 0, år 1000 och år 2000 och dessutom göra en framtidsvision om år 2020. De fick jobba utifrån sina kurser, men i övrigt var det fritt.

Under hösten skulle man jobba med frågeställningarna. Design och formgivning tittade på hur man klädde sig år 0 och år 1000, vad man hade för material, vart fick man färger och hur tillverkade man kläder. De jobbade tillsammans med vår textilprofessor och våra museipedagoger. De var i textilkammaren och hittade sådant som är modernt även i dag, bl.a. grå ylle och tovade produkter. De upptäckte mycket som de ville jobba med.

På museet har vi har fått många aha-upplevelser på vägen, och jag fick en själv alldeles i början. När jag söker information är min inkörspport ofta att jag letar i böcker. Men det kan man inte göra med de här eleverna. Dels har många praktiska problem med t.ex. dyslexi, dels vill de inte bläddra i de här jätteböckerna. Vi fick söka andra vägar. De var ute på Internet, de intervjuade människor, de sökte svar i samlingar och utställningar.

Under hela hösten samlade de in massor av faktakunskaper om sitt ämnesområde. Ibland var de på skolan, ibland hos oss i ett rum som vi hade ställt till förfogande. Vårt museum ligger på Östermalm, så det tog tid för dem att transportera sig över staden. Därför fick man jobba över kursgränserna. Svenskläraren och textildesignläraren kunde t.ex. komma tillsammans en hel förmiddag.

Det riktigt spännande kom igång när de skulle bygga utställningen. De visste inte hur den skulle se ut – men de visste hur den *inte* skulle se ut. En utställning ska inte ha massor av jättestora texter, det blir man bara trött av. Man måste kunna sätta sig ner och reflektera över sin omgivning. Det sistnämnda har vi tagit fasta på i museets övriga verksamhet. Vi skapar allt fler möjligheter för besökarna att slå sig ner i utställningarna och sitta och diskutera. Detta var också väldigt tydligt i ungdomarnas utställning; det fanns sittplatser överallt.

Ni kan inte ana vad mycket material de fick fram under hösten. Vi fick sovra enormt mycket för att få in det i utställningen. Det har lärt ungdomarna att det förmodligen finns en anledning till den myckna texten på olika utställningar. Någon vill berätta något, och det ville de också med allt det som de hade forskat fram. De ville visa hur mycket de hade hittat.

Bildvisning från utställningen "Noll koll"

Det var viktigt att de fick synas. Både lärare och elever kallades projektmedarbetare. De fick använda personalingången som alla andra. De fick röra sig i stort sett fritt i museet, och de fick jobba med museipedagoger och museiprofessorer. Dessutom åkte vår personal ut till skolan. Eleverna fick även vara med och rösta fram namnet på utställningen. Vi hade massor av förslag, men det blev slutligen "Noll koll", som kom till utifrån de årtal som studerades och utifrån en dikt som en av flickorna skrev.

Siw Bergh: I Stockholm är "noll koll" ett väldigt vanligt uttryck. Det betyder att man inte har någon som helst aning. Syftet med utställningen var att studera år 0, år 1000, år 2000 och år 2020. Då skrev Sara den här dikten:

Noll koll på livet, kärleken och döden
Vem vet vad som händer?

Rita Hemå: Vi ville använda oss av deras talanger. Det fanns en stor vägg där vi gjorde en graffitimålning (6 x 4 meter). Väggen byggdes av killarna i byggprogrammet. De hade med sina lärare, och lärarna stod för den pedagogiska biten medan vi på museet stod för

faktakunskapen. I det här fallet kunde museets driftsavdelning och vaktmästeri komma med tips och råd, medan byggläraren visade olika byggmoment.

En kille från bildkursen gjorde själva grafittimålningen under en hel kväll och en halv natt. Färgerna är inte så hälsosamma, så han fick göra det när museet var stängt. Vi hade öppnat dörrarna när han jobbade, och vi gjorde vad vi kunde för att han inte skulle må dåligt. Man jag anar att det inte var första gången han jobbade med sådana här färger...

Han hade med sin lillebror och förevisade stolt att han faktiskt fick utrymme att jobba på museet med det här. Det var någon som tog honom på allvar!

Ungdomarna berättade för vår utställningsarkitekt om hur de ville att utställningen skulle se ut. Han försökte omforma det till något realistiskt. De ville ha jättemiljöer, men vi hade ekonomiska och tidsmässiga ramar, så allt gick inte att omsätta i praktiken.

Siw Bergh: Vi startade i september 1999 och hade premiärvisning den 2 maj 2000. I slutet av januari hade vi nog med material för att påbörja det praktiska arbetet. Vi fick dock en månads försening på grund av att Göran Persson behövde en hall på museet för en utställning i samband med Förintelsekonferensen, och det var vi faktiskt glada för!

Rita Hemå: Eleverna byggde intensivt i tre månader, ungefär en dag i veckan.

Jag jobbar jättegärna med ungdomar i den här åldern. Man slås av olika saker hela tiden, bl.a. av hur svårt det är att vara ung i dag. I utställningens början hade man SL-spärrar och en röd lampa, vilket är stor symbolik. De ser tillvaron som ganska svår att ta sig igenom. Det är hela tiden stopp och kontroller. Man måste visa att man har behörighet och man måste vänta på grönt ljus. Och besökarna måste ta sig igenom denna spärr och vänta på grönt ljus för att få komma in i utställningarna.

Det första rummet tog upp nutiden. De fick välja tre miljöer och de valde det egna rummet hemma, staden där de tillbringar mycket tid och naturen. De valde att asfaltera golvet, så vi fick ta in asfaltläggare.

Eleverna åkte ut och fotograferade miljöerna och bilderna drog vi upp på stora textilier. De släpade dit möbler och parkbänkar som de ställde framför sina bilder, och så satte vi upp stora speglar så kan man se sig själv i de här miljöerna.

I nuet var det fullt av ljud, för det är ganska stressigt att vara ung. Teknikkursen tillverkade trattar som besökarna kunde dra ner över huvudet. Där hörde man en massa ljud som en grupp klippte ihop. Uppmaningen "Städa ditt rum" blandades med mobiltelefoner, busstrafik, tutor osv. Dessutom fanns en låda där man skulle stoppa in huvudet och lyssna på avslappnande musik. Men där blev man avbruten av ljudet när mamma satte på dammsugaren...

Jag upptäckte återigen nya saker. När jag tänker på irriterande ljud så är det sådant som ungdomarna inte alls reflekterar över. Jag tycker att biltrafiken i Stockholm är väldigt irriterande, men de tycker att mammas dammsugare är mycket värre.

En grupp jobbade med olika textila material. De tittade på textilhantverk genom tiderna och upptäckte att tovning är något som man har hållit på med i tusentals år, världen över. De ville göra något med tovning, så de lärde sig tekniken.

Detta slutade i en enorm tovad pyramid. De tovade en del material på skolan, men för att få ihop nog mycket tovad ull så fuskade vi lite och beställde också färdig tovad ull till detta verk. Verket heter "Flykten från mediasamhället", och i pyramiden kan man krypa undan, sätta sig och fundera över varför världen ser ut som den gör.

Några läste in sin kurs i religion hos oss. Man tittade på forntida religioner men också på dagens religioner. De satte ihop montrar med föremål från världsreligionerna.

På Fogelströmska gymnasiet har man en elevgrupp med totalt 30 romer, och vi hade en grupp med sex romer. De ville forska om sin kulturella bakgrund, eftersom de kände sig missförstådda. Nu fick de möjlighet att visa upp sig på sina egna villkor. De lät sy upp en dräkt och forskade om sin bakgrund och sina traditioner.

En grupp jobbade med antivåldsfrågor. De byggde upp dels en modern rättegångssal där de har spelat rollspel under året, dels en tingsplats för 1000 år sedan. Under utställningen spelade man upp ett rollspel på tingsplatsen inför publik, om hur ett ting gick till för 1000 år sedan utifrån Västgötalagen. De hittade på en historia och forskade kring den.

Man byggde även upp ett vikingahus, där man spelade upp en multimediaföreställning – "Tors hämnd". Man skrev manus och man använde video, digitalbild och rollspel i en föreställning om när guden Tor blev av med sin hammare.

En del av utställningen handlade om framtiden. Här samlade vi dikter, sagor och berättelser från eleverna. De hade arbetat med materialet på svenskan och även översatt en del material. De hade också arbetat med olika material som vi kan tänkas ha omkring oss i framtiden.

Siw Bergh: Även om utställningen är slut nu, så fortsätter samarbetet i olika former, och det får även nya former. Det har varit ett väldigt fruktbart samarbete!

Christer Bjerregård: Några barn som vi har hört om i dag förstod redan när de var sex år varför de gick i skolan. andra fick vänta i 14 år. Jag är övertygad om att några av era elever inte har förstått varför de går i skolan förrän nu.

Arkiv och skolor i Värmland, Karlstad

Alain Droguet, Annki Schagerholm Holgersson och Olle Nilsson (projekt 97/262). Projektet presenterades i Karlstad.

Alain Droguet: När jag kom till Värmlandsarkiv 1995 bad den dåvarande arkivchefen att jag skulle vara projektledare för ett projekt om arkiv och skolor i Värmland. Vi har en lång tradition av samarbete mellan arkivinstitutioner och skolor i Frankrike – en tradition som började för 50 år sedan och som sedan har utvecklats.

Tillsammans med Folkrörelsernas arkiv sökte vi pengar från Stiftelsen framtidens kultur för att inleda projektet. Vi fick pengar och inledde ett samarbete med mellanstadiet och högstadiet. Vi insåg att vi själva inte hade den pedagogiska kompetensen, och valde därför att anställa lärare med både pedagogisk kunskap och kunskap om arkivvärlden. Därför anställde vi Olle Nilsson som är högstadielärare och dessutom en mellanstadielärare i Kristinehamn.

Det hela var väldigt intressant och gav bra resultat, så vi ville gå vidare och försöka få fotfäste i gymnasieskolan. Vi fick ytterligare pengar för att driva projektet vidare. Vi jobbar också gentemot lärarutbildningen vid universitetet.

Annki Schagerholm Holgersson: Jag har min bakgrund inom arkiv och forskning. Jag är även gymnasielärare och kom tillbaka till arkivvärlden för att jobba med projektet ”Arkiv och skola”.

Jag vill berätta om mina två forskningsguider och om varför jag tycker att man kan motivera ett lokalthistoriskt forskningsinriktat arbete på gymnasienivå. Jag vill också berätta om elevernas reaktioner. Vi har hållit på i tre år, så vi börjar få erfarenhet.

Jag har gjort två forskningsguider. Den första är en lokal guide som heter ”Barn på tröskeln till välfärden”. I den arbetar eleverna med lokalt material från Arvikatrakten. Jag har även bearbetat den till en nationell version som heter ”Hjälp åt barn i nöd”. Där finns lärarhandledning, kommenterade frågeställningar, litteraturhänvisningar och källmaterial som eleverna behöver för sin forskning.

Eftersom det rör Arvikamaterial försöker jag att leda ut eleverna till egen forskning under rubriken ”Forska vidare” där de själva kan forska i sin egen närmiljö.

Det handlar alltså om lokalthistorisk forskning. Så fort gymnasieelever öppnar en bok kallas det forskning i dag. Det är ett modeord. Men forskning är att ta fram *ny* kunskap om något, och det är vad eleverna får göra i det här arbetet.

Historia är ett ämne där det har skett neddragningar i skolorna. Det finns inte så många timmar kvar. Då gäller det att väl kunna motivera varför det är viktigt med ett lokalthistoriskt forskningsinriktat arbetssätt för gymnasieelever. Jag har formulerat det som några uppmaningar:

1. Kom in i historikerns verkstad och se hur kunskap blir till! Med detta arbetssätt får eleverna själva prova på att forska. De får komma in i arkivet, historikerns verkstad, och arbeta med

ett obearbetat källmaterial. Sedan får de strukturera och presentera det i skriftlig form som en forskningsrapport.

I forskningsguiderna har jag haft välgörenhetsorganisationer som tema. Dessa kom i slutet av 1800-talet – via Stockholm och ut i landsorten. Sverige höll på att demokratiseras, men demokratin och parlamentarismen hade inte fått sitt genombrott. Vårt socialförsäkrings-system var inte utbyggt, utan det privata stod för mycket av välgörenheten. Många verksamheter som vi i dag tycker är självklara att kommun, stat och landsting ska ha ansvar startade i form av en välgörenhetsförening.

2. *Gräv där du står!* Den uppmaningen hörde man på 1970-talet. Man skulle forska om sin egen historia. Och det här är något som tilltalar eleverna i väldigt hög grad. När de kommenterar och utvärderar sina forskningsprojekt så skriver de ofta: ”Vad roligt att forska om min egen stad. Nu fick jag reda på saker som jag inte hade en aning om!”

Det handlar om närhet. Eleverna kan identifiera sig med det de forskar om. Historia för elever, även på gymnasienivå, är ofta något väldigt abstrakt. Men här kommer historien ner på en hanterbar och konkret nivå. De har känt igenom platser och t.o.m. efternamn på personer. Det har varit en tändande gnista.

3. *Lyft fram den lilla människan i historien!* Man ska fokusera på den lilla människan. Ungdomar tycker om att läsa hur vanligt folk har haft det. De behöver se att det inte bara är kungar och politiker som har skapat historien. Jag vill också särskilt belysa klassamhället som var en realitet för bara 50 år sedan.

4. *Se det stora i det lilla!* Ska man motivera lokalhistorisk forskning på gymnasienivå, måste man kunna se det stora i det lilla. Man måste se att gräsrötternas historia hänger ihop med historia på riksplanet och världshistoria. Under andra världskriget bildades hjälpkommittéer för Finlands barn över hela Sverige. Vi tog hit massor av finska barn som fick ett hem här. Där går värmlänningarnas och svenskarnas vardag in i världshistorien på ett väldigt konkret sätt.

Bildvisning från olika historiska miljöer i Arvika samt gamla dokument

Många elever smittas av en forskarglädje. Jag får in väldigt många bra rapporter, och jag vill särskilt nämna en.

En kille forskade om Värmlands hjälpkommitté för Finlands barn. Vi hade ett väldigt fragmentariskt källmaterial om syskonen Möller som kom hit från Finland under 1940-talet. Vi visste inte mycket mer än vad de hette, vart de kom ifrån, vilka de kom till och att fosterföräldrarna bodde i Sunne.

Han kombinerade detta med litteratur på området och skrev en skildring om hur barnen Möller kan ha upplevt den här tiden. Men jag märkte direkt att han inte nöjde sig med det här, utan han ville gå vidare.

En dag kom han och sade till mig: ”Jag tog telefonkatalogen för Sunne. Där gick jag igenom alla som hade samma efternamn som fosterföräldrarna, och sedan ringde jag upp dem.”

Han fick på det viset kontakt med fosterföräldrarnas barn, som kunde komplettera bilden. Då fick han reda på den första nyheten – det var inte två syskon, det var tre.

Fosterföräldrarnas barn hade även haft kontakt med Finlandsbarnen genom åren, men på senare tid hade kontakten avstannat. De trodde att syskonen var döda nu.

Men han gav sig inte med det. Han fortsatte söka, och fick tag på en släkting. Där fick han reda på att ett av syskonen Möller levde, och förmodligen bodde i Stockholm. Men det visade sig att hon hade flyttat till USA där hon var busschaufför. Han lyckades få tag på henne, och gjorde en intervju! Där fick han de sista bitarna i pusslet.

Hans rapport var ett läsäventyr. Det är inte så ofta som man som lärare grips av en elevtext, men jag sträckläste hans rapport för den var så spännande!

Hittar man de här forskartalangerna kan man uppmuntra dem att gå vidare. Några av mina elever har tagit steget fullt ut och forskar själva om emigration, om oäkta barn osv. De har kommit på ämnena själva, och har dessutom skrivit väldigt bra rapporter.

Olle Nilsson och jag ser det här som ett första steg. Vi vet att det fungerar. Nu gäller det att gå vidare. Jag tror att det här är ett bra sätt att levandegöra historia för ungdomar i gymnasieåldern och också längre ner i åldrarna.

Olle Nilsson: Jag jobbar med skolverksamheten på Arkivcentrum, hos Värmlandsarkiv och på Folk Rörelsearkivet.

Jag är högstadielärare som har ett förflutet i arkivbranschen och museibranschen. Redan efter gymnasiet fick jag möjlighet att arbeta med museiarbete av olika slag. Sedan utbildade jag mig till lärare och jag blev utexaminerad för snart 20 år sedan. Då hade jag ännu inte stött på arkiv. Jag hade gjort en del arbeten under utbildningen, men inte sett ett arkivs verksamhet på nära håll.

När jag var i USA ett halvår fick jag för första gången kontakt med arkiv och museum i skolan på ett ganska omfattande sätt, och där fick jag möjlighet att se hur man gjorde läromedel av olika slag och hur arkiv och museer samarbetade.

Jag tog med mig idéerna hem, använde dem i min egen undervisning och försökte hanka mig fram med de möjligheter jag hade. Sedan fick jag lära mig mer om arkiv, och då kunde jag utveckla arbetssättet betydligt.

Jag blev ombedd att hjälpa till med att ta fram studiematerial för högstadiet. Mitt första material hette "Med segel och ånga genom Värmland", vilket handlar om kommunikationer. Det andra materialet heter "Människor på väg". Det tar upp migration, flyttningssmönster och liknande.

Under processen med att ta fram materialen var vi ute i skolan och provade exemplen på olika sätt. Vi hade förebilder från Frankrike, och jag hade med mig en del eget material sedan tidigare.

Jag tänkte berätta om mitt senaste projekt, vilket riktade sig till gymnasieskolan.

En del av vår verksamhet är att hålla föredrag och kurser för lärare. Det har varit ett bra forum för att skapa kontakter. Vid ett sådant tillfälle nappade några lärare från Tingvallagymnasiet i Karlstad på att inleda ett samarbete som startade i höstas.

Det var ett lärarlag som undervisade i företagsekonomi. I årskurs 2 har man en kurs som heter "Företagande och kreativitet", som riktar sig till elever på det samhällsvetenskapliga programmets ekonomiska gren. Kursen är på 30 veckor och har som mål att stimulera eleverna till entreprenörskap och kreativitet. Den ska vara utvecklande för förmågan till analys, förmågan att samarbeta osv. Samtidigt vill lärarna ha en upplevelse- och aktivitetskurs.

Man ville jobba med något som berörde företagande, och man valde Långbans gruvby i Bergslagen. Uppgiften var att utreda eller belysa en företagsform med anknytning till Långban. Man valde Långban för att det är ett gammalt industrisamhälle, en gruvby och en hytta – något typiskt för Värmland under lång tid. Det är också en välbevarad miljö. Det finns ett stort arkiv från platsen och det finns en underavdelning till Värmlands museum. På så vis kunde man få in museet i verksamheten.

När lärarna hade presenterat inriktningen gällde det att kontakta museet och biblioteket och sätta igång arbetet.

Tre klasser deltog i arbetet, som skulle löpa drygt en termin, med introduktion i februari och redovisning i oktober. När det gäller inriktningen på ämnesval skulle eleverna ha stor valfrihet, men de fick olika förslag på vad de kunde jobba med. Tyngdpunkten var att eleverna skulle arbeta metodiskt och utåtriktat samt söka information hos olika institutioner. Man skulle dessutom föra dagbok under arbetets gång.

Arbetet kunde också vara en grund för specialarbetet i årskurs 3 om man så önskade.

Vi valde att hålla introduktionen ute i klasserna, eftersom ett arkiv kanske inte alltid är en helt lättillgänglig miljö. Jag utgick från min tid vid gymnasiet och tiden strax efter – vad ett sådant arbetssätt hade gett mig och hur det hade fångat mitt intresse. Jag ville visa att det kan vara utvecklande på många sätt, inte bara att man får arbeta annorlunda, utan att man också får kontakt med personer och institutioner som man vanligtvis inte möter i de åren. Jag försökte måla upp en bild som var så attraktiv som möjligt. I dessa tre klasser var det 27 elever som slutligen anmälde sitt intresse.

Så var det dags för studiebesök på Arkivcentrum. Vi mobiliserade alla krafter för att ta emot eleverna på bästa sätt. Nästa steg var ett besök på museet. Eleverna fick besöka den industrihistoriska delen av basutställningen, museiarkivet, biblioteket och faktarummet.

Senare var det dags för ett besök i Långban. Vi åkte upp en heldag där eleverna fick möjlighet att ta del av miljön och söka kontakt med personer. Vi fick hjälp av museets avdelning, och eleverna fick en studieplan och en arbetsordning att gå efter, bl.a. med förslag på inriktningar att jobba med.

Inledningsvis hade vi handledning för eleverna ute i skolan, där vi satt i grupper och diskuterade vad som var möjligt och vad de hade för önskemål.

Vi märkte ganska snabbt att de ville jobba med människornas vardagsliv och sociala förhållanden – sjukvård, rättsväsende, brott och straff, föreningsverksamhet, frikyrklig verksamhet osv. Vi fick en bra spridning.

Så småningom började eleverna komma till arkivet. De fick boka in sina besök så att de fick direktkontakt med oss. Vi gav dem starthjälp, så att de kände till personalen och lärde sig rutinerna. Så småningom växte det fram en elevhylla i arkivet, med material som de skötte

själva och som de använde när så behövdes. På arkivet finns även ett bibliotek och en bibliotekarie som hjälpte till, och vi lånade in en del material utifrån.

Ett exempel på hur en grupp jobbade:

Några elever arbetade med bouppteckningar från Färnebo härad i Långban. De tittade på bouppteckningar från slutet av 1700-talet och slutet av 1800-talet. Sedan undersökte de hur det fungerat i dag.

Gamla bouppteckningar är väldigt detaljerade. Man kan se precis vad människor hade för ägodelar och vad som fanns i ett hem. Eleverna jämförde hur föremål hade förändrats över tiden, t.ex. bruksföremål, och de jämförde olika samhällsklasser. Det här var både tacksamt och konkret, och det fängade deras intresse.

Ibland stötte de på saker som de inte visste vad det var, och då kunde museet komma in. De fick hjälp av den antikvariska personalen vid Länsmuseum med en del föremål – vad det var och hur det användes. De fick komma till kulturlagret utanför Karlstad och titta på sakerna, ta kort, lära sig att dokumentera föremål och beskriva dem.

Gruppens arbete avslutades med att de fick berätta om sina resultat på historiedagarna för en dryg månad sedan. Läraren var med och lyssnade och fick ta del av den redovisning som de gjorde med hjälp av bland annat multimedia.

Vi gick igenom erfarenheterna så sent som i förrgår kväll, och konstaterade att det är långt till Långban... Vi var där en gång med eleverna och det är för lite. Samarbetet med museet var däremot väldigt lyckosamt. Vi gav varandra draghjälp. Museet tyckte att det var positivt att jobba med äldre ungdomar, eftersom deras pedagogiska verksamhet i dag mer gäller de mindre barnen.

Arbetena har börjat komma in och jag har tagit del av några. Vissa håller en väldigt hög kvalitet. Andra har inte riktigt mäktat med. Jag har sett att en del elever har utvecklats märkbart under året. De har fått ett självförtroende när det gäller sådant här arbete. Det är iakttagelser som jag också har gjort i min egen undervisning tidigare.

Nu vill man gå vidare och arbeta med närmiljön i Karlstad. Den här gången ska vi väva ihop det med fler institutioner för att visa bredden. Vi vill få ungdomarna att delta i olika processer i kommunen. Vi vill jobba från nu till då, och ha så stor spännvidd som möjligt när vi går ut och erbjuder det här.

Diskussion och publikinlägg

Christer Bjergergård: Ni säger att man kan det här i Frankrike, och Olle Nilsson har varit i USA och hämtat erfarenheter. Är det här arbetssättet mer vanligt i andra länder?

Jag som skolledare har ärligt talat tappat arkiven i min roll, och jag tror att det finns fler som kan intyga det. Siw Bergh, brukar du jobba med arkiven i Stockholm?

Siw Bergh: Inte så ofta...

Alain Droguet: Det är vanligare i Frankrike.

Agneta Stolpe: Vi har hört Siw Bergh och Rita Hemå berätta om ett gymnasium i Stockholm som har jobbat med Historiska museet, och Tingvallagymnasiet i Karlstad har tillgång till Läns museet. Hur jobbar ni gentemot de mindre kommunerna, som kanske har 10-15 mil till arkiv och museum?

Olle Nilsson: Den här skolverksamheten bygger man inte upp på kort tid. Det går inte att komma till snabba resultat.

Vi har börjat ta olika steg för att nå kommunerna ute i länet. Jag har t.ex. varit runt till skolcheferna i Värmland och jag har pratat vid nästan alla rektorsmöten. Vi försöker att få kontakt med biblioteken på de större orterna – vi hade en information till kommunbibliotekarierna för några veckor sedan tillsammans med museets personal. Vi har även föreslagit gemensam information för lärare och bibliotek ute i Värmland. Vi skulle vilja få in kommunarkiven i det här också. De är en viktig lokal resurs.

Det är viktigt att man ser det här utifrån varje kommun eller plats – vad finns det för resurser just där? För det finns stora resurser. Jag har själv jobbat i Kil utanför Karlstad och det var en fantastisk metropol med det lilla biblioteket och ett digert kommunarkiv.

En tanke är att biblioteken har inlåningsrätt på material, ett annat tanke är att det ska finnas instruktioner och guider som man lätt kan ta till sig – både kulturfolk och lärare.

Sedan måste det finnas utåtriktad verksamhet. Vi måste ut i lektionssalarna och hjälpa till med att få igång verksamheten. Vi kan inte driva någon egen verksamhet, men det måste till baser ute i länet.

Ulf Bexell: Att man inte har fått in arkiven som en regional kulturinstitution är ett typiskt exempel på när svensk kulturpolitik har misslyckats. Arkiven borde finnas med som en naturlig del.

Ni visar med lysande exempel på hur arkiven kan arbeta. Därigenom tror jag också att de kan få sin plats så småningom. Även i Östersund arbetar man på ett bra sätt. Det här är ju lika viktigt som vilken annan kulturföreteelse som helst!

Alain Droguet: Man ska inte koncentrera all kraft till residensstaden, och det är något som vi har varit medvetna om hela tiden. Därför anställde vi Olle Nilsson i Kil, som också jobbat vid en skola i Sunne, och en mellanstadie lärare i Kristinehamn. Vi har även anställt Annki Schagerholm Holgersson i Arvika. Vi täcker inte hela länet, men vi försöker sprida våra insatser.

På samma sätt försöker vi anordna kurser för alla intresserade lärare från hela länet. Det är viktigt att nå så brett som möjligt. Men det är svårt.

I Värmland för man en väldigt barn- och ungdomsvänlig politik på landstingsnivå. Det gäller inte bara sjuk- och tandvård, utan även annan verksamhet. Vi startade projektet med bidrag från Framtidens kultur, men vi har lyckats permanenta verksamheten genom bidrag från vår förvaltning inom landstinget. Det är än så länge i ganska liten omfattning, det täcker kanske en halvtidstjänst totalt, men det är bättre än ingenting.

Anne Ljungdahl: Jag är bibliotekarie. Jag tycker ni gör ett fint jobb, och ni nämnde att ni har haft kontakt med kommunbibliotek. Men det finns också skolbibliotek – använder ni er av dem? I Karlstad har ni en alldeles fantastisk gymnasiebibliotekarie. Den målgruppen

kan man använda ännu mer. Det händer väldigt mycket. Skolverket satsar mycket på ”språkrum” som det kallas.

Kommunbiblioteket kan fungera som mellanhand men man har inget uppdrag, utan man gör så gott man kan.

Olle Nilsson: Vi har sedan tidigare haft kontakt och genomgångar med skolbiblioteken i Karlstadregionen. Vi började med dem, men sedan ville vi gå vidare med kommunbiblioteken som vi har haft en hel del samarbete med här i Karlstad.

Annki Schagerholm Holgersson: Vi har nu tagit det första steget. Vi har visat att ett sådant här arbete fungerar, eleverna tycker det är roligt och de vill fortsätta. Men ska man hålla på med arkiv ska arkivet finnas där eleverna är. Om man tänker sig forskaruppgifter, så ska det vara arkivmaterial som elever i kommunerna kan få tag på. Då är kommunbiblioteken en guldgruva. Det finns en väldigt stor resurs där, som jag tror är viktig att använda i framtiden.

Rita Hemå: Ska man öppna dörren inifrån eller utifrån? Det är så många som har mycket att ge skolan, men skolan kanske inte efterfrågar det i den omfattning som det bjuds. Jag tycker att arkiv är en självklarhet, när man ska lära barn och ungdomar att tänka analytiskt och källkritiskt. Vilken guldgruva!

Christer Bjerregård: Vem öppnar dörrarna och hur gör vi det? Det finns många dörrar som borde öppnas och som har gläntats på, och som har stängts igen. Ibland handlar det om pengar, ibland om intresse.

Annki Schagerholm Holgersson: Gymnasielärare är fullt upptagna med att omorganisera allting, och de är hela tiden med i en massa projekt som skolledarna prioriterar. Jag tror inte att man kan lägga ansvaret på lärarna. Jag tror däremot att lärarna behöver väldigt handfast hjälp. Många lärare är osäkra när det gäller arkiv, och då vill det till att man tar steget. De flesta lärare har ingen lust att ägna halva sitt sommarlov åt att preparera forskaruppgifter åt eleverna.

Ska man nå ut till läraren i gemen bör man ha ett slags forskningsguide som fungerar som en kokbok som man kan följa steg för steg. Där ska finnas frågeställningar, kommentarer, litteraturhänvisningar, källmaterial – konkreta råd och tips, så att inte lärarna känner att allt hänger på dem.

Christer Bjerregård: Var eleverna själva med och valde Långban?

Olle Nilsson: Jag tror inte det, men skolorna måste själva hantera hur man vill lägga upp arbetet. Naturligtvis diskuterar man inriktning och sådant med oss, men det är viktigt att mycket kommer från skolan. Förhoppningsvis är det förankrat hos eleverna, men det känner jag inte alltid till.

Jag har två roller i det här arbetet. Jag är lärare själv, men det kan jag inte vara i en grupp som den jag berättade om. Jag ska istället vara handledare och hjälpa till inom den satta ramen. Det kan vara en ganska svår roll, särskilt när jag har jobbat såhär själv i mina egna klasser och sett vad som fungerar och framför allt, vad som inte fungerar.

Alain Droguet: Det är självklart att arkiv utvecklar analytiskt och källkritiskt tänkande hos eleverna. Men arkiven kan också utveckla andra färdigheter. Ofta drar man likhetstecken mellan arkiv och historia. Men arkivhandlingar kan komma till användning i många andra ämnen framför allt på mellanstadiet – språk, matematik, bild, estetik osv.

Arkiv kan lyfta fram elevernas kreativitet och skaparglädje. Det finns mycket att göra utifrån olika aspekter som man kan väva samman. Det är inte bara museum, arkiv och bibliotek som ska samarbeta – det finns många andra samarbetsmöjligheter.

Marie Ganslandt: Något som jag har haft stor glädje av, och som man kan samarbeta med när det gäller källforskning, är stadsarkitektkontoren.

I ett projekt där vi studerade närmiljö, kartlade mellanstadiet näringslivsstrukturen i en stadsdel. Det skedde på ett ganska opretentiöst sätt, men det blev ett väldigt intressant resultat som jag aldrig tror att planeringsavdelningen skulle haft möjlighet att ta fram.

I Ulricehamns kommun vänder man sig från stadsarkitektkontorets sida till gymnasiet och ber om hjälp att få saker kartlagda. Tingsholmsgymnasiet i Ulricehamn har bland annat varit med och digitaliserat en bevarandeutredning.

Ofta när man arbetar på en skola med ett projekt, så upptäcker man att det finns ett behov av en forskarstation och arkivmöjligheter på skolan. Men ibland är projekten så processinriktade, och lärarna så angelägna om att arbeta på ett annat sätt nästa år, att materialet och processen betraktas som förbrukade när jobbet är gjort. Men utifrån en respekt för elevens arbete borde man ta hand om det på något sätt, och det finns även en stor kunskap i själva processen. Därför brukar jag uppmana skolorna att man ska ordna forskarstation och arkivmöjlighet. Det finns många sätt att skapa respekt för vad elevernas arbete kan användas till.

Tullan Gunér: Det är glädjande att arkiven finns med i diskussionen! Förut har arkiven legat utanför när man pratat om kulturinstitutioner. Det finns en stor okunnighet och okunskap om arkiven, bl.a. på grund av att arkiven har en annan geografisk struktur.

Museerna har också arkiv, men vi har inte tillräcklig kompetens att sköta dem. Det vore en stor fördel om man kan koppla ihop det.

Det finns trots allt en fundamental skillnad mellan arkiv och museum. Arkiven hade ingen pedagogisk uppgift från början. Deras uppgift var att arkivera. Om ni sätter lås på dörren så finns arkivet kvar. Men museerna har ett pedagogisk uppdrag – att bevara, vårda och visa. Det är olika, mer eller mindre folkbildande, syften från början.

Denho Özman: Andra och tredje generationens invandrarbarn har ett stort behov av att slå rot där de bor. De är varken invandrare eller svenskar. Att låta dem forska och känna sig som en del av området där de bor, är den bästa inkörsporten till att integrera dem i samhället och synliggöra dem.

Någon sade att man ska vänta tills skolan gör en förfrågan. Men skolan är så engagerad i sina scheman. Det är bättre att samhället, i det här fallet arkiven eller museerna, erbjuder sina tjänster till skolor och kommuner, så att man berikar deras vardag.

Pia Paglialunga: Det är jätteviktigt att ta tillvara alla bra initiativ – oavsett om de kommer inifrån eller utifrån. Men det också viktigt att vi hela tiden försöker att ha vår egen

förankring i vad vi själva ska ha ut av en verksamhet. En institution bör titta på varför man vill jobba med ungdomar, så att man inte blir för självgod. Man måste fråga sig varför man behöver kontakten med de unga människorna i sin verksamhet. Man måste stå med båda fötterna i sin verksamhet och målsättning.

Ska det bli bra möten måste man titta på sina egna bevekelsegrunder. Då kan det hända intressanta saker.

Jag efterlyser resurspersoner någonstans mellan de här världarna, som kan hjälpa till att guida de goda idéerna och samla erfarenheter från olika lyckanden och misslyckanden, så man slipper att upprepa samma misstag allt för många gånger.

Anne Ljungdahl: Jag vill tacka för en väldigt givande dag! Jag måste fråga dig, Annki Schagerholm Holgersson, om du menade att det är bättre att gå till kommunbiblioteket än till skolbiblioteket?

Annki Schagerholm Holgersson: Nej, skolbiblioteken är också en resurs.

Anne Ljungdahl: Bra. Jag vill framhålla att det händer mycket med skolbiblioteken nu, och att det är en viktig del.

Annki Schagerholm Holgersson: Ja, för dem som har ordentliga skolbibliotek. Det har vi t.ex. inte i Arvika.

Christer Bjerregård: På en skola i Stockholm har man placerat stadsdelsbiblioteket vägg i vägg med skolbiblioteket, men världarna möttes inte ändå...

Kultur – en lösning på lärarbristen?

Christer Bjergegård

Jag ska prata om lärarbristen. Det är helt ok om ni avbryter mig och säger: ”Ja, men det där gör vi redan!” Mycket av det jag kommer att prata om finns redan i våra tankar och även i handling, och den modell som jag så småningom ska presentera är inte färdig, utan det är en tanke som har massor av fallgropar att diskutera.

Först en presentation. Jag är mellanstadielärare som har varit verksam hela mitt liv i skolmiljö – som lärare, som skollärdare och med pedagogik i skolan på olika sätt. Det började i en byskola på Gotland där min mamma var min första fröken och min pappa var min första magister.

Utefter vägen har jag arbetat i ganska tuffa områden, bl.a. i Flemingsberg utanför Stockholm. Jag var lärare och så småningom biträdande rektor i Vårby Gård och Flemingsberg.

Sedan flyttade jag till Stockholm. Man sökte någon som kunde hålla ihop alla praktisk-estetiska ämnesinriktade lärare i Stockholm, det rör sig om några tusen personer. Man hade en annons ute i hela landet där man sökte någon som skulle hitta gemensamma former för de olika verksamheterna. Alla bildlärare i Stockholm förordade en bildlärare på tjänsten. Motsvarande gjorde man från idrottsidan, musiksidan osv. Det gick några månader, sedan ringde man och frågade om jag kunde ta det, eftersom jag inte var något av ovanstående...

Det var en spännande period i mitt liv där jag mötte några av mina största favoriter vad gäller pedagoger utanför skolan – inte minst museipedagogerna som ingick i teamet. Vi hade bland annat träffar med alla museer i Stockholm.

Sedan inföll den absolut roligaste tiden i mitt liv såhär långt – när jag var rektor i Bredängsskolan söder om Stockholm. Det är en ganska stor skola med alla stadier. Det finns 35-40 olika nationaliteter i området och det är ganska tungt rent socialt. Jag skrev kontrakt med min familj om att jag skulle jobba där som rektor i fem år. Det var nästan precis vad jag gjorde.

Efter det har jag varit i Södertälje, där jag arbetade som något som nog kan liknas vid barn- och ungdomschef med utvecklingsansvar.

Efter tre år är jag tillbaka i Stockholm inom central administration. Min titel är strateg, men jag har egentligen ingen aning om vad jag ska göra med den benämningen...

Jag har nyligen varit i London med min politiske chef Jan Björklund, som är ganska känd i skolvärlden. Han är folkpartistiskt skolborgarråd i Stockholm och han vill förändra skolan på sitt sätt. Vi var i London bl.a. för att titta på hur man mäter kunskap och kvalitet i skolan.

I England har man inspektörsverksamhet, och vi fick en del frågetecken med oss hem. Det visar sig nämligen att fyra rektorer i det engelska skolsystemet har tagit livet av sig på grund av inspektionerna bara i år. Det finns fallluckor i verksamheten som man måste passa sig för.

Jag har alltså arbetat som skollärdare i ganska tuffa områden, och jag har märkt att man får en annorlunda lärarkår i sådana skolor. Man får en kår som *måste* bry sig, en lärarkår som måste tänka nytt och göra djärva hopp. Törs man inte det, så slutar man antingen självmant eller ser man till att man inte finns med i verksamheten. Det går inte att låta bli att bry sig i de riktigt tunga områdena.

Det här kan reta en och annan av mina kollegor i Stockholms innerstad. De tycker att de har det nog så tufft. Och det är klart att det är svårt att jämföra skolorna. Det finns andra saker som är tuffa hos dem – tungt föräldrtryck vad gäller kunskapsinläringen osv.

På vägen har jag ofta hamnat i situationer som handlar om praktisk-estetiska ämnen och om hur man kan använda dessa ämnen för att utveckla barnens kunskapsinhämtning. Jag är inget annat än amatör i tänkandet, men det är roligt att få tänka som amatör ibland!

Av någon anledning har jag ofta hamnat i ämneskombinationen matematik – kemi – fysik – biologi. Det är absolut inte mina specialområden – snarare tvärtom. Det är ämnen där det är svårt med lärare och också svårt att få ämnena intressanta, och ibland undrar jag om det går att kombinera dessa ämnen med praktisk-estetiska ämnen och den kunskap som finns där.

Jag har några favoritexempel som jag vill berätta om.

När jag jobbade första gången i Stockholm mötte jag Birgitta Stapf på Vasamuseet, en museipedagog som har fått mig att förstå att man kan göra nästan vad som helst på ett museum!

Första gången jag mötte Birgitta var när hon tillsammans med några barn från Hjulstaskolan i Stockholm inbjöds att åka till FN i New York. Där skulle man berätta hur man jobbar med miljöfrågor i svenska skolor. Då fick jag veta att årskurs 5 på Hjulstaskolan varje år på våren planterar kål i blomlådor på sin skola. Sedan åker barnen in till Vasamuseet som har en liten trädgård, och sätter ut sina kålplantor. Hela sommaren sköter man plantorna och på höstkanten har man skördefest! Man skördar kålen, tillreder soppan och har fest tillsammans, på en kopia av ett av Vasas skeppsdäck.

Man kan ringa Birgitta Stapf, presentera vad som helst och fråga om hon kan hjälpa till. Det tar några minuter, och sedan föreslår hon ett upplägg för 3-4 besök. Om du säger att ni ska läsa om rymden tar det två minuter tills hon kommer med ett färdigt förslag, där eleverna bl.a. får lära sig hur man navigerade efter stjärnorna förr.

En av mina andra favoriter är bild och form-klasserna på Eriksdalsskolan i Stockholm. Det kan diskuteras, och diskuteras mycket, om man ska ha sådana specialklasser. Men tanken var att bild och form-klasserna på Eriksdalsskolan skulle stå som modell för andra skolor. Klasserna har samma modell som musikklasserna på Adolf Fredrik, där man får söka in.

Det var rätt segt att få in klasserna på skolan, och de behandlades till att börja med som något som katten släpat in. I dag har de funnits i sex-sju år, och det har visat sig att eleverna i dessa klasser har högre snittbetyg än elever i parallellklasserna. Det är en väldigt skön signal!

När jag började på Bredängsskolan funderade jag över vad som gjorde att en del elever kom tillbaka varje höst, när de har gått ut nian på våren, och sade: ”Gymnasiet var inget för mig, kan jag inte få gå här igen?”

Detta var de mest utslagna eleverna, de som när de lämnade nian sade: ”Skönt, nu ses vi aldrig mer!” Men de dök upp igen och ville hämta in sin kunskap.

Då fick jag min första kontakt med Stiftelsen framtidens kultur. Jag sökte pengar för ett projektet Lärkan, där vi samlade ett tjugotal ungdomar från hela Stockholm som hade gett upp någonstans i högstadiet. Vi försökte få tillbaka dem till ett tionde skolår efter nian. Det kallades individuellt gymnasieprogram men det hamnade hos mig på Bredängsskolan.

Vi skrev kontrakt med eleverna. De skulle börja kl. 09.00 varje dag och stanna till kl. 17.00. De skulle representera Stockholm i en show som skulle åka landet runt, och de skulle få lära sig massor om hur man producerar en show. I gengäld skulle de ställa upp på en stenhård kurs i svenska, engelska och matematik.

Jag sökte pengar hos Stiftelsen framtidens kultur, det kom ett ja och vi brakade iväg på vår turné med det här gänget!

Namnet Lärkan kommer sig av att de skulle möta lärkan i Malmötrakten på våren, på sin världspremiär på Rosengårdsskolan. Sedan skulle de stanna till och sjunga, samtidigt som de var ute på sociala besök i skolor och ålderdomshem. De skulle bo i schyssta familjer, vilket en del av dem aldrig hade gjort, äta frukost med familjen på morgonen osv. Sedan skulle bussen resa norrut genom Sverige, med 5-6 nedslag runt om i landet. Man följde alltså lärkans väg upp genom landet.

De gjorde det här, och det var fantastiskt!

Nu har Bredängsskolan varit igång tre-fyra år. Av de första tolv eleverna första året gick alla vidare till nationellt program och fixade gymnasiet, så det har sparat samhället några miljoner kronor...

I dag är det 20-25 elever per år som deltar i verksamheten och Lärkan drivs med kommunens pengar. Det är inte så dyrt, det finns inga extra medel tillsatta, förutom att man styr in lite förhöjd skolpeng.

Lärkan stärkte eleverna! De hade aldrig tidigare lyckats att synas utan att använda ”fel” metoder, med våra mått mätt. Men när de hade sin världspremiär i Rosengård fick de skriva autografer. Lyckan var total!

Nu ska jag gå in på ämnet för dagen – ”Kultur en lösning på lärarbristen?”

Jag ska prata om huruvida skolan i högre omfattning kan använda extern pedagogkompetens eller pedagogkompetens som ibland ligger i strykclass, där man t.ex. stryker dans på schemat. Kan man växla in dansen i skolans verksamhet genom att använda befintliga pengar på ett annat sätt? Hur får vi in en fastare organisation av pedagoger som i dag finns runt skolan men som aldrig kommer in?

Jag har ett uppdrag åt Stiftelsen framtidens kultur, och det är läsa de ansökningar som handlar om skolan. Vi är flera som jobbar med detta. I år kom ett par hundra ansökningar som handlade om skolan i någon form. Ansökningarna motsvarande fem miljarder kronor, och stiftelsen delade ut 49 miljoner kronor. Det finns alltså ett enormt glapp.

När vi läser ansökningarna söker vi efter nytt tänkande. Ibland läser man en ansökan som känns spännande, och så ser man att de söker 32 000 kronor. Då funderar man över varför de inte sökte mer....

Men de flesta ansökningshandlingarna bygger på två saker. Det ena är ”Hjälp mig, jag har inget jobb. Jag vill in i skolan med min idé.” Man söker medel för sin idé men också för sin överlevnad. Den andra typen av ansökningar handlar om att kommunerna har sparats och sparats. Och så vill man att Stiftelsen framtidens kultur och andra institutioner ska rädda det som räddas kan, eller göra det som man tar bort. Och det är inte stiftelsens uppdrag.

Stiftelsen har därför diskuterat hur man ska få ansökningar som ger nya vinklingar på de här ämnena.

I våras satt några stycken på en pråm i Stockholm och pratade med Gunnar Svensson, Stiftelsens ordförande. Vi spånade på olika idéer som man skulle kunna vidareutveckla. I samma veva hade statistiken kommit om lärartillgång i dag, och det var då vi började prata om huruvida man kunde göra något åt lärarbristen.

Jag har inte kostnadsberäknat min modell. Jag vet inte ens om den går att genomföra. Ta den och spinn vidare, så hörs vi igen om ni tycker att den är något att ha. Men ju mer jag själv har funderat på det här, desto säkrare blir jag på att jag skulle ta idén om jag var rektor på en skola.

Lite statistik till att börja med:

Tabell 1– tjänstgörande lärare per skolform, läsåret 99/00

Skolform	Samtliga skolor			Fristående		
	Totalt	Obehöriga Antal	Andel %	Totalt	Obehöriga Antal	Andel %
Grundskola	88 260	13 225	15	3 078	1 113	36
Gymnasieskola	26 560	5 495	21	1 174	634	54
Komvux, SSV	8 846	2 575	29	-	-	-
Sär- och spec, särvux	4 781	636	13	-	-	-
SFI	1 158	454	39	-	-	-
Summa	129 605	22 385	17	4 252	1 747	41

Tabellen ovan är från 1999 men det ser inte annorlunda ut i dag. Det här är Skolverkets statistik, och man kan se att det förra året fanns ca 129 000 lärare i Sverige. Av dem var ca 22 500 obehöriga, vilket motsvarar 17 procent. Men det jag egentligen bryr mig mest om är grundskolor och gymnasieskolor, och där är andelen 15 procent för grundskolan och 21 procent för gymnasiet. Beräkningar visar att det kommer att fattas 35 000 lärare om några år...

Man kan ifrågasätta begreppet obehörighet. Jag tänker inte gå in på det, mer än att några av dessa naturligtvis är obehöriga enbart i just sitt ämne. Det kan vara en NO-lärare som inte har kemi men som ändå undervisar i det. Det är inte dem jag pratar om, men minns att de finns med i statistiken.

I tabellen syns också att andelen obehöriga lärare är högre för fristående skolor, vilket beror på att de har större chans att anställda vem de vill ha.

Ytterligare lite statistik:

Tabell 2 – antal lediga tjänster i olika delar av landet i juni 1999:

	Gymnasiet	År 1-7	År 4-9
Uppsala	137	119	79
Skåne	138	55	93
Norrbottn	74	32	33

Det här är siffror från Lärarnas tidning.

Det finns 26 procent fler lediga tjänster år 2000 jämfört med 1999. Av de 22 500 obehöriga lärarna i tabell 1, så var 41 procent yngre än 35 år. Det kan säkert vara ett lyft, men det ger också en signal om att vi använder dem som kommer direkt från gymnasiet. Av dessa har 38 procent aldrig arbetat som lärare. Den siffran skrämmer mig mest.

Det här medför ett våldsamt tryck på det svenska skolsystemet och på dem som är där. Länstidningen i Södertälje hade, precis som alla andra svenska tidningar, artiklar om skolan i augusti. I Södertälje hade man gjort en enkät som visade att 70 procent av lärarkåren egentligen ville byta jobb. Om den siffran stämmer över landet vet jag inte, men rektor Sonja Norman pekade på något som är viktigt att komma ihåg när hon sade:

”Om det inte finns behöriga lärare och allt fler obehöriga undervisare, blir bördan för de behöriga bara tyngre och tyngre. De utbildade lärarna fungerar ofta som handledare åt de nya”.

Man måste dels engagera sig i sin egen verksamhet och sina egna barn, dels hjälpa dem som är obehöriga. Man bränner ut sig. De som kommer ut från lärarhögskolan möter en värld som de inte har räknat med. Många lärarkandidater orkar inte mer än ett par månader efter sin examen. Sedan hoppar de av.

Det har hänt så oändligt mycket inom skolans värld som gör att det är näst intill omöjligt att jobba som man alltid har gjort, även om många försöker.

På den tiden jag var elev så fanns det en viss mängd kunskap i världen. Lärarna kämpade och jobbade för att lära mig en viss procentsats av detta genom att vi pluggade floder, städer osv. I dag sägs det att världens kunskap fördubblas vart sjunde år. Det innebär att bilden ser helt annorlunda ut. Ska man lära sig proportionellt lika mycket på samma metodik som när jag gick i skolan, så måste en elev gå i skolan 35 år!

Vi måste göra om skolan. Det pågår överallt men det går långsamt och sakta. Lärarkåren kämpar men man har inte hittat verktygen. Kan man verkligen låta bli att lära ut alla floder och städer...?

Det finns mängder av lärare som i sin kamp har ständigt dåligt samvete. Det finns också många lärare som försöker jobba på det mer handledande sättet. Jag tycker att det borde finnas jourhavande lärarteam på varje skola som bara sitter och väntar på att eleverna kommer med sina frågor om kunskap!

Jag, och många med mig, tror att man måste ta hjälp av andra. Jag tror inte att någon ska öppna dörren helt utifrån och in. Jag tror inte heller att man ska öppna dörren helt inifrån och ut. Det handlar om att glänta på dörren och hitta varandra.

Det finns massor av problem i det jag nu ska presentera. Min tanke är att man t.ex. i den lilla skolan har fem lärartjänster, varav en är obehörig. Kan man byta ut den obehöriga läraren mot en kombinationstjänst av andra i dag examinerade pedagoger som finns utanför skolan?

Det kan vara bibliotekspedagoger, filmare, arkivpersonal, dramapedagoger eller musikpedagoger. Mängder av dem finns redan i skolvärlden i form av våra kulturskolor osv. men de kommer in som extraresurser. Det är klart att de ska göra det, men vi vet också att politikerna inte har pengar och inte har förstått att man ska satsa på det här.

Kanske man kan göra en femte lärartjänst som består av en bibliotekarie från kommunbiblioteket som går in varje torsdag, eller att barnen är på biblioteket på torsdagarna? Eller en dramapedagog som är inne och jobbar i ämnet svenska och delar ansvaret tillsammans med de andra lärarna? Det här är alltså inte en lärare i klass 5C utan det är en femtedels lärare i alla klasser. Den tredje, fjärde, femte personen är ytterligare någon som kommer in och delar på tjänsten.

Det finns tusen varianter, och det är förstås skillnad på att jobba i en storstad, i en liten stad eller på landet. Men kom ihåg att pengarna redan finns. De är redan avsatta i budgeten som lön för den obehöriga läraren. Att pengarna delas av fem personer är något annat.

Man kan göra på massor av sätt. Det kan vara någon som kommer i 14-dagarspass och jobbar koncentrerat med ett visst ämnesområde. Min favorittanke är en filmpedagog som kommer in när skolan läser andra världskriget. Man kan studera propagandafilm, kritiskt granska film, se hur man dokumenterar. Man kan ge en bild till barn som ibland tycker att det är svårt att läsa. Man kan göra en film som kanske kan handla om judeförföljelsen. Ni må tro att barnen skulle kunna dramatisera det! Man kan överföra resonemanget till hur det är i dag – vilka har invandrat till Sverige i dag och varför?

Sedan försvinner filmaren in i en annan klass, gör ett jobb där, och har sin femtedel av tjänsten tryggad för hela året.

Ett tag var vi inne på att man kunde skulle ha en pedagog som är med ett helt år – till exempel en museipedagog eller en bibliotekarie. Men vi fick tänka om, för man måste ha en återkoppling till sitt övriga liv, till sin institution.

Det här gällde alltså den lilla skolan med en obehörig lärare. Finns det fem sådana skolor, så finns också fem sådana tjänster. Då har du en tjänst med en femtedel på varje ställe. Det blir en del ambulerande, men det är man van vid.

Kom nu ihåg att det kan vara tre, fem eller tio personer – det beror på vad man hittar, vilka man vill jobba med. Det kan variera från termin till termin. Det kan vara torsdagar, det kan vara 14-dagarspass, det kan vara varje onsdag eftermiddag osv.

Vad händer då med de andra lärarna om man har 100 elever och fem lärare, varav en byts ut mot en sådan här kombinationstjänst? Får de andra fyra lärarna ett tyngre ansvar i delar av jobbet? Kan den tjänst jag pratar om ta föräldransvar osv.?

I någon form måste nog kombinationsläraren ta ansvar i arbetslaget. Är man en av fem måste man ha kontakt med föräldrar, berätta om vad man gör, vara med och planera – för det här kräver oerhört mycket planering. Man måste göra sig känd. Man kan inte bara komma och gå. Naturligtvis får de fast anställda lärarna ett något tyngre ansvar i vissa delar – elevvård, sociala kontakter osv. Men tittar man på t.ex. betyg så kan hela teamet snacka ihop sig. Skriftliga omdömen kan man göra tillsammans. Man ska akta sig för att friställa kombinationstjänsterna från arbetslag, konferenser, planering och fortbildning.

Just nu vi befinner oss i ett övergångsskede vad gäller kunskapssynen, och då måste vi komma ihåg att lärarna finns i två verksamheter med två organisationer och ett ben i varje, så det är tungt. Det blir ett hästjobb om man jobbar med den här modellen. Men kom ihåg rektorn från Södertälje som sade att de ordinarie lärarna redan i dag får ta hand om de obehöriga lärarna.

Sedan kommer naturligtvis facket och föräldrar att undra om dessa människor verkligen kan ersätta en lärare. Och där finns lite av guldkornet med min tanke – det handlar inte om att ta bort lärare! Det handlar om att ta bort obehöriga lärare och ersätta dem med pedagoger. Dessutom har vi ett gyllene tillfälle just nu. Det kryllar av obehöriga lärare i skolan. Då kan de här pedagogerna få chansen. Kanske de stannar, om vi hittar en modell som barnen mår bra av och som de har nytta av.

Lärlösa lektioner är ett ständigt återkommande diskussionsämne. När eleverna är på museet eller på biblioteket och jobbar med eget kunskapssökande kan man få fram jättefin statistik på lärlösa lektioner. Det står ofta i tidningen. Och lärlösa lektioner är ett skräckscenari för föräldrar, när det egentligen handlar om att man låter barnen jobba enskilt och under ansvar. Visst finns det barn som inte klarar det, och dem ska man hjälpa. Men vi får inte glömma att det finns barn som fixar det!

Jag blev för något år sedan ombedd att åka till Gotland. Jag skulle titta på en skola i Slite, där de jobbar lite annorlunda. I den skolan jobbade man tematiskt och med elevens eget ansvar fullt ut. Eleverna har en dialog med lärarna och det jourhavande teamet om målen. Man resonerar sig fram till vilken nivå eleverna vill lägga sig på i olika ämnen – MVG eller VG.

Man börjar i årskurs 7, och eleverna kommer från sex olika skolor i området. En del är supertränade till eget ansvar, andra kan det inte alls. Men med ett noga genomtänkt upplägg har man fått eleverna att ta ansvar för sin utbildning fram till årskurs 9.

Jag skulle träffa några av eleverna och hör hur det gick. Det var tre stycken som skulle vara utsedda av elevrådet och rektorn, men när de kom in var det två stycken från elevrådet och en av lärarna utsedd representant. Killen som var utsedd av lärarkåren var ditskickad för att peka på problemen.

Han tog ton direkt när jag frågade hur det gick att jobba på det här sättet. Han sade: "Man lär sig int någe'." Jag bad honom om ett exempel, och han berättade om när de läste om andra världskriget. Han tyckte inte att det var speciellt kul så han läste bara om flyg. Jag frågade hur han fick ihop det med andra världskriget. Då började han berätta om olika flygplanstyper under andra världskriget – tunga bombare, lätta anfallsflyg, hur de användes av engelsmännen, tyskar och andra. Han visste hur industrin utvecklades för att göra ett flygplan per natt. Han kunde hela Afrikafronten, han kunde allt om Pearl Harbour. Han visste allt om Berlins sönderbombning och om hur människorna led. Han visste hur de som störtade tog sig hem och hur de fick hjälp av motståndsrörelsen.

Han kunde hela andra världskriget – det han behövde kunna. Och han visste vart han fick reda på mer om han behövde. Men han tyckte egentligen bara att flyg var roligt...

Sedan har vi problemet med ämnesundervisningen i övrigt. En lärare är ständigt stressad över att man måste göra annat. Kan man hoppa över ett kapitel i boken? Det här kräver att man är oerhört rörlig i lärarteamet, att man är samsnackad och att man ibland vågar sätta sig med de sex elever som behöver läraren just då, och låter de andra söka sin kunskap någon annanstans. Jag tror att barn med särskilda behov kan vara vinnare med en sådan här modell; det blir ju lärartid över om man jobbar med olika kunskapskällor.

Hur kan man då jobba? Jag har spånat vilt kring ett tema av tusentals – våren. Där kan följande ingå i de olika ämnena:

NO	Vad händer i naturen, djur och växter, bondens år
Ge	Vår här = höst där, regntid
Fy	Sol, måne, årstider
Ke	Is, sav, vatten, värme
Sv	Dikt och tanke
Bi	Parningstid
PE	Konstverk berättar, musik

Frågan är om man även måste läsa om hösten. Det gör man i dag.

Jag tycker mig ha hört att Stiftelsen framtidens kultur kan tänka sig att bidra till första årets planering, om någon vill jobba med en modell som ligger åt det här hållet. Det kan gälla alla slags skolor:

- Nya/gamla skolor
- Traditionella/nyttänkande skolor
- Landsort/tätort
- Regional spridning
- Skolor med låg/hög invandrartäthet
- Socialt olika miljöer
- Kommunala/fristående skolor
- Skolor med ett/två/alla ”stadier”

Jag vet hur oändligt skickligt man jobbar i skolorna i dag. Ibland blir min bild väldigt negativ, men det är den inte. Det kryllar av kreativitet, det vill jag verkligen betona!

När det gäller tillgång och efterfrågan på lärare i grundskolan visar statistiken att behovet av 4-9-lärare är täckt först år 2010. När det gäller de praktisk-estetiska ämnena kommer vi inte ifatt på många, många år. Det måste till vettiga morötter när det gäller de ämnena. Man måste vidga synen och se om det finns andra pedagoger.

Det skulle vara oerhört roligt att få prova det här, samtidigt som jag är övertygad om att det finns fallluckor som naturligtvis är till för att lösas!

Karlskrona – avslutande diskussion

Lena Aulin-Gråhamn: På de kulturpedagogiska utbildningarna i Malmö arbetar studenterna i skolan samtidigt som de går utbildningen, för att kunna slussas ut i skolan och för att skolan ska få reda på vad det är för slags personer. Det finns flera exempel på att kulturpedagogerna har haft fortbildningar för lärarna. Förra julen ringde några studenter och sade till mig: ”Vi börjar lite tidigare, för vi ska ha en fortbildning med lärarna i drama innan eleverna kommer.”

I utbildningen har de en mötesplats där de kan diskutera det som uppstår. De är inte ensamma. Det tror jag betyder mycket.

Det vore intressant att ta reda på hur kulturpedagogerna och lärarna ser på verksamheten i skolan och lärandet. Då kan man få ett hum om vad som kan utvecklas. Det finns en risk att man går in i det som redan i färdigt. Man tar över biologilektionen och försöker göra den lite ”roligare”. Jag tror att man måste ifrågasätta hela grunden tillsammans med lärarna.

Lars Annersten: När det gäller Christer Bjerregårds modell är det framför allt tre saker som jag kommer att tänka på.

För det första – arbetssituationen för kulturpedagogerna. Det är viktigt att man får jobba tillsammans. Det kan vara väldigt tufft att åka runt på olika skolor; det är inget man orkar i längden. Det handlar om att hitta former där man jobbar tillsammans. Om man är ett team som jobbar tillsammans med kulturpedagogerna så finns en del vinster, eller om eleverna kan komma till en lokal utanför skolan.

För det andra – hur mycket har ni diskuterat det här med grundskolelärarna? Mycket handlar om hur man säljer in en sådan här idé till lärarna. Man måste visa vad de vinner. Man får extra resurser under en del av veckan men sedan kanske man går en man kort resten av tiden. På något sätt måste man hitta vinsterna. Det är inte svårt från vårt perspektiv, men kanske från en grundskolelärares?

För det tredje – det gäller att hitta pedagoger som trivs att arbeta tillsammans. Jag kan tänka mig att folk som redan jobbar som musiklejare, dramalärare eller bildlärare skulle kunna tänka sig att det här är ett roligare sätt att arbeta i skolan. Däremot kanske det är svårare att hitta nya människor.

Christer Bjerregård: När det gäller att sälja in idén hos grundskolans lärare, så bygger modellen på att man fyller en obehörig tjänst. Du kanske redan i dag handleder fler elever extra, eftersom du jobbar med en obehörig lärare. Man pallar inte med det. Här kan man få in någon som kanske har lättare att ta det ansvaret.

Birgitta Hallerström Wallin: Ska skolan verkligen vara allt? För min del så tror jag att det viktigaste är att se på barnens vardag. Vad är ett gott rum och ett gott klimat för inläring? Det är tid, det är rum och det är människor som ser, hör och kan ta in.

Du beskrev en kille i Slite som upplevde en oerhörd stress i inlärningsprocessen, trots att han hade lärt sig massor. Vi måste reflektera över hur man skapar en bra inlärnings-situation. Jag blir rädd när jag hör att skolan ska vara kreativ, man ska ha in biblioteket,

man ska ha in konsthallen, och man ska ha in allt annat i skolan. Jag vill göra tvärtom. Låt skolan vara en lugn och bra inlärningsplats. Låt barnen gå ut och bygga en relation till biblioteket, till konsthallen, till simhallen eller vad det kan vara, som sedan blir en naturlig plats för dem.

Det behövs koordinatörer för att få det här fruktbart, så att inte alla lärare, fritidspedagoger och kulturpedagoger behöver vara med och stöta och blöta allt.

Christer Bjergegård: Uttrycket ”in i skolan” betyder inte fysiskt in i skolan för mig, däremot att det ska in som en del av undervisningen. Du får gärna lämna din institution och gärna på skoltid – inte bara på fritid. Man kan hämta kunskap på tusen ställen.

Lena Pahlman: För mig är det här en tanke där man under t.ex. ett läsår kan använda den obehöriga lärarens tjänst till att samverka med institutioner, museer, bibliotek eller en enskild kulturarbetare eller pedagog – under hela läsåret och i längre perioder.

Jag blir alldeles matt när Christer pratar om att man skulle vara en dag på varje ställe. Då är man den där enskilda lilla pedagogen på egen hand. Är man museipedagog har man sin trygghet i museet. Eleverna kan befinna sig på skolan men också på museet eller vart som helst.

Det är viktigt att inte bara tänka i termer av den enskilda pedagogen. Man är också del av något större som samverkar med skolan.

Christer Bjergegård: Det är också viktigt att man som kulturpedagog inte släpper det andra jobb man har. Det är värt att betona. Är jag museipedagog ska jag inte vara i skolan heltid.

Ulf Bexell: Är lärarlagen i skolorna intresserade av det här? De borde vara det, de borde öppna sina dörrar, och jag tycker att vi ska verka för att de öppnas. Men samtidigt ska vi vara medvetna om att det finns en instrumentell syn på kulturen, och den är inte helt okontroversiell när det gäller kulturinstitutionerna.

Det finns dessutom en liknande parallell motsättning *inom* en del kulturinstitutioner, så det gäller att kunna öppna två dörrar samtidigt.

Institutionerna har många uppdrag. Museerna kanske har den enklaste uppgiften, för deras pedagogiska uppdrag är tydligt. Men en musikinstitution eller en teaterinstitution har jättesvårt att ta till sig pedagogiska roller. Där måste vi hitta former för hur man på ett bättre sätt arbetar med musikpedagogiken i musikinstitutionerna och med teaterpedagogiken i teaterinstitutionerna.

Jag var också orolig för att det handlade om att pedagogen skulle ut i skolan. Men det kom ett klagörande – skolan ska ut i verkligheten, ut till kulturinstitutionen. Och det tror jag är rätt, vi måste arbeta i båda riktningarna.

Alla projekt är enskilda initiativ som är oerhört väl genomarbetade i tankar och verklighet, men det blir väldigt fragmentariskt, och vi bidrar på sätt och vis till att fragmentera ett samhälle som redan är fragmenterat. Hur får vi ihop helheten? Är det önskvärt att få ihop en helhet?

Kerstin Olander: Det är inte bara skolan det är fel på, och det är inte bara där motståndet finns. Det finns också en problematisering inom kulturinstitutionerna där man försvarar

konstens egenvärde – att den har rätt att vara enbart en konstupplevelse, en upplevelse på sina egna villkor. Där har Kulturrådet ett speciellt regeringsuppdrag att arbeta gentemot kulturinstitutionerna och verka för att de arbetar mer målmedvetet gentemot skolan. Där ska man naturligtvis driva på.

Ett exempel är Dalateatern, som har jobbat väldigt bra med högstadieelever. De har två fast anställda dramapedagoger som kontinuerligt arbetar gentemot högstadiet. I oktober kommer de ut med en rapport om sitt arbete, så håll ögonen öppna. Det är intressant att se hur de har brutit igenom motståndet, och hur man jobbar med kulturpedagogik inom institutionen och inom skolan.

Roland Ekwall: Det har sagts många kloka saker här, men det finns även mycket som inte har tagits upp, som kanske är självklarheter för er som sitter här.

Det handlar om förankringsprocesser som måste få ta tid, om att sprida budskapet till flera för att bli starkare tillsammans, och om att vinna över eventuella motståndare eller tveksamma. Det är ett arbete som tar tid och som är oerhört viktigt hela tiden.

Vi är dåliga på omvärldsbeskrivning. Jag är skolmänniska som numera jobbar inom Länsmusiken. Jag ser att vi jobbar parallellt inom olika segment, men vi vet väldigt lite om varandras och andras resurser och möjligheter. Vi måste se vad som finns i närsamhället och vad man kan använda om man vill förändra arbetet i skolan. Jag säger *om*, för det är ingen självklarhet. Det handlar om vad vi vill med skolan, hur vi vill att lärandet ska gå till osv. Har vi en gemensam helhetssyn om vad det innebär?

Birgitta Hallerström Wallin nämnde koordinatörer. Det tror jag är viktigt. För några år sedan hade jag själv möjligheten att jobba som kulturansvarig skolledare i två kommuner. Jag fick möjlighet att knyta samman samhället utanför skolan med skolan, bygga upp nätverk och utnyttja gemensamma resurser – lärare, skolledare, kulturarbetare, vad helst. Det är inte alls säkert att resurserna finns i skolan. De kanske finns ute i samhället. Det gäller bara att upptäcka dem och använda dem på bästa sätt.

Det är viktigt att bygga upp nätverk och lära känna varandras förutsättningar. Då kan man få respekt som ger möjligheter till fortsatt samarbete.

Peter Holfve: Det finns 17 000 estetiska lärare, inklusive kulturskolan. Det är en ganska stor kraft. Men det behövs otroligt många fler utbildade i musik, bild och slöjd. Det sker väldigt stora pensionsavgångar framöver – uppåt 20 procent, men på något sätt verkar det som kommuner och statsmakten stoppar huvudet i sanden.

När vi från Lärarfacket gick med i projektet på Edsvik om samtidskonsten, var jag nyfiken på vart det skulle hamna. Samtidskonst låter ju lite flummigt...

Men när Birgitta Hallerström Wallin bjöd in till det första seminariet blev det en enorm anhopning med jättemånga intresserade lärare – från förskola till gymnasieskola, i en salig blandning. I somras hade vi en tvådagarskurs, där man fick betala en mindre summa för att delta. Det var kompetensutveckling om samtidskonst för lärarna. Där fanns en väldigt brokig skara även där.

Det finns ett enormt intresse bland vanliga lärare att hitta nya sätt att arbeta. Man törstar efter ny kunskap, och här är kulturen en enorm kraft!

När det gäller resurser, så har vi Riksutställningar, Rikskonserter med flera som vi kan använda oss av. Det finns ett nationellt uppdrag för alla dessa att jobba för kultur i skolan. När vi pratar om kultur har vi olika bilder framför oss, vilket är ett bekymmer, men jag känner att många resurser redan finns ute i samhället. Det handlar om att samordna och göra folk uppmärksamma på vad som finns.

Vi har från fackets håll har försökt samla de estetiska lärarna för olika samtal. Många kritiserar oss för det, men vi har valt det arbets sättet för att skapa en estetisk kraft. De här ämnena bär faktiskt sig själva – de är inga stödämnena till svenska eller matte!

Samtidigt lever dessa lärare väldigt skyddat på respektive skola. De pratar sällan med andra. Ofta har man velat prata ens med andra estetlärare, för man konkurrerar faktiskt om samma timmar. Det finns en misstänksamhet i skolan, och därför är det värdefullt att få en djupare diskussion tillsammans.

Christer Bjergegård: Det finns en oerhörd arbetsmarknad för de praktisk-estetiska ämnena. Dessutom är det många som utbildar sig, men som lägger av efter 14 dagar. Sedan är de borta och har kastat bort 300 000 – 400 000 kronor i studielån.

Jag håller fullständigt med om att ämnena bär sig själva, men det är också viktigt med en dialog för helheten.

”Vet du hur många gånger hjulet på vår buss kommer att snurra på vägen mellan Stockholm till Malmö?” sade en av eleverna i Lärkan en gång. Han hade helt plötsligt förstått att det var matematik.

Peter Holfve: Vi har ett växande antal fristående skolor, framför allt i storstäderna. Många tar inte del av de här ämnena, för det kostar pengar. De hyr in det de anser sig behöva på entreprenad. Vi ser en tydlig tendens – tillbaka till ”pluggskolan”.

Tullan Gunér: Peter Holfve sade att det fanns något flummigt i projektet med samtidskonst. Var du tveksam till konsten i sig?

Peter Holfve: Jag menar att det utifrån kan verka flummigt när man ska beskriva och närma sig samtidskonsten.

Mats Andersson: Jag tänkte på modellen med var femte lärare som obehörig. Den vanliga situationen på våra skolor är att den femte personen är en kulturperson, t.ex. en musklärare. Då blir det genast lite problematiskt. Vi har inte musklärare i våra skolor i dag. De som är utexaminerade börjar inte jobba. I min generation är många sjukskrivna; en undersökning från Musiklärarnas riksförbund visar att mer än 30 procent har tinnitus från 40 års ålder och uppåt.

Det är kaotiskt, och vi skulle behöva så många utbildningar som möjligt. Jag själv utbildade mig till musklärare på en specialutbildning när det var ont om musklärare. Man vände sig till dem som redan jobbade som musklärare, och utbildningen anordnades på 4-5 platser i Sverige. Det är dessa musklärare som finns kvar i dag, de är navet.

Vi behöver musikutbildningar. Frågan är vem som ska ta initiativ till en sådan grej? Det behövs, annars blir det kaos i våra skolor.

Lena Aulin-Gråhamn: Det görs massor av bra och genomtänkta saker, och det händer ofta att det dokumenteras – ibland lika bra som i Södertälje, med professionell hjälp. Men det som saknas är att man tar reda på vad som egentligen händer, och hur de här projekten påverkar skolkulturen och kulturkulturen.

På Örtagårdsskolan i Malmö har man anställt en lärare på halvtid som kulturkoordinator. Hon ansvarar för att hålla koll på det som händer i närsamhället. Hon har också ansvar för att se till att handlingsplanen för kultur revideras varje år, så att den blir aktuell. Man arbetar tematiskt med kultur och den här terminen ska man jobba med film. Hon har ansvar för att arbetet sköts och utvecklas.

Hon funderar på hur allt det här påverkar skolan, och därför ska vi jobba ihop med henne ett tag framöver och hjälpa henne att få syn på det. Vi är med i skolan och ser hur andra lärare talar om det här. Och vad tycker eleverna? Märker de att de går på en skola som säger sig ha kulturprofil? Det är viktigt.

Brian Ashley: Jag är sociolog och jag har en annan bild av skolan och kulturen än de flesta här. Efter att jag utbildat mig till sociolog jobbade jag först som SYO-konsulent. Efter några år började jag förstå att de flesta eleverna inte var förberedda för samhället, för omvärlden. Skolan hade misslyckats med detta.

Jag bestämde mig för att gå in i skolan och försöka hitta svaret på varför det var såhär, så jag blev lärare. Som sociolog hade jag inget eget ämne, så jag fick de värsta klasserna i skolan...

På den tiden jobbade jag i Hull i Yorkshire, en stad som är mycket nedsliten och som har hög arbetslöshet. Jag hade en klass med 15-åringar på en skola mitt i staden. Varje gång något hade hänt kom rektorn till min klass och frågade vem som hade gjort det. Vi hade en elev som hette Crooks, som alltid hamnade i svårigheter, och en gång kom rektorn in och sade: "Crooks, kom till mig efter skolan. Mr Ashley, ni kan följa med."

Detta var på den tid när vi fortfarande hade pekpinnar i klassrummen. Han tog upp pekpinnen, slog den i bänken framför Crooks och sade till honom: "Du är alltid ett problem!"

Crooks, som var en stor kille, tittade på rektorn och sade: "Ja, du säger att jag alltid är ett problem. Du vill inte ha mig här, men du tvingar mig hit. Jag är den enda mannen i vår familj. På helgerna tjänar jag mer pengar i en affär än jag kommer att tjäna när jag lämnar skolan, så varför tvingar du mig hit?!"

Rektorn blev svarslös.

Jag förstod att skolan inte lyckades med de här pojkarna. Samtidigt var jag ungdomsledare på kvällstid och där såg jag att många elever som skolan hade stängt av egentligen var mycket bra ungdomar.

Jag sökte mig till lärarhögskolan för att försöka se vad som hände vid utbildningen av lärare. Jag förstod att ett problem var att skolan var överinriktad mot psykologi – mot att se problem med eleverna. Inom sociologin riktar man i stället fokus mot sammanhanget, mot omgivningingen, mot helheten av barnens liv utanför skolan.

Genom mitt yrkesverksamma liv har jag försökt betona det viktiga med barnens större verklighet. Jag har ansökt om pengar från Stiftelsen framtidens kultur, men inte fått några.

Min idé var vi måste försöka förstå den kultur som barnen kommer från och de faktorer som påverkar barnet genom livet. Dessa faktorer tar barnen med sig in i skolan, men skolan undviker att se och förstå dem.

Mitt arbete kallas ”Playrights”. Det beror på att jag kom till Sverige 1958 för ett FN-seminarium om lekplatser. Jag var föreståndare på en ungdomsgård i ett bostadsområde där jag lärde mig att barnen från det här området jobbade mot stämpeln att komma från just detta område. I anslutning till FN-seminariet bestämde vi oss för att skapa en förening som skulle kämpa för barnens rätt till lekplatser och till tid att leka.

Vi bildade föreningen ”International Playground Association”, numera ”International Association for the Childs Right to Play”. Vi har 12 000 medlemmar i 47 länder, varav drygt 100 medlemmar i Sverige. Vi har en tidning som går ut över hela världen, bland annat till länder i tredje världen där människor knappt kan betala prenumerationen för att det motsvarar en månadslön.

Tanken var att jag genom ”Playrights” skulle hitta lärare på skolor som kunde tänka sig att hjälpa barnen att studera sig egen lekkultur och sedan skriva om det i tidningen för ett utbyte med andra länder.

Karin Nilsson: Det är tydligt att den här gruppen menar att kultur har betydelse. Jag skulle vilja knyta till min bakgrund – museipedagogens – och fundera över våra villkor.

På de flesta håll finns kanske en museipedagog på ett länsmuseum som ska verka i hela länet. Blekinge har bra förhållanden – vi har ca 1,5 pedagog på ca 100 skolor som vi ska nå ut till. Och vi har höga ambitioner, för vi tror att vi ska klara det!

Men hur många är vi egentligen på vårt museum? Jo, med städerskor, vaktmästare osv. så är vi ungefär lika många som på en stor barnstuga. Vi tror att vi ska kunna göra så mycket. Men vi måste vara medvetna om den verklighet vi lever i.

I Christer Bjerregårds modell finns massor av extraresurser som man skulle kunna föra ut i kulturinstitutionerna i samverkan med skolan. Och om skolan får något utifrån, så kanske vi kan närma oss varandra lättare.

Birgitta Hallerström Wallin: Edsvik har ställt en konstnär ut som heter Tobarowich. Han har gjort ett verk där han har ställt samman tysk journalfilm, Calvin Kleins reklamkampanj och Nattportiern. Det verket innehåller så många ingångar till förståelsen för vad som skedde i Tyskland och till den verklighet där Calvin Klein använder modeller som i princip är kopior av makthavarna under andra världskriget.

Jag kommer att använda mig av detta verk som utgångspunkt i ett verktyg för skolan. Där sitter man tillsammans en halvtimme och tittar på verket. Sedan kan man som lärare fortsätta tankebanorna i skolan.

Jag vill citera Annika von Hauswolff som är en av våra mest kända konstnärer i dag. Hon säger: ”Konst är en möjlighet till en annan upplevelse.” Det är kanske den andra upplevelsen vi behöver.

När jag kom till bildlärarutbildningen var det första jag fick höra: ”Ni ska inte tro att ni ska bli konstnärer – ni ska bli pedagoger”. Då dog många intresse. Jag tror tvärtom att vi

måste vara förankrade i vårt ämnesspecifika område för att kunna vägleda i sökandet efter kunskap.

Ann Bergström: I Skåne-regionen finns projektet Skoltjänsten, som har funnits i fem år och som administreras via Kultur i Skåne. Skoltjänsten är uppbyggd enligt dansk modell. På Själland finns Skoletjensten som är en sorts hjälpreda för att knyta ihop kulturinstitutionerna och skolan. Så fungerar även Skoltjänsten i Skåne, och i uppdraget ingår att anställa kulturpedagoger ute på institutionerna.

Från och med augusti finns ytterligare ett samarbete genom Öresunds skoltjänst. Där arbetar man med att knyta samman regionerna. Skolorna på Själland ska hitta till kulturinstitutionerna i Skåne och vice versa. Både skolorna och institutionerna kan använda sig av denna koordinatorsresurs. Många institutioner finns med i deras utbyteskatalog, de har gett ut nyhetsbrev där man har fått med utskick osv. Det är ett stöd för oss.

Ni ska inte tro att skolledarna självklart springer ut och letar efter kulturpedagoger, bara för att det fattas estetlärare. Man kan också göra som på min gamla skola, där det har funnits väldigt starka och aktiva bildlärare. Där gjorde man helt enkelt så att när den senaste bildläraren valde att byta arbetsplats, så gav man den tjänsten till en SO-lärare som saknade underlag för sin tjänst.

Tina Lindström: Jag arbetar på "Alla tiders historia", vilket är en pedagogisk verkstad på Blekinge museum. Vi är 15 museipedagoger, ibland 20 under högsäsong. Vi kommer från skolan och vi jobbar i team – en historiker, en etnolog, en arkeolog och en pedagog tillsammans. Vi gör tidsresor där barnen får backa i tiden. Vi jobbar med skolorna, men inte på själva skolan utan på en historisk lämningsplats i närheten. Där får barnen vara med om en dag i den tidsepok som man har valt att arbeta med.

Det är ett samarbete med skola/förskola. Skolan bestämmer sig för att arbeta tematiskt med en viss tidsepok. Man gör ett kontrakt med oss för en viss tidsperiod och en viss tidsepok, till exempel sex veckor med sekelskiftet. Vi gör planeringen tillsammans med lärarna och oftast också med en person från hembygdsföreningen. Ganska många är involverade redan från början, vilket gör att man får ett väldigt engagemang kring den här dagen.

Det som också är kul är att det kommer in många olika personer under dagen. Man kanske behöver en musiker, och då ordnar man det. Antingen är det en förälder som kan spela något, någon från musikskolan, en musiklektör på skolan eller någon annan. För att det ska bli bra, är det A och O att ha läraren involverad på ett tidigt stadium.

Gizella Pally: Jag är drömmare och visionär, men ingen pedagog. En sak vet jag om barn – de behöver beröm! I varje barn finns något kreativt, som barnet vill visa upp och få erkännande för. Sedan kommer man vidare.

Skolans uppgift är att förbereda barnen för ett vuxenliv. Barnen måste träna sitt intellekt i skolan, det är skolans uppgift. Men det finns ett stort glapp i kopplingen mellan vuxenliv och skolliv. Vuxna och barn måste mötas någonstans.

Min dröm är att kultur berikar livet. Man lever inte av bröd allena. Ordet institution är alldeles för byråkratiskt för mina öron, men vi måste ha en fristad, t.ex. en restaurang där skolelever och lunchgäster äter tillsammans. I Ungern får många högstadieelever matkuponger för att lära sig att uppträda hyfsat i en restaurang.

Vi måste ha några höjdpunkter för barnen att jobba för och se fram emot, t.ex. att efter mångårigt lärande i musik få spela med en stor symfoniorkester och visa sina färdigheter. Den är en fantastisk upplevelse. Ungdomar måste ha idoler. Varför inte ha en idol som har varit så duktig i musikskolan att den nu sitter i orkester och spelar med eliten?

Det finns ett otroligt behov av att länka ihop färdigheter som lärs ut i skolan med vuxenlivet. Det handlar om att skapa ett fritt forum där eleverna kan visa sina färdigheter. Jag jobbar i ett projekt där vi har tagit hit en symfoniorkester från Rumänien och gett våra duktiga solister möjlighet att samarbeta med dem. I Ungern har vi skapat internationella kontakter, och vi vill sammanlänka skolans insatser med vuxenlivets behov.

Konst som hantverk accepteras av alla. Min dröm är att ta hantverkarolympiaden till Kalmar. Hur många här vet att det existerar en hantverkarolympiad? Inte så många, förmodar jag.

Peter Skogsberg: Jag vill beskriva en verksamhet som har kommit till utifrån att skolan har kommit på vad eleverna behöver och att skolan vill förändra sig själv. Dessutom har Marinmuseet behov av en skolpedagogisk plattform. Utifrån dessa gemensamma behov möttes vi för ca ett år sedan och började diskutera förutsättningslöst vad vi kunde göra.

Skolan blir allt mer teoretisk och abstrakt – trots att ingen egentligen vill det. Jag gör detaljplaner i arbetslaget över vad vi ska syssla med, trots att man säger att skolan inte ska styras lika mycket som tidigare.

Vi insåg att vi måste stärka de elever som har en praktisk och manuell inlärningskod. Vi måste skapa fler konkreta inlärningssituationer, vi måste flytta pedagogisk verksamhet från skolan ut till en annan miljö, och vi måste ha verksamhet som är adekvat. Ta skrivande som exempel – det ska vara riktat till någon, det ska utgå från en situation som är intressant för eleverna.

Det började med att jag och fyra elever från Sunnadalsskolan började skapa på en båt, och ur det har det vuxit andra grejer. Sunnadalsskolan ligger i ett område med dåligt rykte och 80-90 procent invandrare. Mitt arbete började ur detta försök att bilda en arbetsprocess på skolan. Ibland saknar jag faktiskt att man bara sätter igång, i stället för att hamna i en massa cirkel där man blir låst i tänkandet...

Vi jobbar vidare denna termin. Eleverna ska bl.a. få syssla med stationsguidning på Marinmuseet. En poäng med det är att vi får hit familjer från ett bostadsområde som normalt inte åker längre än till köpcentret. De är underrepresenterade vad gäller den här typen av kultur.

Vi försöker dessutom att få ihop pengar till ett teaterprojekt där elever från Sunnadalsskolan ska gestalta världsarvet. Det är jätteintressant! Helt plötsligt har vi ett integrationsprojekt samtidigt som vi jobbar med skolutveckling. Det är precis vad vi behöver!

Jag är lärare, men Marinmuseet betalar en dag i veckan för mig. Då jobbar jag på museet med att ta tillvara våra erfarenheter. Det hela utgår från skolans behov, elevernas behov av en förändrad skola och museets behov av en skolpedagogisk plattform. Ni kan läsa mer om detta på Marinmuseets hemsida – www.marinmuseum.se, under rubriken nyheter.

Tullan Gunér: Det Peter Skogsberg pratar om är ett exempel på hur man kan använda museerna i undervisningen. Man vet om från statsmakternas sida att det finns en väldig

potential i utbildade människor som kan användas på det här sättet. I en proposition som kom förra veckan finns medel för att utveckla museipedagogiken. Länsmuseumerna har fått tio miljoner kronor. Därutöver har Statens historiska museum och Nordiska museet fått 2,5 miljoner kronor vardera. Det känns att något är på gång, och Stiftelsen framtidens kultur har en jättestor uppgift som kitt i det här!

Konstområdet är ytterligare ett område där museerna inte har hittat metoder. Där ser man inte potentialen, och konstpedagogiken är eftersatt i vårt land. Jag kan förstå att man uppfattar konst som flummig, men det gör behovet så mycket större att utbilda konstpedagoger.

Christer Bjerregård: Staten vill ha fler lärare och specialpedagoger i skolan, och satsar pengar på det. Det är rätt. Det ska vi ha – där de finns. Men det tar tid att få fram dem.

Lena Påhlman: Tullan Gunér sade att Stiftelsen framtidens kultur är att vara kittet, men det har varit svårt att hitta stiftelsens roll. Hur ska våra pengar bäst användas? Det är precis som Christer Bjerregård sade tidigare – det ska inte vara den säck man tar ur när kommunerna avsäger sig av sitt ansvar.

De här konferenserna är ett sätt att försöka hitta formerna för Stiftelsens arbete. De här två dagarna har stärkt mig i tron att det här är rätt väg för oss att gå. Jag vill tacka er för att ni tog er tid att komma hit och dela med er av era erfarenheter – både positiva och negativa. Väldigt mycket sker ute på skolorna utan att man ber om pengar från något håll. Och jag vet att det finns många lärare med den kraft och entusiasm som behövs. Det sker väldigt mycket gott ute på skolorna, och det är det som ger hopp att fortsätta!

Umeå – avslutande diskussion

Kjell Hoffman: Jag noterar att ni hela tiden talar om bibliotek och museer när ni pratar om den nya fräscha pedagogiken. Arkiven finns inte med i bilden. Jag skyller inte detta på lärare och andra, utan den största skulden ligger på arkiven själva. Vi är dåliga på att saluföra den enorma mängd information som finns. Varje ämne som finns med på skol-schemat har en grund i vårt skrivna kulturarv.

När jag själv läste historia i skolan så var det jättetråkigt. Men numera kan jag få vansinniga kickar, som t.ex. när man pratar om Axel von Fersen och hans resa från Paris. Han skulle rädda kungen och drottningen och blev fasttagen i Varenne. Då satte han sig på ett värdshus och skrev ett brev till sin gamle far. Brevet var skrivet på franska och börjar: ”Allt är förlorat!” Det brevet har jag hållit i min hand! Det var först då jag förstod att det verkligen har hänt. Det blir en närhet till historien som är helt otrolig.

Vi anordnar ”Arkivens dag” en gång om året, och det lockar mycket folk. Då brukar vi ta en nutida tidning där det står om tjuvjakt, och så tar vi fram ett dokument från år 1611 som handlar om tjuvjakt då. Bara det ger kopplingar på ett fantastiskt roligt sätt!

Jag uppmanar er att ”hetsa” folket på arkiven. Fråga vad de har att erbjuda. Det material vi har, och det program vi går ut med tillsammans med museet, gör att vi har en sådan anstormning av skolor att vi inte kan ta emot alla, vilket är glädjande i sig.

Christer Bjerregård: I min modell har skolan råd att betala. Om vi får ihop fem skolor som vill jobba med ditt arkiv så har de en tjänst. Det är tanken i nuläget. Men det är brådis. Den dag vi har examinerade lärare så finns inte de här pengarna. Då ska verksamheten vara så bra utvecklad att skolorna köper det ändå. Och det gör man, när man har sett resultatet!

Det har varit jättesvårt att identifiera vem jag egentligen ska prata om, så därför har det blivit museer och stadsbibliotek. Men i Blekinge fick jag höra talas om något som jag inte ens visste att det fanns – hemslöjdskonsulenter. Så visst finns det resurser!

Tullan Gunér: En kommentar om museer, bibliotek och arkiv. Arkiven hade inte något pedagogiskt uppdrag från början. Deras mål var att rädda källorna. Däremot fanns det redan i begynnelsen en pedagogisk tanke i själva museibegreppet. Redan när Blekinge museum startade för 100 år sedan pratade man om pedagogiskt åskådningsmaterial.

Margot Blom: Nu har kulturinstitutionerna ett förändrat uppdrag, så även Riksarkivet. De ska ut och etablera kontakt med skolorna. Cecilia Björklund Dahlgren har Kulturrådets uppdrag att se till att kulturinstitutionerna kan utforma sin verksamhet så att den passar skolan.

Jag kommer från Skolverket, och jag vill passa på att marknadsföra vår webbplats Kulturfönstret – www.skolverket.se/skolnet/kulturfonstret som startades på initiativ av Gunnar Svensson för ett par år sedan. Där får skolor och kommuner visa upp sin verksamhet. I går öppnades t.ex. fönstret mot Bohuslän, så Akvarellmuseet finns med. Därutöver finns olika temarum som växer fram vartefter, där det finns möjlighet att påverka och förändra rummen.

Cecilia Björklund Dahlgren: Jag jobbar på Kulturrådet och är projektledare för det stora utmanande uppdraget som heter "Kulturinstitutionen och det fria kulturlivets kulturpedagogiska arbete i relation till skolan".

Jag tycker att Christer Bjerregårds förslag är mycket spännande. Du inbjöd oss till att säga till om det redan görs, och det här görs ju faktiskt på flera håll – mer eller mindre framgångsrikt. Men det finns nog inga köer av kulturpedagoger från institutioner eller fria utövare som är redo att kliva in i skolan. En del av uppdraget är alltså att inspirera dem att detta är spännande och att det är en utmaning att få arbeta tillsammans med barn och ungdomar.

Christer Bjerregård: Under två år har jag läst ansökningar till Stiftelsen framtidens kultur. Ganska många går ut på att man ska ge någon jobb. Nog finns de som vill i in skolan...

Cecilia Björklund Dahlgren: Ja, de finns till viss del. Jag kan ta ett exempel. Dansen, som på inget vis existerade på schemat tidigare, kommer ju ganska starkt. Det har tagit 20 år att presentera dans som konstnärligt uttryck på det svenska skolschemat.

Och danspedagogerna finns, men de behöver fortbildning när det gäller att ta sig an en klass med 28 elever. Till en början kom danspedagogerna ofta in i skolan med musik- eller kulturskolan som huvudman. Men när det blev kärva tider så åkte musikskolorna ofta ut. Nu engagerar man danspedagoger direkt till skolan, som då blir en del av lärarlaget i allra högsta grad. Det kan vi se på flera håll.

Nu ska vi utvärdera verksamheten och försöka få svar på vad det här betyder när det gäller t.ex. skolutveckling.

Kulturrådet anordnade förra vintern ett idéseminarium kring de olika kulturformerna, där vi ville undersöka vad som händer när kulturens roll stärks i skolan. Vilka krav ställs på skolledning, lärargruppen, de befintliga kulturpedagogerna och de konstnärer som vill verka i skolan? Vilka krav ställs på lärarutbildning och konstnärliga högskolor?

Utbildning finns med som en röd tråd. Nog tror jag att de kommer med ansökningar, men det måste också fungera bra. Det ska inte bara vara nedslag. Det ska vara något kontinuerligt i barns och ungdomars liv och i skolan. Det finns ett stort behov av fortbildningsinsatser, men vem tar fortbildningsansvaret för kulturpedagogerna och konstnärerna?

Man kanske måste ställa frågan i ett större sammanhang. Vad är det för människor vi vill vara? Vilka människor vill vi möta på 2000-talet? Det som vi hittills har lärt ut i skolan har varit ämnesindelad. Det nya ska integreras, och då ska kanske inte de olika uttrycksformerna bara vara ett hjälpmedel för att fixa matte eller historia. De har ett värde i sig, men vilket värde? Det krävs metodutvecklingsarbete och det krävs att lärarutbildning och konstnärliga utbildningar går samman.

Christer Bjerregård: Jag pratar inte heller om hjälpmedel, utan om helheten. Vi har suttit i fyrtiominutersmoduler i skolan och gjort det ena och det andra, utan att förstå att delarna hänger ihop.

Anders Marnér: Vi har en situation när timplanen på prov är på väg att upphöra. Det betyder att skolorna själva kan ordna sitt schema i viss utsträckning. Vi vet att man behöver estetisk-praktiska lärare samt matte/NO-lärare. Tänk er följande scenario på en skola:

Det finns ingen slöjdlärare att få tag på. Om man tar Christers modell i ett läge när timplanen är skrotad så ersätter man slöjdläraren med fem olika aktörer som förvisso kan göra ett gott arbete. Men man har samtidigt förlorat en potentiell tjänst i ett praktisk-estetiskt ämne. Har man en tjänst i matematik där man inte får någon behörig sökande, kanske man inte är lika sugen på att ersätta den med de aktörer du pratar om.

Man gör så att de estetisk-praktiska ämnena inte längre är obligatoriska. Det blir något tillfälligt, något som kommer in och som kan försvinna lika lätt. Det här är dock ingen kritik mot din modell, som verkar vettig.

Christer Bjerregård: Det finns falluckor som man måste vara vaksam för.

Anders Lundström: Jag vill anknyta till vad Christer Bjerregård berättade om i Södertälje och den inventering som ingick i projektet ”Tre steg”. Jag tror att det finns många goda idéer på andra håll än i skolan, och där skulle jag vilja peka på folkhögskolorna, som i många fall har en inriktning mot estetiska ämnen och som har odlat kontakter med kulturarbetare. Där finns säkert många idéer att ta vara på.

Margot Blom: Skolverket gör nu en uppföljning av timplaneförsöken. Risken är uppenbar att man utifrån skolans brist på vissa lärare tummar på att anställa de lärare som verkligen behövs för att eleverna ska kunna nå sina mål. Läroplanen finns fortfarande, men de kommuner och skolor som antar timplaneförsöket har ett stort ansvar för att eleverna når sina mål fullt ut och har samma chans.

Risken är som sagt uppenbar, särskilt i de praktisk-estetiska ämnena, så därför gör vi en särskild uppföljning där vi tittar på just de ämnena.

Jag känner en oro för vart det här kan leda. Jag tycker att Christers idé är jätteintressant, och att man ska vara flexibel i sitt tänkande, men man måste också vara observant på riskerna. Jag vill inte tappa bort några slöjdlärare eller andra ämneskunniga lärare. De behövs fullt ut! Men skolan behöver ett tillskott av kompletterande kunskap utifrån.

Hans Örtegren: Problemet som Anders Marner tar upp kan man eventuellt vända till en fördel, om man tänker sig att slöjdläraren får en tjänst som går utöver den egna skolans horisont, dvs. blir en resurs även på andra ställen och kan verka utanför den egna skolans ram.

Det är viktigt att lärarkollektivet får känna att de har möjlighet att utvecklas utanför skolans väggar och på så vis blir mer benägna att ta in folk innanför skolan väggar. Annars kan det lätt bli en känsla av att inte duga, att inte räcka till.

Gunnar Svensson: Stiftelsens styrelse har bett Christer Bjerregård att medverka vid tre seminarier för att lansera de här tankarna. Vi tyckte att idén var intressant i ett läge då vi var förtvivlade över att projektansökningarna inte verkade leda till några bestående förändringar i verksamheten.

Vi är beredda att satsa pengar på en skola som vill försöka, och vi utgår från att vi inte får hundra ansökningar. Det här är kräver ett oerhört kvalificerat arbete, men det kan vara intressant att prova på några ställen. Efter de försöken kanske världen ser lite annorlunda ut...

Christers skiss är egentligen ett arbetssätt som vi har försökt att införa i skolan i 50 år.

Problemet är att alla vi som lyssnar till detta har en skola i bakhuvudet som är indelad i fyrtiominuterslektioner som gav något slags trygghet och tro på att detta var vägen till den bästa kunskapen. Då blir man provocerad, när det egentligen handlar om en väldigt ambitionshöjning för skolan. Modellen är provokativ, och det är ett dilemma att spännvidden i åsikter är så stor när det gäller arbets sättet i skolan.

Det vore intressant att få igång några försök. Det vore också intressant att samla människor som har pedagogiska uppgifter, för att visa att slöjdläraren kanske inte är så ensam. Det finns säkert någon mer ute i samhället som kan vara intressant i sammanhanget!

Christer Bjergegård: Många upplever att Stockholm stad för närvarande backar tillbaka till den skola som fanns för ett antal år sedan. Därför måste vi som jobbar i skolan förtydliga bilden om hur mycket kunskap vi ska lära ut. Vi kan inte göra som förut!

Kerstin Jacobsson: Det här är ett problem som man måste lösa ute i glesbygden. Det finns inte en chans att de små kommunerna ska få en slöjdlärare om man bara har en skola. Då blir det i stället någon som är duktig på slöjd som går in och har de timmarna. Och det är väldigt jobbigt att vara den som inte är behörig, men som är jätteduktig på att göra slöjdarbeten.

Där skulle vi kunna göra väldigt mycket vad gäller fortbildning för dem som är obehöriga och som inte är riktigt accepterade på skolan. Lärarutbildningen kan göra mycket för att ge dem behörighet.

Christer Bjergegård: Jag har en storstadsmodell i mitt tänkande, och jag har varit rädd för att den inte är överflyttningsbar till mindre orter. Men tror du, Kerstin, att man kunna flytta över ett sådant här tänkande till glesbygden?

Kerstin Jacobsson: Jag har rest i alla kommuner i länet, och man kan räkna de skolor som jobbar med temaundervisning på ena handens fingrar. Jag tror att det tar otroligt lång tid innan man kan få det här att genomsyra alla skolor.

Christer Bjergegård: Kan man blocklägga slöjdundervisning? Kan man intensifiera ett barns slöjd genom att koncentrera tjänsten till en femtedel av året?

Kerstin Jacobsson: Jag har varit barnkunskapslärare. På min första tjänst åkte jag ut i Västerbotten och undervisade i barnkunskap sju timmar om dagen i fyra veckor. Det gick, men det var jättejobbigt! Det är inte något jag skulle rekommendera.

Tullan Gunér: Om vi tänker på syftet med seminariet, att reflektera över hur skola och kulturliv kan närma sig varandra, så kan man konstatera att vi lever i en brytningstid där t.ex. IT påverkar både skolans och kulturlivets arbete.

Jag tror att det handlar om strukturer som måste brytas på ett eller annat sätt. När vi träffas inom museivärlden är vi ofta överens om att museipedagogiken måste utvecklas. Det finns en förvissning, ibland nästan en missionärsanda, om att det handlar om att påverka skolan. Vi försöker hitta visioner och lösningar.

På de här seminarierna möts skola och kulturliv, och det finns all anledning att föra tankarna vidare i skolan, på museerna eller vart det nu är. Det finns mycket pengar i Stiftelsen framtidens kultur jämfört med vad vi pratar om i kommunerna.

Jag verkar i Karlskrona – en plats som utvecklas väldigt starkt, framför allt på IT-området. Museet har ett uppdrag att fördjupa och förmedla kunskapen om vårt kulturarv, och då är det lätt att vi sitter vid sidan om och dokumenterar skeendet. Men vår uppgift är lika mycket att vara ett forum för aktuell samhällsdebatt. Då kan vi inte vara åskådare till det som sker. Vi måste befinna oss mitt i diskussionen.

Hans Örtegren: Lärarutbildningskommittén föreslår att högskolorna ska kunna bedriva forskning i pedagogiskt arbete eller liknande. Där ska lärare kunna bedriva forskarstudier utifrån fältverksamheten. I den nya utbildningen ska de lärarstuderande komma ut i betydligt längre perioder och vara verksamma i skolan, vilket i sin tur ställer nya krav på skolan – inte minst på de lärarlag som ska ta emot studenterna.

I förslaget finns också idéer om att ämnena ska vara bredare så att man som lärare ska kunna upptäcka nya ämnen eller inriktningar. Man vill att kommunerna ska bli mer aktiva och ta ansvar, som ett slags länkar mellan universitet, kulturliv och skola.

Jag skulle vilja se projekt där kommunen i samarbete med lärarutbildningar och kulturlivet försöker bedriva varaktiga tematiska studier i de miljöer där det krävs ett nytänkande, inte minst i högstadiet. Där finns många svårigheter just nu.

Det behövs både forskning och praktiskt arbete för att få till stånd en bra utbildning och ett bra samarbete mellan kommun och utbildningsväsende, inte minst när det gäller kulturprojekt.

Christer Bjerregård: Man säger ofta att låg- och mellanstadiet fixar det här med tematiska studier, och att det är svårare på högstadiet. Men på de högstadieskolor som får tid att verkligen snacka ihop sig blir det ofta bättre tematiska studier i slutändan. Men det handlar om ork, för man har benen i två system.

Lena Eriksson: Det finns något väldigt tilltalande i att försöka förändra skolans sega strukturer, bland annat genom att få in kulturen som en varaktig del. Men vill de fria aktörerna gå in i helhetsarbetet? Och om de inte går in i helhetsarbetet och planeringen, sugs man i stället in i den struktur som fortfarande är? Hur kan man få mötet att verkligen förändra?

Jag tror att vi från museivärlden har enklare att se vinsterna med all denna planering, för vi har också en institutionell organisation. Men det är nog svårare om man arbetar som fri kulturaktör, t.ex. konstnärer eller dansare. Och det viktigaste är väl egentligen att det blir en långsiktighet i arbetet.

Christer Bjerregård: Den långsiktigheten finns kanske i den här modellen. I mina tankar får ett barn som börjar i skolan möta dig ett antal gånger på vägen utifrån olika infallsvinklar – kanske en vecka här eller en månad där. Därför måste man ha en långsiktig planering. Vem tar t.ex. ansvaret för föräldrakontakter? Har du en större pedagogisk roll i dina fyra klasser så att lärarna orkar ta en större roll med annat?

Lena Eriksson: Lärarna måste också känna att arbetet blir lättare, så att inte kulturarbetaren kommer in och gör det roliga, och så får lärarna ta resten.

Christer Bjerregård: Javisst, det handlar om olika kulturer, och det är många saker som måste fungera.

Anders Marner: Det finns en punkt då kulturen blir en allt mer verkande kraft, just för att det kommer så många ungdomar från medieprogram och estetiska program. Vad ska alla dessa göra?

Om man plötsligt märker att det finns många arbetslösa inom kultursektorn, blir kulturen socialt synlig på ett helt annat sätt än via en konstutställning som folk kan välja att nonchalera. På det sättet kan kulturen bli en social kraft i ett läge när skolan känner sina brister med sega strukturer och en trötthet i organisationen.

Det finns en otillfredsställelse hos både sändare och mottagare. Då är det viktigt att ordna mötet mellan kulturarbetare och skola på ett bra sätt. För båda vill mötas, det är jag säker på.

Cecilia Björklund Dahlgren: Ja, båda vill absolut mötas. Men det finns olika möjligheter och problem i grupperna.

Jag funderar mycket över hur barnen ska få rätt till delaktighet i konst och kulturliv och det kunskapsinnehåll som finns. Då måste man få tillgång till de professionella utövarna, och utövarna måste ha tillgång till mötet med barnen för sitt skapande. Det handlar om att ge och få.

En del institutioner och museer ligger långt framme, andra institutioner visar intresse, och ytterligare en viktig grupp är konsulenterna. På vissa områden har konsulenterna arbetat mer med distribution av kultur, bland annat inom teatern. Det handlar om hur vi ser på kulturen i samhället och på samhället i kulturen. Har vi från samhället finansierat kultur som distribueras ut som nedslag?

Christer Bjerregård undrade tidigare om den hans modell var mer storstadsinriktad, eller om den går att applicera i glesbygden. Framtidens kultur gav pengar för något år sedan till något som heter "Glesbygdsmodell i Norrbotten". Det var oerhört svårt att engagera en danspedagog till Övertorneå, så i stället gick fem kommuner i Norrbotten samman. Och vem var spindeln i nätet? Jo, den regionala danskonsulenten. Så jobbar en hel del av de regionala danskonsulenterna och allt mer också konstkonsulenterna. De är länken mellan kulturinstitutioner och skolan.

Det finns för mycket öar inom kulturen. Det finns en fara när vi talar om att det ska vara en likvärdig skola för alla. Några profilerar sig starkt inom vissa områden, andra inte.

I dag är det ca 80 kommuner som arbetar med dans som om det vore ett eget ämne. Skolorna gör arbetsplaner och tar med dansen för att det tillför något som de inte hade förut. Men dans har inte en egen kursplan, dans har inte ämnesstatus. Och dansen ska heller inte in i någon ämneskö, när den övriga skolan luckras upp i ämnesindelningen.

Hans Örtegren pratade om de lärare som finns i skolan i dag, och hur det kan bli mer attraktivt att jobba ut mot samhället. Om vi talar om skolan som den största kulturinstitutionen över huvud taget, så handlar det om att elever och lärare ska vara med i samhället på ett annat vis. Ett bra exempel är den turné som Christer Bjerregård talade om med projektet Lärkan.

Jag tror att kulturlivet och kulturinstitutionerna kan spela en oerhört stor roll. Allt sker inte

i skolan utan att man kan inspireras, skapa och visa barns rätt att ta plats i samhället på annat vis.

Christer Bjergegård: Barn kan definitivt ta den platsen, om de får förtroendet.

Kerstin Jacobsson: Jag håller med Hans Örtegren. Vi måste få möjlighet att gå ut från skolan, ta in folk i skolan och samarbeta med folk i skolan. Lärarutbildningen har en väldigt viktig funktion där.

Gunnar Svensson: Det finns många olika typer av pedagoger, och varje typ har sin egen identitet. Det gäller danspedagogen, museipedagogen, bibliotekarien m.fl. Man är isolerad, och det krävs att man har något eget att komma med – annars är man inte värd något. Men det krävs faktiskt också att man känner gemenskap med andra.

I Umeå finns en progressiv lärarutbildning, ni har en museimannautbildning och ni har bibliotekarieutbildning. Skulle ni kunna vara lämpade att ägna uppmärksamhet åt just det här med hur grupperna kan ha sin egen identitet kvar men ändå känna gemenskap?

Gun Malmgren: Du tänker dig alltså att de tre utbildningarna skulle gå ihop vid vissa tillfällen, så att man möttes redan i utbildningen?

Gunnar Svensson: Jag har ingen konkret tanke ännu, det är mer en känsla. Vi har ett samhälle där pedagogisk verksamhet blir allt mer central. Den finns överallt. Varje enskilt företag är intresserat av kulturlivet av olika skäl, och väldigt många är inne i samma utvecklingsfas. Vi måste inse att vi har kollegor lite varstans. Man kan göra på många olika sätt, men det är en spännande tanke.

Hans Örtegren: Den är mycket spännande! Dessutom skulle biblioteksutbildning och museiutbildning kunna tänka igenom vilka möjligheter man har att inom utbildningen komma ut och vara verksamma i skolmiljöer, inom lärarutbildning och så vidare.

Andreas Gydingsgård: Många pratar sig varma för mer samarbete med skolan. Men lärarna har de senaste åren fått dubbelt så många uppgifter och hälften så mycket tid...

Det är viktigt att vara konkret, så att läraren känner att det som presenteras faktiskt underlättar arbetssituationen och jobbet med eleverna. Jag tror att man måste hitta en fortbildningsväg för lärare, hitta vägar för läraren att göra olika saker utan att förlora sin ämnesidentitet.

Christer Bjergegård: I tanken ligger att det ska bli effektivare och roligare att jobba i skolan. Men det kräver oerhört mycket tid och tänkande till att börja med.

Kristina Hansson: Ska man jobba med att utveckla kultur och kulturskapande i skolan måste man förstå skolans uppdrag. Och det gör man bara om man tar tag i helheten. Annars blir det bara en jippogrej. Man måste förstå lärarens uppdrag med stor ödmjukhet. Den som kommer till skolan med en högre kompetens inom kulturområdet måste associera till det läraren har att utföra.

När det gäller svårigheten att arbeta på högstadiet, så hade även vi problem där. Det berodde på att det tar längre tid än ett projektår att få in det här i högstadiets organisation. Det berodde *inte* på att man inte ville göra det här. Det var högstadielärarna som i 1980-

talets början startade hela kulturrörelsen med film, media, teater som uttrycksform i Piteås grundskolor. Kraften kommer därifrån.

Man får ha dubbla tiden på sig, två läsår i stället för ett, så kanske det händer något. Men kraften är större, eftersom arbets sättet är helt rätt för elever i den åldern. Just när de vill dra ner kepsen och försvinna ska vi jobba som hårdast med och lyfta fram dem och säga: "Du duger!"

Christers modell att det finns utbildad personal i skolan som skulle kunna ersättas av utbildad personal, är ett oerhört smart sätt att argumentera utifrån. Men frågan är vilket uppdrag man ska ge de här femtedelarna? Risker är att vi skapar ett "miniämneslärar-system", där vi har en pedagogkompetens som gör att den vanlige läraren, som faktiskt har uppdraget via styrdokument, står bredvid och krymper.

CMIT har uppdraget att stötta och hjälpa skolorna att jobba med teater, film, radio och IT. Det skapande perspektivet är inskrivet i de lokala styrdokument. Vårt uppdrag är aldrig någonsin att ta av läraren uppdraget, men vi ska få läraren att lysa.

Vi går in och stöttar. Sedan måste de goda exemplen spridas genom erfarenhetsutbyte, där en del skolor har kommit långt, andra mindre långt.

I vilket forum känner läraren sig mest bekräftad? Jo, i ett positivt forum med kollegor, där de kan prata med varandra. Därför har vi skapat pedagogiska grupper. I varje gammalt storrektorsområde samlas de media- och dataansvariga regelbundet för erfarenhetsutbyte. Grupperna leds av IT- och mediepedagogerna inom varje område.

Emellanåt samlar vi också hela det stora nätverket där vi ibland tar vi in föreläsare utifrån. Men många gånger vill man bara sitta och prata och berätta för varandra.

Christer Bjergegård: Under min skolledartid såg vi att ett team runt eleven oftast ger bättre kunskap. Ett team kan förmedla kunskap på flera sätt, så att eleven får möjlighet att förstå idén på ett enklare sätt. Finns det fem lärare runt en elev kanske det blir lättare att förstå. Men ingen lärare får stå bredvid; de ska vara med i det här.

Margot Blom: Det måste till en förening mellan synen på kunskap och synen på kultur. Det är det vi kämpar med. Skolan har ett uppdrag att vara en kulturinstitution. Men nu är kravet starkare än förut att den kreativa verksamheten ska finnas i skolan. Och nu kommer kravet inte bara uppifrån. Det kommer även oerhört starkt från eleverna. Det bryter sig fram, oavsett om de vuxna vill det eller inte. Då gäller det att hänga med!

Nu har vi fått ett oerhört starkt genomslag för film och media i kursplanerna i grundskolan, och det är tack vare eldsjälar som Kristina Hansson. Men då borde omedelbart alla politiker, förvaltningstjänstemän och beslutsfattare säga: "Oj, det här är ett stort uppdrag för lärarna – stora, nya områden med avancerad teknik!" Men det hörs inte ett knyst om kompetensutveckling för lärare inom de här områdena.

Kommunerna måste inse att lärarna har absolut relevanta kompetensutvecklingsbehov. Där är kulturlivet och kulturpedagogerna en kraftfull och värdefull resurs som man ska använda på ett klokt sätt. De kan vara handledare för lärarna, de kan vara kompanjonlärare, men de kan aldrig ta över lärarens uppdrag.

Christers modell är suverän, men den måste presenteras med varsamhet så att man inte tar den som intäkt för att ta bort lärartjänster. Alla lärare behövs sannerligen, men de behöver inspiration, stimulans och kunskapsstillskott.

Anders Marner: Jag vill kort orientera om den nya lärarutbildningen.

Det nya systemet börjar år 2001. Man tar bort programmen i form av bildlärarprogram, slöjdlärarprogram osv. och ersätter det med kurser. Det betyder att en lärare ute på fältet kan gå in och ta en kurs, och på det viset få vidgad behörighet. Flexibiliteten ökar i det nya systemet. Det finns en grundläggande lärardel, kring vilken det kommer att rotera olika inriktningar och specialiseringar. Dessa behöver inte vara entydigt kopplade till det traditionella skolämnet, utan det kan handla om specialiseringar i media, videoredigering, kultur eller vad helst.

En lärare på fältet kan gå en fortbildning på 20 eller 40 poäng, och det kommer säkert att utvecklas sådana möjligheter även på distans.

Ulf Bexell: Jag är gift med en pedagog och lärare. Därmed inte sagt att jag vet allt om skollivet... Men jag har förstått att lärarna har genomgått ett verkligt paradigmskifte. Det som har hänt de senaste 5-6 åren, i och med arbetslagens införande, är egentligen en revolution i skolan.

Mycket påfrestning har kommit att koncentreras till skolan och många lärare är frustrerade. Därför tror jag att det kan finnas en risk med kulturpedagoger som kommer in och tror att de ska frälsa lärarna eller göra något specifikt. Kulturpedagogerna måste göra det på skolans villkor, och då är frågan vem som tar hand om utbildningen för våra kulturpedagoger. Det finns ingen bra utbildning i dag.

Det får inte bli så att kulturpedagogerna gör ett nedslag, som i alla tiders historia, för att sedan försvinna ut igen. Det blir visserligen ofta ett fantastiskt nedslag, men ungarna undrar varför inte deras vanliga lärare kan göra detta. Pedagogerna utsätts ständigt för denna konkurrens från media och kulturinstitutionerna i viss mån.

Här måste vi vara försiktiga när vi går fram, och ställa upp på skolans villkor.

Karlstad – avslutande diskussion

Agneta Stolpe: Från musikhögskolan, och även andra praktisk-estetiska ämneslärarutbildningar, hoppar många av från läraryrket – fler än från den vanliga lärarhögskolan. Från musikhögskolan är det ytterst få som fortsätter att vara lärare.

Christer Bjerregård: Det beror nog bl.a. på att visionen om vad man ska göra inte håller. Jag hade en gång en grekisk hemspråklärare vid en skola i Huddinge. När han hade hemspråksundervisning plockade han ut de grekiska barnen från lektionerna. Han kom in till mig en dag och sade uppgivet: ”Vad håller vi på med?!”

Han hade varit inne in i årskurs 5 för att hämta de två grekiska invandrabarnen och upptäckte att klassen höll på att läsa om Grekland!

Jag kan tänka mig att det är så även för en musiklärare som kommer in i en verksamhet. Man hinner inte att planera den tillsammans med de andra. Man gör sin grej bredvid och känner sig ensam.

Det finns en stor fördel med min modell. Där blir inte museet av med sin personal, utan i stället får man medel från skolan för att förstärka sin personalkår. När jag i dag ringer till en museipedagog måste det till en slant, eller så måste pedagogen ha ett förstående team bakom sig. Och det tror jag inte alltid att man har i våra institutioner...

Tullan Gunér: Vi har haft tre seminarier där jag har haft förmånen att delta i samtliga. Det som första gången var en försiktig presentation av en modell har nu blivit en mycket tydligare, och till viss del även kaxigare, modell. Jag anar att de exempel som vi har fått lyssna på under seminarierna har stärkt Christers tro på att det finns en bärighet i det här. Det är spännande!

Ulf Bexell: Jag har också haft förmånen att delta alla tre gångerna, och jag håller med om att Christer har stärkts av de tidigare konferenserna och fått mer ved på brasan. Men observera att det är bland oss som är frälsta av idén. Sedan ska den implementeras.

Jag tror att många kulturpedagoger skulle tycka att det vore intressant att arbeta i skolans värld. Men dessa kulturpedagoger måste vara medvetna om att man gör det på skolans villkor. En del har dessutom kommit till kulturinstitutionen för att förverkliga en konstärllig idé, och det är inte säkert att alla har samma ambition att lämna den delen av arbetet.

Men jag tror att det är en fullt möjlig modell, och den är oerhört intressant. Det skulle vara ett nytt steg i svensk kulturpolitik!

Stärkt av första konferensen åkte jag hem till min hustru och presenterade detta. Hon är specialpedagog, och sänkte mig med en gång genom att säga att det här inte alls var möjligt. Men jag är stärkt i min uppfattning – jag tror på det här! Men det tar självfallet lång tid och man måste prova modellen på ett antal skolor.

Christer Bjergegård: Man måste lyssna på det Ulf Bexell säger om att det är på skolans villkor. Det är inte alltid så lätt att komma in i skolan, särskilt inte om man är otränad. En av lösningarna på lärarbristen var att man skulle ta in arbetslösa militärer. Det stod i någon tidning häromdagen att man hoppar av efter 2-3 veckor, när man upptäcker att det inte är samma värld. Det är jättesvårt!

Jag var på en skolmässa nyligen. Där fanns Manpower, Proffice och andra rekryteringsbolag och försökte fånga lärarna. Det var lite skrämmande, för det var kö hela tiden vid deras montrar. Jag undrar om jag skulle vilja ha mina barn i en skola där man hyr in en lärare som kanske inte alltid har det där totalengagemanget. Ser den läraren verkligen när min Fia mår dåligt? Eller ingår det inte?

Tullan Gunér: Någon som har beskrivits på samtliga konferenser är att konstnärer ofta får komma in i skolarbetet och stå för det lustfyllda, det fantasifulla och det roliga, medan skolan får stå för det som är tråkigt. Det gör att lärarna tappar sugen. Det är viktigt att kulturpedagogerna inte blir ett slags missionärer som ska frälsa skolvärlden. Man måste beakta den problematiken.

Mats Lindberg: Jag tycker att de här två dagarna har varit fantastiska! Dagarna har visat att vi har en oerhört gemenskap och en gemensam nämnare. Christers modell var så konkret.

Det kändes fantastiskt! Han har gjort staplar över det som jag har försökt säga till skolledare i alla år. Jag tänker definitivt leverera vidare tankarna i min kommun.

Det skulle vara väldigt givande med något slags uppföljning för det här gänget. Man åker på konferenser och seminarier, diskuterar hur man har det på sina ställen och så sprids man för vinden. Men jag tycker att det har kommit upp så intressanta diskussioner och vi knyter nya kontakter hela tiden. Det är oerhört viktigt att vi fortsätter att stärka oss.

Jonas Andersson: Det är en utmärkt idé. Vi ska göra ett försök att bjuda in den krets som har varit på samtliga tre seminarier. Det stämmer med stiftelsens sätt att arbeta.

Stiftelsen arbetar på i princip tre sätt. Det första, och utåt mest tydliga, sättet är den årliga ansökningsomgången. Där erbjuder vi en likvärdig process för alla med insyn och allt sådant. Det andra är möjligen att ge seed money – små insatser som vi gör i olika processuella sammanhang. Där är en väsentligt insats att ordna seminarier av det här slaget. Det tredje är särskilda initiativ inom prioriterade områden, där är Christer Bjergegårds modell som vi nu diskuterar är ett tänkbart alternativ.

Siw Bergh: När det gäller obehörigheten för lärare vill jag hävda att det ligger i norm-systemet för lärarhögskolan. Vilka lärare utbildar vi? Vad ingår i lärarutbildningen? Hur mycket erfarenhet av näringsliv och annat har de lärarkandidater som kommer ut i dagens skola?

Mina två obehöriga lärare på Fogelströmska gymnasiet är spjutspetsar. Båda har 20-25 års erfarenhet bakom sig, men i utbildningsförvaltnings listor är de obehöriga. Vi måste vidga begreppet. De är pedagoger, de är otroliga kultursprutare och de har varit väldigt framstående pedagoger tillsammans med museet. Vi binder upp oss i svansen om vi bara tittar på själva behörighetsbegreppet.

Vi måste se vad som kan göra för att få dem behöriga, för de behövs!

Christer Bjergegård: "Guldlärarna" finns naturligtvis bland de obehöriga med, Det är inte alltid dem vi ska ta in i det här tänkandet. Det jag är ute efter är den obehöriga lärare som jag som förälder inte tycker har i katedern att göra, den som hamnat där för att skolan i en nödsituation letat reda på någon som inte kan.

Jag har hört om skolor där man har bytt lärare var fjortonde dag under hela hösten och ännu inte fått ordning på det...

Håkan Sandh: Jag har jobbat med att försöka föra in kultur i skolan i över 20 år, och det kan låta som det är totalt misslyckat eftersom man fortfarande sitter såhär och försöker lära sig. Men det har ändå skett en utveckling i tänkandet.

För 20 år skulle kulturen komma in som frälsare och ge något slags upplevelse åt barnen. Man såg skolpersonalen som ett hinder, det handlade mest om huruvida vaktmästaren kunde stänga av ringklockorna när man hade skolteater. Och läraren skulle helst hålla sig borta, så man fick tala direkt till barnen. Det fanns en väldigt von oben-attityd mot skolan.

Sedan kom kompanjonlärarskap, att man gick in med dubbla lärare. Men det försvann i besparingstider.

Efter det handlade det om att få rektorn intresserad, så att skolan köpte in en danslektion dit man skickade barnen. Barnen kom tillbaka till den vanliga läraren som inte fattade något om vad barnen varit iväg på. Och ungarna kunde inte kommunicera med läraren, för läraren hade ju inte sett danslektionen.

Vi måste komma till en situation där det inte bara är på skolans villkor. Det måste till en dialog mellan kulturarbetarna och skolan. Då kan lärarna efterfråga det här, så att vi får en roligare och bättre skola. I ett fåtal fall har jag sett någon liknande, som på Tavestaskolan i Järna. Där har lärarna sagt att de vill samplanera med kulturlärarna, vilka i sin tur är en resurs för hela skolan. Och klasslärarna som har bett om att det ska vara såhär.

Det är först då man egentligen når fram till själva poängen. Men det tog 5-6 år av köpta isolerade kulturlektioner innan behovet uppstod hos klasslärarna.

Agneta Stolpe: Utifrån Christers presentation ser jag att det krävs ett helt nytt sätt att tänka när det gäller skolans arbetssätt. Vi kan inte tänka en klass – en lärare, utan vi måste hitta något som liknar det här med jourhavande lärarlag som väntar på elevernas frågor.

Jag håller med Siw Bergh när det gäller om obehöriga lärare. Ibland är det dessa lärare som bär upp en skola. Men det här handlar om dem som aldrig har jobbat som lärare. Det är där vi måste jobba på ett annat sätt.

Jag håller också med Håkan Sandh om att arbetet måste ske på lika villkor. För vilka är skolans villkor? Det finns ingen sanning, utan det ser olika ut på olika skolor.

Jag var med och gjorde en förstudie 1999 om hur man jobbar i dag med de estetiska verksamheterna i skola och förskola. Där ingick frågan: "Hur jobbar ni med ämnesintegrering? Har ni estetiska ämnen ihop med andra?"

Förskolans personal tittade på mig förvånad och sade att de inte förstod frågan. De sade: "Det är ju klart att vi gör det. Vi jobbar ju med livet!"

Varför i all världen håller vi på som vi gör? Alla vet att livet innehåller allt. Men när vi kommer in i skolan ska det ske på skolans villkor. Då ska vi motivera att man gör olika saker i olika ämnen i stället för att se helheten, att det här faktiskt är livet. Skolan måste se sin roll i samhället och i livet i stort.

Många kommuner har på försök tagit bort timplanen och försöker i stället att jobba målinriktat. Och ser man på de stora målen i läroplanen, så är de faktiskt inte ämnesinriktade. Men vad är det lärarna vill gå igenom? Kursplanerna. Men kursplanerna är faktiskt underordnade läroplanen.

Jag är själv musiker. Jag har frilansat i flera år vid sidan av mitt jobb. Och vi är en del som faktiskt vill ha deltidstjänster för att kunna frilansa. Bland kulturarbetare finns några som vill ha heltid, andra deltid. I Christers modell kan man få till alla varianter!

Hans Skoglund: I går berättade vi om Vivallaprojektet. Det är ett av flera projekt som är på gång i kommunen. Många av dessa projekt får även effekter i övrigt.

Örebro kommun håller nu på att diskutera ett kulturpolitiskt program, vilket jag inte har hört talas om sedan 1970-talet. Förvaltningscheferna och olika chefsgrupperingar har begärt att få en beskrivning av det kulturella läget. Vi har haft debatter i tidningar, kom-

munalråden är med i diskussionerna osv. Det har plöjts upp på det här området, men nu vet man inte riktigt hur man ska gå vidare.

Då kommer vi till resursfrågan, och där sitter Christers modell som hand i handske! Du belyste våra funderingar på ett väldigt bra sätt. Det ger oss argument.

Efter en snabb överslagsberäkning tror jag att jag skulle kunna få med 15 Örebro skolor i en diskussion kring det här. Kan man sedan få med 8 skolor som gör något är det en bra början, men då måste man dra igång så fort som möjligt. Ska det hända något måste man ha diskuterat igenom det före april månad.

Vi ska ha en stor konferens i Örebro nästa vecka – ”Kultur för lust och lärande”. Den är utsåld. Massor av människor försöker komma med, men det finns inga platser kvar. Vi fick anordna konferensen tack vare vår länsmusikchef, som tidigare har jobbat på Rädda Barnen. Han har också sett till att vi troligen får en internationell konferens under Sveriges ordförandeår i EU, där vi ska lägga in kulturfrågorna.

Plötsligt ser man ett mönster. Vi har jobbat hårt, och när politiker väl blir intresserade vill rektorerna hänga på. Sedan kommer lärarkåren. Vårt kommunalråd kommer att utmana våra skolor i slutet av konferensen nästa vecka och bjuda in till en konferens samma tid nästa år, så att det blir en fortsättning.

Det känns jättespännande! Men jag skulle behöva stöd för att bearbeta skolorna. Christer och flera andra skulle behöva komma ut och sätta igång det hela. Sedan behöver vi någon som driver det.

Christer Bjerregård: Aprilgränsen är viktig för nästa läsår, men det finns fler år efter det. Har man en trög organisation ska man ta tid på sig.

Hans Skoglund: När det gäller kulturarbetarna är det viktigt att skolan har en stark medpart. Det kan kulturskolan vara. Vi kan erbjuda de kompetenser som skolan inte alltid vågar anställa. Det är viktigt att man har ytterligare en part, så att man inte är ensam och mals ner.

Susanna Dahl: Om vi för ett ögonblick tittar framåt, så känner jag att lärarutbildningarna är väldigt viktiga i sammanhanget. Vi har känt en viss frustration i Göteborg, att den pedagogiska institutionen inte alls är drivande i de här frågorna.

Nu har vi ändå påbörjat ett försök att få med lärarkandidater i vårt projekt. Jag har haft med två kandidater som har haft sin helårspraktik hos oss, och de tyckte att det har varit väldigt bra! Men nu gör man om praktiksituationen, så att det blir mycket mindre praktik. Dessutom monterar man ner de skapande ämnena, så att det blir mer metodik och mindre skapande.

I Göteborg finns en barnkulturgrupp och vi har inlett ett samarbete med dem. Kulturinstitutionerna har via vår barnkultursamordnare bjudit in lärarkandidater till en kortare praktik där de kan gå runt på museer, bevista museielektioner och se hur man kan jobba med barn ute i skolan. På så sätt får de redan under utbildningen reda på vad man kan göra som färdig lärare.

Lärarna behöver den här säkerheten, annars tar de inte initiativet. Har man aldrig sett hur det går till så efterfrågar man inte verksamheten. Vi måste skapa den efterfrågan.

Christer Bjergegård: Lärarutbildningen är hårt ansatt i dag, för att man inte lyckas få lärarna att stanna i yrket som utexaminerade. Lärarhögskolan i Stockholm har fått mycket kritik av revisorerna för sina skrämmande siffror.

Engelsk lärarhögskola har börjat med ett system där lärarhögskolan hänger kvar med en mentor ett år efter examen. Denne mentor följer de nyutexaminerade noga och ger input på olika områden.

Anita Tordenlid: Vi använder mentorer på min skola. Det är en stor skola och vi jobbar i arbetslag om tre lärare. De nya lärarna hamnar alltid ihop med erfarna lärare. Det är ett sätt att behålla dem och förhindra att de står helt ensamma. Arbetslaget har gemensamt ansvar för en större grupp elever, och det finns alltid en äldre lärare att fråga. Det är väldigt bra.

Christer Bjergegård: Det finns även en morot med forskning som man kan lägga in i det här, så att man som lärare kan få både undervisa och forska. Men resultatet har hittills varit att den som har fått in en fot i forskning i stället börjar forska på heltid och därmed släpper skolan.

Anita Tordenlid: Något som gör mig irriterad är att de som får mest lön på skolorna är de som inte jobbar med barnen. Man anställer konsulter som ska utreda och handleda. De har mest betalt, medan lärarna i stort sett inte får några löneökningar alls. Det finns mycket ilska och irritation bland lärarna. Skolan tappar de unga lärarna när dessa märker att de kan få mycket mer betalt i andra verksamheter.

Anne Ljungdahl: Det känns som om Christer har tänt en gnista, och nu blir det en eld som sprider sig över landet. Men man måste vårda elden så att den inte förbrinner.

Jag tänker på de risker som ni har pekat på och som är viktiga att se. En del kulturarbetare kommer in med andra förväntningar – så är det på bibliotek också. Jag skulle önska att Stiftelsen framtidens kultur på något sätt kunde kvalitetssäkra framgångsfaktorerna så att vi inte råkar ut för det här. Att vi får klart för oss hur vi kan komma runt riskerna.

Arbetslösheten har gått ner och arbetsförmedlingen har en del resurser. Hur får vi tag i kulturarbetarna? Hur får vi dem att förstå att de ska vara kulturpedagoger? Jag vet många konstnärer som väljer att vara diskare, städare osv. för att de ska kunna frilansa, men ändå trygga sin försörjning med ett arbete som inte kräver så mycket.

Jag vill också nämna att vi ska starta en litteraturpedagogisk utbildning för 30 personer i Västmanland, med stöd av Kulturrådet. Vi har gjort samma sak tidigare för pedagoger i förskolan. Nu riktar vi in oss på 4-9-lärare, och vi ska framför allt arbeta med skolbiblioteket som redskap.

Denho Özman: Kan man göra ett paket där Christer åker ut och presenterar de exempel som faktiskt finns ute på många skolor? Det här kräver mycket information, och den informationen måste vända sig både till lärarna, eventuellt via Skolverkets konferenser, och till lärarutbildningarna.

Christer Bjergegård: Vi tar med oss den idén. Det pågår en ganska intensiv debatt om skolan just nu. Alla vill väldigt mycket, vilket är rätt stimulerande. Det handlar bara om att hitta de rätta spåren.

Ramona Bonin: Det finns mycket spännande i det här! Man börjar prata utifrån en kris-situation och en resursfråga, och det blir på något sätt upprinnelsen till nya tankar. Det kommer att bli katastrof om man inte löser det här med vuxenresurser i skolan, och jag tycker att det är viktigt att prata om vuxenresurser i skolan, inte bara lärarresurser.

Min bild är att det finns alldeles för få *olika* vuxenmodeller i skolan. Ungar i skolåldern identifierar sig mycket med vuxna och söker vuxenmodeller, men grundskolepedagoger är faktiskt väldigt likformiga. Skillnaden ligger i ämneskombinationerna, men i sitt sätt att vara som vuxna är de väldigt präglade av sin lärarroll. Och det är ganska självklart, för de är ju på sin arbetsplats!

Det vore spännande att få in andra vuxenmodeller i skolan utifrån ett pedagogiskt perspektiv. Något annat som vore spännande att följa är vad som händer i mötet mellan kulturpedagogerna och eleverna och vad som händer i mötet mellan de vuxna. Finns det en utvecklingspotential i att kulturpedagoger och grundskollärare möts? Är det något som jag som skolledare kan ta tag i?

Man säger att kriser föder något nytt. Nu har vi en kris på ingång som kanske kan vara ett embryo till en skolutveckling, där man utvecklar skolor som får pedagogiskt högre kvalitet!

Jag blir dock lite fundersam när jag hör resonemanget om skolans villkor. Vilken skola får villkora samhällsutveckling, personalkategorier och innehåll? Det skrämmer mig när ni säger att människor måste komma in på skolans villkor.

Det är viktigt är att de som kommer in i skolan har en uppfattning om skolans uppdrag. Det måste andra personalkategorier förstå. Men skolans roll är inte att villkora utan att anpassa sig, vara lyhörd och hela tiden före en dialog med samhället för att forma de kommande vuxna. Det ska sannolikt inte bara ske på skolans villkor!

Christer Bjerregård: Det ställer vi upp på. Jag tror att många av oss egentligen menar skolans uppdrag – inte villkor. Men samtidigt är det svårt att komma in utifrån utan att ha bilden klar för sig. Då kör man huvudet i väggen.

Stefan Boklund: Det finns något som styr oss generellt – rädslans makt. Hur ska man skapa andrum att reflektera tillsammans, när någon ska öppna en dörr och någon annan ska kliva på? Hur ska man sänka garden och dra in de ömma tårna, så att rädslans makt som förlamar oss på alla håll, blir så liten som möjligt?

Jag har diskuterat det här mycket med kulturskolans musiklärare, där jag ibland undrar om Johan ska utveckla trumpetspelet eller om trumpetspelet ska utveckla Johan. Förhoppningsvis ska det vara både och, men på något vis blir hela grejen att Johan ska utveckla trumpetspelet.

Samma sak är det i skolan. Det finns en rädsla att jag som lärare inte ska klara att putta hela klassen över godkändhindret. Den rädslan förlamar mig, och hindrar mig att ta tre steg åt sidan. Jag fokuserar så stenhårt på målet, att jag inte orkar bry mig om saker vid sidan om.

Man läser om problemet i alla tidningar – ”Hälften av eleverna kan inte läsa” – och i det jobbar man som lärare. Det skapar en fruktansvärd frustration och rädsla! Hur ska vi komma förbi den rädslan? Hur ska vi skapa rum för diskussion? Det är oerhört viktigt. Klarar vi inte den diskussionen blir kulturen bara glada ballonger som far omkring i skolan.

Hur kan vi skapa ett mindre ångtryck i skolan så man mer avslappnat kan ta emot det som någon annan vill bjuda på? Är man rädd tar man inte emot det, utan då försvarar man sig hela tiden.

Christer Bjergegård: Ja, visst finns rädslan att inte hinna lära ut allt.

Björn Sjöstedt: Christers tankar är väldigt intressanta, och de ger nya möjligheter. Men det känns ibland tydligt att skolan markerar att detta ska ske på skolans villkor. I det ligger kanske ett problem som har med fackliga gränser och tillhörigheter att göra. Därför är det viktigt att klara ut hur det ska finansieras. Det hamnar man förr eller senare i, när det gäller alla våra drömmar.

Under 1970-talet arbetade jag på Konstnärscentrum. Under den perioden lyfte kulturpolitiken som en jätteballong som alla skulle hänga under – till och med AMS. Vi satt på sammanträden där strikta byråkrater i grå kostymer tindrade med ögonen och pratade om konstnärer och konst!

Vi fick beredskapsmedel och kulturarbetsförmedlingen, och vi kunde starta massor av projekt där konstnärer kom ut i nya sammanhang. Vi hade bl.a. ett omfattande samarbete med Stockholms skolförvaltning där konstnärer kom ut i skolorna. Det var aldrig fråga om att skolan skulle finansiera det här. Vi bjöd beredskapsmedel för att en konstnär skulle jobba med eleverna i olika projekt. Ofta målade man på väggar, vilket faktiskt ledde till konflikter med Målarfacket!

Vilka medel kan man ta i anspråk i dag? Kan man använda de fem miljarder kronor som riksdagen beslutat om? Jag vet inte särskilt mycket om hur pengar är tänkta att användas, men det är väl sagt att det ska gå till ökad personaltäthet. Kan det vara en möjlighet? Eller finns det andra medel som kan specialdestineras för att utveckla ett sådant projekt som Christer skissar?

Jag tror att man ovillkorligen stöter på motstånd av mer eller mindre facklig natur, när man ska ta resurser som andra tycker att de har väntat på och saknat hela tiden. Då bäddar man för kollisioner. De kulturarbetare som kommer in i skolan ska inte ses som konkurrenter utan som ett komplement som skolan efterfrågar.

Christer Bjergegård: Jag är optimist. Får skolan smak på det här så finns pengarna. Just nu har vi chansen med de fem miljarder kronorna och med det här upplägget. Låt oss provsmaka nu, och sedan gör vi det!

Ulf Bexell: Jag kommer från kulturadministrationen, och jag har arbetat med kulturinstitutioner i 15 år. Jag vet hur kulturinstitutionerna och deras pedagoger resonerar om skolans värld. Min första konferens om kultur i skolan ägde rum för 20 år sedan, och vi har egentligen inte kommit längre i dag. Jag undrar ibland varför...

Jag tror att mycket handlar om att många har förutfattade meningar om skolan och dess värld med sig i bagaget när man går ut i skolan. Jag delar uppfattningen att det handlar om synen på uppdraget – varför man är där. Skolan är en arena med speciella villkor och sitt uppdrag. Det är en samhällsinstitution som ska utvecklas. Kulturinstitutionerna har i sin tur en arena där de ska verka och utvecklas. Sedan måste vi mötas någonstans.

Kanske man skulle bjuda in lärarutbildare till en sådan här konferens, så att dessa får del av de många bra exempel som vi har sett? Därigenom kan de få idéer om hur man kan arbeta som lärare. Vi kan inte bara arbeta på en frontlinje.

Christer Bjergegård: Det kastas upp många bollar i luften nu. Jag vet inte hur eller vem som ska fånga dem, men vi låter dem vara uppe ett tag får vi se vart de hamnar.

När det gäller lärarna, så var lärarutbildningen representerad på konferensen i Umeå.

Tullan Gunér: Lena Pahlman har enträget bjudit in lärarutbildningen i Karlstad till den här konferensen, men de har inte nappat.

Agneta Stolpe: Nästa vår ska vi anordna en studiedag vid högskolan i Falun/Borlänge tillsammans med lärarutbildarna, där vi ska berätta hur vi jobbar med kultur i lärande ute i kommunerna. Där har vi sått ett frö, och vi hoppas att vi kan få in olika aktörer.

Det är många som jobbar med det här nu. Framtidens kultur, Kulturdepartementet, Skolverket – alla kör olika spår. Nu måste vi hitta stickspåren. Hur får vi ihop detta?

Stefan Boklund tog upp rädslan, och jag brukar också tala om det. Jag är fritidspedagog, och för 10-15 år sedan befann sig fritidspedagogerna just där kulturpedagogerna är i dag. Vi skulle in i skolan, och jag kunde för min del inte begripa att den enskilda läraren inte såg mig som en resurs!

Nu har undersökningar visat att fritidspedagogerna känner att de inte hinner med sin egen verksamhet. Men skolorna håller i med näbbar och klor, för fritidspedagogerna betyder så mycket.

Jag vill läsa upp åtta rader om vad lärarna själva trodde att förstärkt estetisk verksamhet skulle ge eleverna i skolan. Dessa rader formulerades när vi gjorde vår förstudie våren 1999:

- Stärka barns och ungdomars självförtroende och självkänsla.
- Stimulera barnens fantasi, kreativitet och nyfikenhet.
- Utveckla barnens språk, empatiska förmåga och sociala kompetens.
- Utveckla barnens kroppsuppfattning.
- Vidga barnens omvärldsperspektiv.
- Ge barnen tillgång till fler uttrycksätt och inlärningsmetoder.
- Fördjupa och utveckla kommunikationen mellan barn och vuxna.
- Skapa glädje och lust i lärandet.

Detta är alltså lärarnas egna ord. Men i oktober, när budgeten skulle tas, blev man rädd. Då gällde inte det här. Då var plötsligt inte dessa verksamheter viktiga längre, för då tog man ur ”min” budget. Men när kommunen gav extra pengar till verksamheten för att den var så viktig – då gällde det igen!

Siw Bergh: Skolan ska forma framtidens samhällsmedborgare. Det handlar om att tillsammans diskutera vad vi kan göra. Vad har vi för gemensamma kunskaper?

Fokuseringen i den offentliga debatten ligger på skolan. Det är bra, men det finns fler arenor. Skolan är en institution, kulturen en annan, och vi måste mötas. Vi har ett gemensamt uppdrag att forma framtidens samhällsmedborgare.

För 10-15 år var sjukvården utsatt för precis samma offentliga debatt. Och alla vet vad som hände inom sjukvården. Det privatiserades, det togs bort, det skars ner.

Vi eldsjälar måste hålla upp perspektivet en bit och se vad vi kan göra tillsammans i skolan. Det är inte ett lätt jobb. Men vi måste hjälpas åt. I andra änden ska det komma ut ungdomar och barn som ska klara att leva i framtiden. Vad är det för krav som ställs då? Hur ser uppdraget ut?

Vi måste sluta prata om timplaner och kursplaner, även om det sitter djupt rotat i stödkorsetten.

Clas Göran Leverin: Vi har många uppdrag i skolan och vi vill så mycket. Det är jättesvårt som lärare att överblicka det här. Vad är viktigast? Vad ska framtidens medborgare ha med sig?

Det har funnits en tanke om att vi ska likformas – det här ska alla ha. Men jag tror att man måste tänka mer på att olikhet berikar. Alla människor, alla elever, har talanger som vi kan utveckla. Ta det här med nationella prov, där vi tittar på vad eleverna *inte* klarar. Varför vänder vi inte på det och tittar på vad de kan? Det finns ju så många exempel på hur man kan möta olika talanger och behov.

Kursplanemålen har sjunkit i värde. Varför inte ta bort dem helt och se på värdegrunden i stället – vad som är viktigt. Vi vill ha ett samhälle där vi kan gå ut på gatan utan att vara rädda för våld. Hur når vi dit? Jo, genom att alla är behövda och bekräftade.

Susanna Dahl: Jag skulle känna mig som en förrädare om jag inte bemötte Stefan Boklunds inlägg om Johan och trumpetspelet. Jag tror väldigt starkt att Johans spelande inte kan utvecklas om inte Johan utvecklas själv. Om trumpetspelet utvecklas så utvecklas Johan med det. Jag måste försvara kulturskolans heder!

Christer Bjerregård: Det finns två specialpedagoger med här, och det är mina favoriter i lärarkåren. Specialpedagoger är trollkonstnärer i skolan! Och jag tycker inte att vi har hackat på lärarna under de här dagarna., utan vi har blivit mer och mer medvetna om hur tuff lärarens roll är.

Jag vill ge er ytterligare ett exempel på en favoritlärare.

På Sofia distans i Stockholm har man Skolverkets uppdrag att ansvara för elever i utlandet genom distansutbildning. Kemiläraren funderade på hur han skulle göra för att eleverna skulle lära sig kemikursen i Nigeria eller i Toronto.

Han serverade hela kursen i kemi för årskurs 7 på en cd-romskiva. Han köpte läromedelsidor av Liber som lade in några sidor, och sedan lade ett annat bokförlag in några sidor på samma undervisningsmaterial. Så har han gjort kapitel för kapitel.

Första kapitlet hette inte något kemiaktigt, utan det hette: ”Varför blir sockerkakan brun i ugnen?” Men det var kemi.

På förstasidan i varje kapitel finns fyra ikoner på skärmen. Den första ikonen heter ”För dig som gillar att lyssna”. Den som gillar att lyssna trycker där och får höra hela föreläsningen uppläst av Bengt Feldreich.

Den andra ikonen heter ”För dig som gillar att experimentera”. Där får man reda på hur man kollar det här själv, genom att baka en sockerkaka och följa processen. Den tredje ikonen heter ”För dig som själv vill rita och berätta”, och den fjärde ikonen heter ”För dig som vill ha dialog”.

Han skickade ut 139 cd-romskivor i januari. I februari hade alla 139 eleverna gjort kursen i kemi. Alla visste varför sockerkakan blir brun!

Ytterligare ett exempel från skolvärlden, som jag vill dela med mig av:

Vi hade skolledarkonferens i Stockholm för något år sedan. Där deltog en framtidsarkitekt från Skåne, som hade ritat ett förslag på framtidens skola och hur den kunde se ut. Han lade ut ritningarna på golvet framför skolledarna på jättestora ark, och vi fick sitta och tänka kring detta.

Det gick väldigt förenklat ut på att man hade en ingång i bottenvåningen. Där fanns små och stora ytor blandat, mysrum, soffhörnor, skrivbord och datorer. I mitten fanns elevernas uppehållsrum som ett nav. Därifrån utgick de. Nästa våning såg nästan likadan ut, men där fanns skolbiblioteket i mitten. På tredje våningen fanns ett jourhavande lärarteam i mitten.

Alla skolledare tyckte att det verkade intressant och kul, och funderade över om man kunde göra det på sina respektive skolor. Men då sade en av mina kollegor: ”Det där ser ganska bra ut. Men – jag kan tyvärr inte göra det.... Jag har fyra våningar...”

Slutsatsen är att vi har en bit att gå! Ta med er bollarna hem och fundera vidare. Vi har mycket spännande framför oss att göra! Tack för dessa dagar!

Adress- och telefonlista

Seminarieledning, samt deltagare på samtliga tre seminarier

Namn	Adress	E-post
Lena Pählman	Stiftelsen framtidens kultur Glunten 751 83 Uppsala	Lena.pahlman@framtidenskultur.se
Christer Bjerregård	Grundskoleavdelningen Stockholms stad Box 22049 104 22 Stockholm	Christer.bjerregard@utbildning.stockholm.se
Tullan Gunér	Blekinge museum Box 111 371 22 Karlskrona	Tullan.guner@karlskrona.se
Ulf Bexell	Utvecklingscentrum för barn och ungdom Villan, Kungsgatan 29 353 33 Växjö	Ulf.bexell@ucbu.se
Petra Vainionpää (dokumentatör)	Rösered, Norrgården 514 53 Månstad	Petra@swipnet.se

Karlskronaseminarier

Namn	Adress	E-post
Attila Graeza	Art & Harmony i Kalmar AB Box 100 391 21 Kalmar	Ag-music@ag-music.com
Mats Andersson	Falkenbergsskolan Mjölånregatan 5 392 36 Kalmar	Musik-mats@telia.com
Lars Annersten	Kulturskolan 151 89 Södertälje	Lars.annersten@telia.com
Brian Ashley	Playrights Ludvigbergsgatan 10 118 23 Stockholm	Brian.ashley@swipnet.se
Marie Bendroth Karlsson	Malmö Högskola, RUC 205 06 Malmö	Marie.bendrothkarlsson@telenordia.com
Ann Bergström	Form/Design Center Lilla Torg Box 4309 203 14 Malmö	Ann.bergstrom@formdesigncenter.com
Fredrik Bohlers	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Ann-Christin Bohman	Chapmanskolan Karlskrona	Abo@chapman.karlskrona.se
Roland Ekwall	Musik i Blekinge Wärmdö center 371 81 Karlskrona	Roland.ekwall@tblekinge.se
Belgarion Dulan	Kulturskolan 151 89 Södertälje	
Pernilla Ekwall Liljeqvist	Karlshamns kommun Box 40 374 21 Karlshamn	Pernilla.e.liljeqvist@karlshamn.se

Namn	Adress	E-post
Marina Guldström	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Ingela Gånedahl	Länsteaterföreningen Tingsgården 370 10 Bräkne-Hoby	Blekinge.rtf@riksteatern.se
Ylva Haasum	Lanstinget Blekinge Landstingets kansli, sekretariat 371 81 Karlskrona	Ylva.haasum@ltblekinge.se
Annika Hansson	Karlskrona kommun 371 83 Karlskrona	Annika.hansson@karlskrona.se
Peter Holfve	Läraryrket Box 12229 102 26 Stockholm	Peter.holfve@lararforbundet.se
Gunnar Jeppsson	Blekinge läns hemslöjd Slöjdhuset, Kallingevägen 7 372 39 Ronneby	
Helén Sjelvgren	Blekinge läns hemslöjd Slöjdhuset, Kallingevägen 7 372 39 Ronneby	
Sophia Hydén	Blekinge Museum Box 111 371 22 Karlskrona	Sophia_hyden@hotmail.com
Reneé Höglund	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Birgitta Jönsson	Norra Vallgatan 48 252 34 Helsingborg	
Maria Kaij Frieda	Ädelstensvägen 28 226 51 Lund	Kaij@mbox301.swipnet.se
Elisabeth Lindberg	Kultur- och fritidsförvaltningen 371 83 Karlskrona	Elisabeth.lindberg@karlskrona.se
Ulla Lindblom	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Tina Lindström	Kalmar läns museum Box 104 139 21 Kalmar	Tina.lindstrom@karlskrona.se
Karin Nilsson	Blekinge Museum Box 111 371 22 Karlskrona	Karin.nilsson@karlskrona.se
Tom Ohlsson	Marinmuseum Stumholmen 371 32 Karlskrona	Tom.ohlsson@sshm.se
Kerstin Olander	Statens Kulturråd Box 7843 103 98 Stockholm	Kerstin.olander@kur.se
Marie Olivendahl	Kulturpedagogiskt centrum Kallingevägen 3 372 39 Ronneby	Marie.olivendahl@ronneby.se
Thomas Olsson	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Gizella Pallay	Art & Harmony i Kalmar AB Box 100 391 21 Kalmar	
Namn	Adress	E-post
Gunnel Parker	Marinmuseum	Gunnel.parker@sshm.se

	Stumholmen 391 32 Karlskrona	
Christina Petterson	Karlskrona kommun 371 32 Karlskrona	Christina.petterson@karlskrona.se
Susanne Rosengren	S:t Hansskolan S:t Hansgatan 621 82 Visby	
Marie Sedvall-Bergsten	Skolverket 106 20 Stockholm	Marie.sedvall-bergsten@skolverket.se
Peter Skogsberg	Marinmuseum Stumholmen 371 32 Karlskrona	Peter.skogsberg@sshm.se
Eva Strömbäck	Knalleborgsvägen 14 F 178 35 Ekerö	Eva.stromback@telia.com
Görel Törnblom	Blekinge Museum Box 111 371 22 Karlskrona	Gorel.tornblom@karlskrona.se
Maria Ursberg	Malmö Högskola, RUC 205 06 Malmö	Maria.ursberg@lut.mah.se
Lena Aulin-Gråhamn	Läroutbildningen, RUC 205 06 Malmö	Lena.aulin-grahamn@lut.mah.se
Birgitta Hallerström Wallin	Edsvik Konst & Kultur Landsnoravägen 42 192 51 Sollentuna	
Benita Nilsson	Nordiska Akvarellmuseet Box 79 471 22 Skärhamn	

Umeåseminariet

Namn	Adress	E-post
Margot Blom	Skolverket 106 20 Stockholm	Margot.blom@skolverket.se
Börje Fredriksson	Club Sebastian Forsås 1018 880 30 Näsåker	Sebbo@work.utfors.se
Kent Gustafsson	Hedvägen 12 903 62 Umeå	
Kerstin Jacobsson	Norrlandsoperans Vänner Brogatan 3 B 903 25 Umeå	
Britt-Marie Lindström	Läroutbildningen Inst. för estetiska ämnen 901 87 Umeå	Britt-marie.lindstrom@educ.umu.se
Anders Lundström	Norrlandsoperans Vänner Tallvägen 13 A 907 38 Umeå	Anders.lundstrom@umea.mail.telia.com
Gun Malmgren	Läroutbildningen 901 87 Umeå	Gun.malmgren@litt.lu.se
Anders Marner	Läroutbildningen 901 87 Umeå	Anders.marner@educ.umu.se
Rolf Öhman	Norrlandsoperans Vänner Östra Kyrkogatan 28 903 36 Umeå	
Hans Örtgren	Inst. för estetiska ämnen 901 89 Umeå	Hans-ortegren@educ.umu.se

Namn	Adress	E-post
Lena Eriksson	Nordiska Akvarellmuseet Box 79 471 22 Skärhamn	Info@akvarellmuseet.org
Andreas Gydingsgård	Rinkebyskolan Box 5018 163 05 Spånga	Angyd@rij.edu.stockholm.se
Kristina Hansson	CMIT Skolförvaltningen, Stadshuset 941 85 Piteå	
Tom Hedman	Dans i Nord 941 85 Piteå	
Kjell Hoffman	Landsarkivet Arkivvägen 1 831 31 Östersund	
Cecilia Stavert	CMIT Skolförvaltningen, Stadshuset 941 85 Piteå	
Gunnar Svensson	Stiftelsen framtidens kultur Glunten 751 83 Uppsala	
Rikard Ålstig	Skogsmuseet Lycksele Box 176 92123 Lycksele	Meraskog@user.bip.net

Karlstadsseminariet

Namn	Adress	E-post
Ulla Arnell	Riksutställningar Box 4715 116 92 Stockholm	Ulla.arnell@riksutstallningar.se
Stefan Boklund	Västerås Stadsbibliotek Box 717 72120 Västerås	Stefan.boklund@vasteras.se
Ramona Bonin	Svanstigen 17 703 48 Örebro	
Hugo Catolino	Ung Kultur, Culturen Pro Aros 721 87 Västerås	Hugo.catolino@vasteras.se
Helene Culligan	Längsätterskolan Bagaregatan 7 A 611 31 Nyköping	
Alain Droguet	Värmlandsarkiv Arkivcentrum, Hööksgatan 2 651 05 Karlstad	
Marie Ganslandt	Porten Ritare AB Lönestig 311 98 Glommen	Portenritare@ebox.minet.se
Åsa Hodell	Konstreprenörerna Råsundavägen 117 A 160 50 Solna	Osa.hodell@telia.com
John Kindingstad	Sandvikens kommun 811 80 Sandviken	John.kindingstad@sandviken.se
Claes-Göran Leverin	Levene skola Pl 10460 534 93 Stora Levene	

Namn	Adress	E-post
Åsa Lindström	Stödteamsverksamheten Nygatan 3 692 80 Kumla	
Lena Linnros	Konstreprenörerna Bengt Ekehjelmsgatan 5 118 54 Stockholm	
Anne Ljungdahl	Pro Aros, gemensamma verks. Projektledargruppen 721 87 Västerås	Anne-ljungdahl@vasteras.se
Kerstin Magnusson	Föreningen Där Ner i Mårbacka S:a Ås Västeräng 686 96 Östra Ämtervik	Kerstin.magnusson@epsilon.telenordia.se
Gunilla Nilsson	Stockholms läns museum Box 6176 102 33 Stockholm	Gunilla@lansmuseum.a.se
Olle Nilsson	Arkivcentrum Hööksgatan 2 651 05 Karlstad	
AnnaLena Persson	Halleruds skola Hammarö Tegnervägen 5 663 34 Skoghall	
Marie Pettersson	Långsättersskolan Skivlingvägen 29 611 63 Nyköping	
Håkan Sandh	Solna Kulturskola Storgatan 32 171 63 Solna	Hakan.sandh@solnakulturskola.se
Annki Schagerholm Holgersson	Arkivcentrum Hööksgatan 2 651 05 Karlstad	
Björn Sjöstedt	Bergaskolan Hallonvägen 104 196 35 Kungsängen	
Agneta Stolpe	Vansbro Kulturskola Kapellgatan 1 780 50 Vansbro	Kulturskolan@vansbro.se
Mikael Wahldén	Riksantikvarieämbetet Box 5405 114 84 Stockholm	Mikael.wahlden@raa.se
Agneta Wikström	Stödteamsverksamheten Nygatan 3 692 80 Kumla	
Annika Åstrand	Kulturlänken, kommunala musikskolan Solbergstränd 1 671 91 Arvika	a.astrand@telia.com
Pia Paglialunga	Brytpunkt Nytorgsgatan 15 nb, ög 116 22 Stockholm	Pia@brytpunkt.nu
Göran Pehrson	Hällefors kommun 712 83 Hällefors	Goran.pehrson@hellefors.se
Jonas Anderson	Stiftelsen framtidens kultur Glunten 751 83 Uppsala	Jonas.anderson@framtidenskultur.se

Namn	Adress	E-post
Siw Bergh	Fogelströmska gymnasiet 117 28 Stockholm	Siw.bergh@utbildning.stockholm.se
Susanna Dahl	Musikskolan SDN Centrum Box 24026 400 22 Göteborg	Susanna.dahl@centrum.goteborg.se
Rita Hema	Statens Historiska Museum Box 5428 114 84 Stockholm	Rita.hema@historiska.se
Mats Lindberg	Turinge kyrkskola 115 91 Nykvarn	
Hans Skoglund	Örebro kulturskola Wasagatan 13 701 35 Örebro	Hans.skoglund@orebro.se
Katarina Strömgren	Örebro kulturskola Wasagatan 13 701 35 Örebro	Katarina.stromgren@orebro.se
Anita Tordenlid	Hagaskolan Lanternan Magasinsgatan 25 432 00 Varberg	Tor@varberg.se
Denho Özmen	SIH Box 47611 117 94 Stockholm	Denho.ozmen@sih.se